

בית־ספר רוטשילד־קיסריה לתקשורת

מלחמת לבנון השנייה

בראי הפרשנות של התקשורת הכתובה בישראל:
ניתוח "אקורד הסיום" – מהלך המתקפה היבשתית הכוללת,
11-13 באוגוסט 2006

ד"ר יוסי בן ארי

חוברת מס' 4 – נובמבר 2007

בית ספר רוטשילד-קיסריה לתקשורת

בשנת הלימודים תשס"ו הכריזה אוניברסיטת תל-אביב על הקמת בית ספר חדש לתקשורת, בית הספר רוטשילד-קיסריה לתקשורת. בית הספר פועל כמסגרת המאגדת בתוכה יחידות קיימות באוניברסיטה יחד עם יחידות חדשות: החוג לתקשורת בפקולטה למדעי החברה, החוג לקולנוע וטלוויזיה בפקולטה לאמנויות, מכון חיים הרצוג לתקשורת חברה ופוליטיקה, מכון נטוויזן לחקר האינטרנט ומכון ברונפמן לחקר העיתונות היהודית. למסגרת בית הספר החדש הצטרף בית הספר להכשרת עיתונאים "כותרת" ובעתיד יקומו גם יחידות חדשות נוספות.

ההכרה בחשיבות הגוברת של שדה התקשורת על כל השדות החברתיים האחרים בחברה בת זמננו היא שהביאה להקמת בית הספר החדש. מטרת בית הספר לפתח באופן משמעותי את תחום התקשורת באוניברסיטה על ידי הרחבת מסגרות ההוראה, על ידי השקעה במחקר, ועל ידי פיתוח תחומים חדשים בשדה התקשורת, עם דגש על המדיה החדשה ועל היווצרותה של החברה הדיגיטלית. בית הספר מתכוון לפעול גם במישור הפרופסיונלי, בהכשרת אנשים למקצועות העיתונות, בהשתלמויות לאנשי תקשורת פעילים, ובפיתוח תחומי עיסוק חדשים. בית הספר מעוניין גם בפיתוח אוריינות תקשורת: הגברת ההכרה וההבנה של הציבור צרכני התקשורת לשימוש מושכל וביקורתי בה.

הוועד המנהל של בית הספר:

פרופ' רענן ריין, סגן רקטור האוניברסיטה, יו"ר
פרופ' ניב אחיטוב
מר אברהם ביגר
עו"ד דבי חפץ
פרופ' יורם פרי

הוועדה אקדמית של בית הספר:

פרופ' יורם פרי, ראש בית הספר, יו"ר
פרופ' ניב אחיטוב
ד"ר ז'רום בורדון
פרופ' יוסף גורני
פרופ' נח לויין-אפשטיין
פרופ' חנה נווה
ד"ר דובי רובינשטיין

מלחמת לבנון השנייה
בראי הפרשנות של התקשורת הכתובה בישראל:
ניתוח "אקורד הסיום" – מהלך המתקפה היבשתית
הכוללת, 11-13 באוגוסט 2006

ד"ר יוסי בן ארי

סדרת התקשורת במלחמת לבנון 2006

בית־ספר רוטשילד־קיסריה לתקשורת

סדרת התקשורת והמלחמה בלבנון 2006

המלחמה בלבנון בקיץ 2006 היתה הראשונה, שבה בא לידי מיצוי מלא המושג "מלחמה במציאות תקשורתית". על משקל המושג mediatized politics ניתן לאמר שזו היתה mediatized war: מטרה ראשית של המלחמה שניהלו צה"ל והחיזבאללה היתה להשפיע על התודעה של היריב. אמצעי התקשורת למיניהם קיבלו משקל יתר בהשוואה למלחמות העבר בניהול שדה הקרב, והיתה להם השפעה על האזרחים בעורף, על הלוחמים ועל מקבלי ההחלטות ברמה הפוליטית והצבאית כאחד.

בעקבות המלחמה נתכנסה קבוצה של חוקרי התקשורת הבכירים בישראל לדיון במשמעות המלחמה והחליטה לערוך סדרת מחקרים בהיבטים שונים של התקשורת והמלחמה. חוברת זו היא הרביעית בסדרה, והיא עוסקת בניית תשומת התקשורת הכתובה באירוע השיא של המלחמה: מהלך המתקפה היבשתית הכוללת בשלושת הימים האחרונים של הקרבות.

המחבר

ד"ר יוסי בן ארי שימש כקצין בכיר בקהילת המודיעין משך כשלושים שנים, בתפקידים שונים בשטח ובמטה. לקח חלק במלחמות ההתשה, יום הכיפורים, שלום הגליל ובאנתופאדה הראשונה, אך בה בעת היה שותף בשיח שהתנהל בעשורים האחרונים עם המצרים, הסורים, הירדנים והפלסטינים. למד לתואר ראשון בגיאוגרפיה וארכיאולוגיה באוניברסיטת ת"א, בה גם השלים תואר שני במדע המדינה. עבודת הדוקטורט שלו, אותה כתב באוניברסיטת חיפה, מנתחת את תשומת האינטלקטואלים הביטחוניים לעיצוב תפיסת הביטחון של ישראל בין מלחמת ההתשה למלחמת יום הכיפורים. בוגר המכללה לביטחון לאומי, בה שימש גם כמדריך ומדריך ראשי.

בית ספר רוטשילד-קיסריה לתקשורת
אוניברסיטת תל-אביב
תל אביב 69978

טל' 03-6405865
פקס 03-6406545

© כל הזכויות שמורות
בית ספר רוטשילד-קיסריה לתקשורת
אוניברסיטת תל-אביב
נובמבר 2007

עיצוב: יעל כפיר ומיכל סמו-קובץ, המשרד לעיצוב גרפי, אוניברסיטת תל-אביב

"וואני, האמת, מאמין שנחזור (לבופור). לא יהיה שם מלון על ההר, תהיה מפקדה של חזבאללה לכבוש. מה, לא נחזור? לא יהיה שוב פיגוע במשגב עם? ופיגוע מעלות סיבוב שני, לא יהיה? לא תהיה קריית שמונה תחת מטחים? לא ישחטו אותנו על הדרך? זו דעתך, שהכול יחזור, ואם שקט שם, בינתיים, זה רק בגלל שהמחבלים מתעצמים וצוברים אמצעי לחימה. סבלנות לא חסרה להם, זאת טקטיקה שכזו, אנחנו עוד נאכל אותה. יחטפו לנו חייל, יקטפו איזה ג'יפ על הגדר הטובה, ישגרו פצמ"רים על יישוב, לאט לאט, ישחררו רסן. כשזה יגיע, כל מי שחושב שלהק מטוסי קרב מסוגל לעשות את העבודה מהאוויר, עוד יגלה שאין תחליף לחי"רניקים. נצעד שם אנחנו, נטהר, מבית לבית נעבור, אבן אבן נהפוך. כי בינתיים הפסדנו, במלחמה ההיא. הפסדנו, עם סימן קריאה, אין ספק".

רון לשם, **אם יש גן עדן**, עמ' 3, זמורה-ביתן, 2005
(ההדגשות – שלי, יב"א)

תקציר

מלחמת לבנון השנייה עוררה ביקורת סוחפת על דפוסי הפעולה של כלי התקשורת הישראליים ערב המלחמה ובמהלך הלחימה. סוגיה זו הפכה מרכזית ביותר בשיח הציבורי וטופלה באופן ממוסד במסגרת "הוועדה לקביעת כללי אתיקה לעיתונות בימי לחימה", מטעמה של מועצת העיתונות, אשר סיימה את עבודתה והגישה את המלצותיה באפריל 2007.

בצד שורת קביעות חשובות ביותר, נמנעה הוועדה במכוון מלקבוע כללים אתיים ביחס למידת הביקורתיות התקשורתית הראויה בעת מלחמה. זאת, למרות טענות שהושמעו, שלפיהן לא התנהלו בתקשורת דיונים ביקורתיים בסוגיות כמו תהליך קבלת ההחלטות שהוביל למלחמה, או שאלת מטרות המלחמה. במסמך הסיכום של הוועדה מוזכרות גם הערות לתקשורת, על שלא אפשרה הבעת דעות מגוונות ושסייעה ביצירת אופוריה בימים הראשונים לקרבות.

הביטוי של אמצעי התקשורת השונים במהלך המלחמה זכה להתייחסות נרחבת במסגרת דוח עמותת "קשב" שפורסם ביולי 2007. דוח זה עוסק בביקורת על תכני הדיווחים, המסרים והפרשנויות של התקשורת הישראלית בזמן המלחמה, ואינו חוסך את שבטו ממנה. טענתו הקשה של הדוח היא, כי למעט חריגים, כל אמצעי התקשורת המרכזיים סיקרו את המלחמה באופן בלתי ביקורתי ו"מגויס" כמעט לחלוטין, יצרו אווירה כללית של תמיכה מלאה ומוחלטת במלחמה וצדקתה, והדחיקו באופן שיטתי את סימני השאלה שעלו כבר מיומה הראשון.

מחקר זה עוסק בבדיקת התכנים של פרשנויות עיתונאיות, אך בשונה מדוח "קשב", הוא בודק זאת מזווית אחרת: עניינו הוא בחינת התשומה של פרשני התקשורת הכתובה בפרשייה הכואבת של שלושת ימי הלחימה האחרונים (11-13 באוגוסט 2006), כשעוצבות כוחות היבשה הוטלו למערכה בניסיון האחרון להשיג הכרעה וניצחון. להבדיל מדוח "קשב", שעסק בכל הנושאים שעלו בעקבות המלחמה כפי שהצטיירו בכל אמצעי התקשורת המובילים, מחקר זה העדיף לטפל בסוגיה נבחרת אחת, ולהעמיק בה ככל האפשר, תוך הסתפקות בבדיקה של שלושת אמצעי התקשורת הכתובים המובילים: **ידיעות אחרונות, מעריב, והארץ**. לאלה, כך מניח המחקר, משקל חשוב בכלל התשומה התקשורתית בישראל, גם בעידן שבו ברורה למדי הדומיננטיות של אמצעי הקומוניקציה האלקטרוניים.

המחקר מניח גם שנוסף למשקלה על עיצוב דעת הקהל בישראל, לתקשורת השפעה גם על תהליכי קבלת ההחלטות של קברניטי המדינה, כמעט בכל תחום, ובמיוחד בעתות משבר. לכן, בבלייל התקשורת הכללי יש לייחס חשיבות למאמרי פרשנות, בעיקר כאלה הנכתבים בידי פובליציסטים ותיקים, מנוסים וידועי שם. אלה יכולים לחדש בדעותיהם, להציג מסכת שיקולים מרעננת, לגעת בנושאים שהם טאבו מבחינה מערכתית, ולהיות משוחררים מהאילווצים החלים על גופים ממסדיים. צורך כזה התבקש כנראה במיוחד במלחמה האחרונה, בעת שהניסיון והידע האסטרטגיים של בעלי התפקידים הראשיים במדינה, היו מוגבלים.

בחינה כוללת של הפובליציסטיקה באותם ימים מלמדת כי רווחו בה שתי גישות מרכזיות: הגישה האחת, תמכה והטיפה בלהט בהוצאתה לפועל של המתקפה הנרחבת של הכוחות הקרקעיים. כשהם נישאים על גלי התמיכה של הציבור הרחב, המצדדים בגישה זו בקרב הפרשנים היו תקיפים ודבריהם נמסרו לעתים באופן בוטה במיוחד, כאילו כדי "לוודא" שקוראי הפרשנויות בצמרת המדינה אכן יפנימו את תשומות "קריאות הקרב", ויוציאו אותן לפועל. כך למשל, אמירה שלפיה "אולמרט ופרץ כבר אישרו את התוכניות: צה"ל יכבוש למעשה את דרום לבנון", יממה לפני הדיון בנושא בקבינט, יצרה לדילמה דימוי של נושא חלוט, שהתחזק בוודאי בעקבות קביעות דוגמת "המהלך לכיוון הליטיני ואף מעבר לו במקומות מסוימים, כבר נראה בלתי נמנע... הגיע הזמן לפעול בנחישות, ללא חשש מופרז מהאויב, ולא באיחור". כשהחרבות המתנפנות של "האיום הקיומי" ו"אובדן ההרתעה" גויסו לפעולה, האם נותר באמת מרחב לשיקול דעת בגיבוש דעה? סביר שלא, ודאי נוכח אמירות כמו "אם המצב הנוכחי יסתיים ביבבה הנוכחית, בלי מבצע קרקעי, עם נסראללה חי ובוועט, עלול הדבר לחולל תהליך שיסכן את קיומה של המדינה"; או "במזרח התיכון, אם אתה לא משלם את הקרן היום, תשלם ריבית דריבית מחר ותוכרז כחדל פירעון מחרתיים"; או "התחושה הציבורית הכללית שאנחנו מפסידים את המלחמה הזאת... אם התחושות ילכו אותנו עד לסוף המלחמה, יהיה זה בבחינת אסון לדורות"; לא כל שכן "הכתובת על הקיר מזהירה את היהודים בדם ואש – שאם לא יילחמו עתה בכל מאודם ועד הסוף המר של האויב, יערערו את עתידם הלאומי לא רק במדינתם, אלא יסכנו את העם היהודי בעולם". וניתן לשער עד כמה חופש ההחלטה של ההנהגה צומצם, כשהמסר שהגיע מעבר לים היה "מעצבי מדיניות אמריקאים שינתחו את כישלון צה"ל להביס את חזבאללה לאחר 30 יום, יאבדו את אמונם ביכולתה 'לבצע את המלאכה' בנושאים בעלי אינטרס אסטרטגי משותף. אם צה"ל יאבד את ההילה שלו כצבא בלתי מנוצח, ערכה של ישראל כבעלת ברית יירד ירידה תלולה... כל סיום של הסכסוך בתנאים שיותרו את חזבאללה בלתי נכנע יחבל עוד יותר באמינות המערב ויבזז חלק גדול מאפקט ההרתעה של הצלחות העבר הישראליות מ-1948 ועד ימינו".

בהסתכלות רחבה על מכלול הטיעונים שבהם השתמשו הפרשנים שצידדו ביציאה לקרב, בולטות ההצדקות הבאות: השגת ניצחון, או "דימוי ניצחון", כתרופה להשבת ההרתעה הישראלית, ובאמצעותה – ליצירת מענה לבעיית איום קיומי העלולה להיווצר אם לא ישיג צה"ל הישג של ממש בשדה הקרב. לאלה אפשר להוסיף את הספקות סביב היכולת להגיע להסדר מדיני ולבניית כוח בינלאומי אפקטיבי, שיתפקד היטב ויחזיק מעמד מבלי שישראל "תכשיר" את השטח (תרתי משמע) לכך קודם לכן.

הגישה השנייה התנגדה לביצוע המהלך הצבאי האחרון, וחסידיה עמלו קשות מעל דפי התקשורת הכתובה כדי לשכנע את הציבור הרחב ומקבלי ההחלטות להימנע מהוצאת המתקפה לפועל. דוגמאות לכך ניתן לזהות באמירות כמו "לא נדונה ברצינות החלופה המדינית... האפשרות הזאת אמנם נחשבת כרגע להזיה, אבל גם הציפייה להבסה צבאית מוחצת של חזבאללה אינה מעוגנת במציאות מוצקה"; או, "לפני שנשלם חלילה על עוד מחטף קרבות בריבית דריבית, עדיף להקדים ולספוג כעת את העובדה ש'גבר-גבר' התגלה כישראלבלוף, ולשקול לשלם את הנדרש מאיתנו בחזית המדינית. בעוד שכלל לא בטוח שהשתלטות על השטח שמדרום לליטני תכריע את המלחמה, 7 הנקודות של סניורה מייצרות לה גבול אפשרי"; לא כל שכן "קח את מה שמציעים לך, אהוד אולמרט, קח וברח"; ואפילו בשאלה נוקבת כמו "מה כבר נשיג ביומיים של לחימה עקובה מדם כשממילא ההסכם כבר קיים. הישג מוראלי? חוויה מתקנת לדרג הצבאי? או שאולי לדרג המדיני?"

כל אלה היו בבחינת המעט שלא העיד על הכלל, ובסופו של דבר – לא היה בכוחם להשפיע, גם כשמחיר הדמים הצפוי נרשם באותיות קידוש לבנה: "זה בעיקר, הכי חשוב, יעלה לנו במחיר נורא, כפי שהגדיר זאת רוח"מ. וזה המחיר: מאות ילדים-לוחמים שלנו הרוגים. מיטב בנינו, אלו שעליהם ניתן לבסס את חוסנה של ישראל האזרחית, כי הם אכן הטובים ביותר, ימותו בקרבות שלא יביאו לשום מפנה. זעקת שבר נוראה תשטוף את הארץ, הורים יקברו את בניהם, נערות תאבדנה את אהבת חייהן, אחים ואחיות יעסקו שנים בניסיון לאחות את השברים של עצמם ושל משפחותיהם, בבתי ספר ייתלו עוד ועוד תמונות של נופלים, אבל העיקר שאנחנו נגיע עד לליטני".

בהסתכלות כוללת, הטיעונים הבולטים שבהם השתמשו המתנגדים למתקפה היו במידה רבה "תמונת ראי" של אלה שבהם השתמשו פרשנים שטענו בזכות המהלך: ההסכם המדיני שבשער מנטרל את העוקץ של הפעולה הצבאית, שממילא אינה מסוגלת להשיג את מטרותיה, כולל הפסקת ירי הקטיושות; אין איום קיומי על ישראל ואין גם סיכוי שפעולה – אפילו מוצלחת – תביא לשיקום ההרתעה האבודה; ויש חשש שהמהלך יביא לריבוי נפגעים, תוך כדי הקרב ואחריו, ויגרום גם נזק מוראלי קשה בקרב העם. היו מי שראו בעיתוי המדובר מועד מתאים

להפסקתה או הקטנתה של ההשפעה היתרה של הצבא על תהליכי קבלת החלטות אסטרטגיים-מדיניים, השפעה שהיה לה חלק משמעותי בטרגדיה של המלחמה כולה.

גם ללא מדדים סטטיסטיים ברורים ומובהקים להשוואה כמותית בין שתי הגישות, ברור למדי שהיקף קולם של הפרשנים שציודו ביציאה לקרב ועוצמתו היו גדולים משל המתנגדים לכך. נראה שהמגמה של תמיכה בהנעת המהלך מקורה בהיווצרות ריכוז נכבד של פרשנים בכירים ורבי מוניטין שתמכו – במישרין או בעקיפין – בנקיטת היוזמה. אלה זכו לבמת כתיבה נכבדת, שהתבטאה בתכיפות מופעי הכתיבה בעיתונייהם, כמו גם במיקום המועדף שלו זכו דבריהם – קדמת החלק החדשותי של העיתון, תחת כותרות מאירות עיניים במיוחד. לעומת זאת, היקף הכתיבה ב"מחנה האחר", שהתנגד ליציאה לקרב, היה מצומצם יחסית ומקבץ הכותבים המובילים היה קטן יותר, אף שבכירותם היתה בהחלט נכבדת.

האם התקשורת היא שיצרה את גל התמיכה של הציבור במהלך ההתקפי, או שהיא רכבה על גל שהיה קיים ממילא? קשה לאבחן זאת במדויק. נראה ששני גורמים אלה "חיו בסימביוזה" והזינו זה את זה, אהדדי. לעומת זאת, העיון בפובליציסטיקה הכתובה מאותם ימים מותיר תחושה ברורה של חשש וחוסר נוחות פרשנית "לצאת נגד הזרם", ואף ניכרות נימות בולטות של אפולוגטיקה. דומה, כי רק פרשנים שנהנו ממעמד מקצועי איתן ומיוקרה ציבורית מיוחדת הירשו לעצמם לומר את דבריהם נגד המהלך, אפילו לא היו פופולאריים.

על רקע המיעוט היחסי של המתנגדים למתקפה, בלטה תופעה מיוחדת: היו אלה דווקא מספר עיתונאיות שיצאו חוצץ נגד ה"טרנד" ואמרו את דברן. סימה קדמון, יעל גבירץ, יעל פז-מלמד ואורית שוחט, ראויות לכל שבח על ז'ורנליזם אמיץ, אף שוודאי ספגו על כך ביקורת מקצועית-ציבורית קשה. אך קשה שלא לתהות, האם משום שהקול העיקרי שקרא לעצור את המהלכים הצבאיים היה נשי, יכולת ההשפעה שלו היתה מצומצמת, ואולי אף פעלה כבומרנג?

בסקירת כלל החומר הפרשני בנושא בולט חוסר טיפול מספק בשלוש סוגיות. האחת, האם לצה"ל היתה בכלל יכולת לבצע את המשימה בהצלחה; השנייה – אם לא, מה יהיה מחיר הכישלון של מהלך כזה, משיבוצע (מעבר למחיר הדמים הישיר); והשלישית – מה פרק הזמן העומד לרשות ישראל וצה"ל לבצע את המהלך. כפי שניתן יהיה לראות בהמשך, שלוש סוגיות אלה עלו פה ושם בדיווחים ובפרשנויות, אך לא היה די בכך כדי לעורר דיון ציבורי בהיקף שלו הן היו ראויות, ובאמצעותו – להשפיע על התפתחות האירועים. בדיעבד ניתן לומר, כי לו הספקות שהיו קיימים אצל מקבלי החלטות – כמשתקף בתקשורת – לגבי יכולת הצבא "לספק את הסחורה" (למשל: "ההתכתשות בין צה"ל לחזבאללה מזכירה את סרטי האנימציה המפורסמים 'טום וג'רי'... בכל ההתנגשויות ביניהם ג'רי העכבר מנצח. השרים

שנפגשו אתמול עם צמרת צה"ל במסגרת הקבינט, איבדו את אמונם ביכולת של צה"ל להפוך מטום לג'רי", היו זוכים בתקשורת להד משמעותי יותר ולדיון ציבורי של ממש, ייתכן שהיו יכולות להשפיע על ההחלטה לצאת לקרב. אפשרות זו היתה זוכה לחיזוק יתר אילו המשמעות ארוכת הטווח של כישלון צבאי אפשרי ומגבלות לוח הזמנים לפעולה היו משמשים כנושאי שיח אינטנסיבי יותר בציבוריות הישראלית ובקרב מקבלי ההחלטות.

אם בעד ואם נגד מתקפה, קשה לראות בשימוש בשפה מתלהמת ובוטה כלי שכנוע לגיטימי בכתובה פרשנית. כך, ספק אם יש מקום להתנסחות דוגמת "אם אולמרט בורח כעת מהמלחמה שאותה הוא יזם, הוא אינו יכול להישאר ראש ממשלה ולו גם ליום אחד. בו ביום הוא חייב להתפטר מתפקידו. יש גבול לכל תעלול. יש גבול לכל חוצפה. אי אפשר להוליך עם שלם למלחמה תוך הבטחת ניצחון, להניב תבוסה מבישה, ולהישאר בשלטון". ספק גם אם ראוי השימוש בשפה ה"מורחת בדבש" את נושאי הכתיבה כדי להשיג את הקשב ותשומת הלב שלהם, בדרך הקשה לשכנועם. כך, מוזרה היתה האמירה שלפיה "דרושה מידה של גדלות נפש מצד אולמרט להשלים עם הפשרה הנרקחת במגעיים הבינלאומיים, משום שיש בה הודאה בקוצר ידה של ישראל להשיג את יעדיה המוצהרים: יש יסוד להעריך שהוא אכן ניחן בה. אולמרט אינו ציניקן, שמתוך מניעי יוקרה או שיקולים זרים יטיל רבבות חיילים למערכה ויסכן את חייהם". השימוש באמיתות שתקפותן אינה חד משמעית, אפילו אם אין בכך חריגה מגבולות הנימוס והטעם הטוב, עלול להטעות את הציבור, אם לא את מקבלי ההחלטות עצמם.

חשוב להדגיש כי מלחמת לבנון השנייה בכלל, ושלוש ימי הקרב האחרונים בפרט, העצימו מחדש את המתח הבסיסי הקיים תמיד אצל העיתונאי והפרשן, זה שבין חובתו למקצוע ובין חובתו הפטריוטית לאומה. הוכח שוב כי בעתות של "שקט, יורים" קשה מאוד לבטא דעות הנוגדות את הזרם המרכזי של דעת הקהל, והפובליציסטים נזקקים לתעצומות נפש גדולות כדי לעשות את מה שהוא למעשה חובה עיתונאית בכל חברה דמוקרטית. בהרצאה מאלפת בערב זיכרון לזאב שיף, שאל נחום ברנע: "איפה עובר שביל הזהב בין העיתונאי לפטריוט, בין הפטריוט לעיתונאי... האם בישראל של 2007 אפשר ליישב את האחת עם האחרת?". והוא ענה: "התשובה לא קלה... אולי הבסיס לפתרון מצוי בשני לאוים: לעולם אל תהיה יותר פטריוט מראש-הממשלה שלך, שר-הביטחון שלך, הרמטכ"ל שלך, הממסד הביטחוני שלך... ומצד שני, לעולם אל תהיה פחות ישראלי מהקורא שלך". אם חצייה הראשון של משוואת ברנע קביל לחלוטין, יש מקום לתיקון קל בחצייה השני: ראוי לו לעיתונאי שיהיה ישראלי כקוראיו, אך חובתו שיפתח בפניהם את הצוהר ויתריע על הבעיות והקשיים העלולים להיגרם בשל דבקות יתר ב"ישראליות". ואם ניישם עקרון זה למקרה הספציפי שבו עוסק המחקר, גישה פטריוטית לא צריכה היתה להתפרש כתמיכה ללא סייג בקידום יוזמת המתקפה האחרונה במלחמת

לבנון השנייה. פטריוט יכול היה להיות גם מי שמותח ביקורת שקולה ועניינית על הכוונה לצאת לקרב הזה, או מי שראה לנכון לשפוך צוננים על כוונות מתלהמות, כיוון שראה בהן פוטנציאל של נזק רב למדינת ישראל.

בסיכומו של דבר, הביקורת של פרשני התקשורת כנראה לא תעמוד למבחן גם במשברי העתיד. הקוד האתי שסיכמה והמליצה עליו "הוועדה לקביעת כללי אתיקה לעיתונות בימי לחימה" של מועצת העיתונות, יפטור אותם מכך. אך לפחות חלק מהציבור בישראל ימשיך לצפות מהם להתנהלות שתביא זאת בחשבון בשל תפיסתו את התקשורת במדינה כ"רשות רביעית" חיונית, שלה תפקיד קריטי בשמירת הדמוקרטיה.

מבוא

מלחמת לבנון השנייה פרצה בחטף, בשעות הבוקר של ה-12 ביולי 2006, מבלי שהיה במדינה ולו אזרח אחד, שיכול היה לשער שכך יקרה, ואפילו רק יממה אחת, או אף שעה אחת קודם לכן. ישראל, שעיקר מעייניה האסטרטגיים הופנו לאורך שנים ארוכות לזירה הפלסטינית, תפסה בקונצנזוס את המלחמה כמוצדקת והטילה עצמה באחת להתמודדות קשה וממושכת בזירת לחימה אחרת, חדשה-ישנה. זאת, מבלי שהיה סיפק בידה לערוך את ההכנות הנדרשות, ולו האלמנטריות ביותר, שמלחמה הנמשכת יותר מחודש מחייבת, אם בקרב האוכלוסייה האזרחית ואם במסגרת שירותי הביטחון, ובמיוחד בצה"ל.

במהלך השנה שחלפה מאז סיומה נחקרה המלחמה לעומק ברבדים השונים של המערכת הממסדית: צה"ל בחן אותה בדקדקנות בוועדות שונות שעסקו בהיבטי המלחמה למיניהם ועוסק, זה יותר ממחצית השנה, ביישום אינטנסיבי של מכלול הלקחים; ועדת חוץ וביטחון של כנסת ישראל חקרה אף היא היבטים שונים של האירוע, בעיקר באמצעות שיחות עם אנשי מילואים שנטלו חלק במלחמה;¹ מבקר המדינה מיקד חקירה בתחום העורף,² שהזנחתו ארוכת השנים נחשפה במלואה במהלך 33 ימי הישיבה במקלטי הצפון; ומעל הכול – ועדת החקירה הממשלתית בראשותו של השופט אליהו וינוגרד, שפרסמה בסוף אפריל 2007 דוח חלקי.³

בצד הביקורת הקשה על הדרך שבה ניהל הממסד המדיני-ביטחוני את המערכה, צפה ועלתה גם, בעוצמה רבה, ביקורת סוחפת על דפוסי הפעולה של כלי התקשורת הישראליים ערב הלחימה ובמהלכה. ביקורת זו מתוארת היטב בפרק המבוא של דוח הוועדה של מועצת העיתונות הישראלית לקביעת כללי אתיקה לעיתונות בימי מלחמה: "מלחמת לבנון השנייה הביאה עימה גל ביקורת נגד התקשורת, במיוחד האלקטרונית. למועצת העיתונות ולכלי התקשורת הגיעו עשרות רבות של תלונות. התקשורת הותקפה במאמרים בעיתונות הכתובה, בבלוגים באינטרנט, בתוכניות

1 הכנסת, הודעה לעיתונות מטעם ועדת חוץ וביטחון, 26 באוקטובר 2006, <http://www.knesset.gov.il/spokesman/heb/Result.asp?HodID=6734>.

2 "היערכות העורף ותפקודו במלחמת לבנון השנייה – הדוח המלא", מבקר המדינה ונציב תלונות הציבור, 18 ביולי 2007, <http://www.mevaker.gov.il/serve/contentTree.asp?bookid=493&id=188&contentid=undefined&sw=1280&hw=954>.

3 הוועדה לבדיקת אירועי המערכה בלבנון 2006, ועדת וינוגרד, מלחמת לבנון השנייה, דין וחשבון חלקי, אייר תשס"ז, אפריל 2007, <http://www.vaadwino.org.il/pdf>.

אקטואליה ואירוח בטלוויזיה וברדיו, במכתבי שרשרת בדואר האלקטרוני, ואף במספר ימי עיון במקומות שונים בארץ. ביקורת זו לא היתה חיזונית בלבד: חברים במליאת המועצה וכן אנשי תקשורת פנו למועצת העיתונות בתלונות על הנעשה".⁴

כפי שניתן ללמוד מהדוח, עיקר הביקורת נגד התקשורת התמקדה בנושאים הבאים: פגיעה בביטחון המדינה וסיכון חיים; פגיעה במוראל; התעלמות מסבל היישובים הערביים; היעדר ביקורת בתקשורת והתגייסותה של זו למען המלחמה בימיה הראשונים.⁵ בנושא האחרון, הנוגע לתחום מחקר זה, הדוח מציין כי "לעומת הטענות בדבר היעדר פטריוטיות מספקת, הושמעו גם טענות לפיהן התקשורת לא היתה ביקורתית במידה ראויה. מבקרים אלה טענו שלא התנהל דיון ביקורתי בתהליך קבלת ההחלטות שהוביל למלחמה או בדבר מטרות המלחמה. התקשורת הואשמה שלא איפשרה הבעת מגוון דעות, שסייעה ליצירת אופוריה בימים הראשונים לקרבות ושלא הציגה במידה ראויה את מה שקרה בלבנון עצמה, ובעיקר את הפגיעות באזרחים".⁶

4 מועצת העיתונות בישראל, הוועדה לקביעת כללי אתיקה לעיתונות בימי לחימה, 18 באפריל 2007, <http://www.m-i.org.il/word/report.doc>, אשר לסוגיית הביקורת/ההלקאה העצמית: היו פרשנים שעשו זאת גם באופן פומבי. מרדכי גילת עסק בכך כבר ב-9 באוגוסט כאשר כתב: "טוב שאפילו פרשנים ובעלי טורים הקרובים למלכות ולא למציאות, מתחילים להבין שבמלחמה הזאת תפסו אותנו עם המכנסיים למטה. בשש אחרי המלחמה, כשיפסיקו לנחות טילים על ערי ישראל, לא יכינו הפעם את אלבומי הניצחון. חלק מאנשי התקשורת האלה, שנשמעים לפעמים כלהקת מעודדים, התנהגו בראשית המלחמה כאילו מדובר במלחמת זבנג וגמרון. הם לא הבינו שמלחמה לא מנצחים מהאוויר, שהעורך הפעם הוא החזית האמיתית, ושאת החזית הזאת הפקירה הממשלה בידועין. הם לא הבינו שנאומיהם המתלהמים של אהוד אולמרט ועמיר פרץ, המזכירים לפעמים את שדרני 'קול הרעם מקהיר' משנות ה-60, מלמדים על מצוקה גדולה. לא על הישגים מופלאים". מרדכי גילת, "כך לא יוצאים למלחמה", **ידיעות אחרונות**, 9 באוגוסט. בהקשר זה מעניינים גם דבריו של בן כספית במאמר שפורסם ב-11 באוגוסט 2006 ("קודם ננצח", **מעריב**, מוסף שבת, עמ' 4-7): "ביום שאחרי המלחמה אנשים יצטרכו לתת את הדין. להסביר... ישראל תצטרך לבדוק את עצמה... התקשורת היא חלק הכרחי מהתהליך הזה, שותף לא זוטר בהסתמאות הכללית. כולל כותב שורות אלה. כשבעלי טור כותבים שאף אחד לא התריע מפני התעצמות חזבאללה, הם שוכחים שהם עצמם היו אלה שביזו ולעגו לאלה שהתריעו. והרבה מאוד אנשים התריעו. כל ראשי המערכת התריעו. או, למשל, חבר הכנסת אפרים סנה, שגרוננו ניחר מהתרעות סרק. אנחנו? שתמנו עיניים והמשכנו הלאה. מרוב שקפצנו לטוסקנה, השתכנענו שטוסקנה זה כאן. שוויץ של המזרח התיכון. חשבנו שוויץ? קיבלנו צ'צ'ניה". גם העיתונאי רונן ברגמן אמר דברים נוקבים: "התקשורת מעלה בתפקידה ולא חשפה כמעט אף לא אחד מהכשלים שהתגלו במלחמה... היא התמסרה וקיבלה כלשונה את גרסת צה"ל בנושאים רבים... התקשורת גם הדדה ברמה, ובלי שמץ ביקורתיות, את ההצהרות המתלהמות של הדרג המדיני... אחרי המלחמה עטה התקשורת על צה"ל וראשיו ושכחה כי גם לה יש אחריות. היא, שאמורה להקדים את כולם, היתה לא יותר מחכמה לאחר מעשה". רונן ברגמן, **נקודת האל-חזור: המודיעין הישראלי מול איראן וחזבאללה**, כנרת, זמורה-ביתן, 2007, עמ' 549-550.

5 שם, עמ' 7.

6 שם, עמ' 10.

הביקורת על היעדר ביקורתיות תקשורתית זכתה בדוח לשני חיזוקים: האחד, במסגרת הטענה המודגשת של הוועדה, שלפיה "הגישה 'שקט, יורים' והדרישה לתקשורת מגויסת, העוצמת עיניים בפני הנעשה מטעמים פטריטיים ונמנעת מכל ביקורת, שוב אינה יכולה להתקבל". זאת, אליבא דכותבי הדוח, כיוון ש"תקשורת מגויסת מציגה בפני הציבור מציאות מסולפת, הפוגעת במשטרנו הדמוקרטי. היא גם משאירה את הבמה לתקשורת העולמית, המוסרת את המידע שהתקשורת שלנו נמנעה מלפרסם מנקודת מבט מנוכרת. התקשורת נדרשת, גם בעת חירום, לשמור על תפיסות היסוד והעקרונות של עיתונות חופשית, ובכפיפות למגבלות הנדרשות לשמירה על חיי אדם וביטחון המדינה, לנהל שיג ושיח חופשי ואף ביקורתי מתוך אחריות, הכול כנדרש בתקנון האתיקה".⁷

החיזוק השני הומחש בדוח הוועדה באמירה כי "העיתונאים גילו שהדברים הנכתבים והמשודרים בתקשורת משפיעים על מהלכי מלחמה קונקרטיים, דבר שאף להם עצמם נראה לא ראוי". כדוגמה לכך מביא הדוח מדברי רונן זרצקי, ראש מערכת החדשות של עיתון **הארץ**: "לקראת סוף המלחמה חשתי אי נוחות... השפעה גדולה מדי של התקשורת על מה שקורה על סדר היום... אני אמור לשמוח על השפעה גדולה, אבל חלק מהאיזונים הטבעיים שיוצרים איזון במערכות, בכלי השפעה שונים, השתבשו".⁸ במילים אחרות, אם ניתן לראות בזרצקי נציג בכיר של הקהילה התקשורתית, נראה שגם בקרבה נוצרה מבוכה (אם לא בהלה מסוימת) נוכח ההכרה ביכולתה (המוגזמת?) להשפיע על מהלכי מלחמת לבנון השנייה. דומה אפוא ששילוב הסיכון הכרוך בקיומה של "תקשורת מגויסת" עם יכולת השפעה רבה (על תהליכי קבלת החלטות ועיצוב דעת הקהל), עלול להיות משמעותי מאוד.

למרות זאת, מסקנת הוועדה של מועצת העיתונות היתה ש"היעדר ביקורתיות אינו יכול לשמש נושא לכללי אתיקה ספציפיים. כל שנוכל לחזור ולומר הוא, כי גם בעת חירום מחויבים העיתונאים בקיום כללים בסיסיים של עיתונות חופשית במדינה דמוקרטית – בעת חירום אף ביתר שאת. והכל בכפיפות למגבלות הנדרשות לשם שמירה על ביטחון החיילים והעורף". ואכן, נושא זה אינו מופיע כמסגרת ההמלצות הקונקרטיים של הדוח, ששורתו התחתונה גורסת כי: "התקלות הטעונית תיקון שעליהן עמדנו, לא הצדיקו יחס של עוינות כה חריפה כלפי התקשורת. אין אפוא מנוס מהמסקנה... (ש)אילו היה ניתן סיקור דומה, בגל פתוח ופטפטני על כל פגמיו ועל כל הרעות שעליהן למדנו, למלחמה אפופת הצלחות וניצחונות – היה הסיקור הזה מתקבל בתשואות על ידי הציבור. נראה כי הציבור המתוסכל כעס על השליח המביא את הבשורות הרעות: התקשורת".⁹

7 שם, עמ' 12.

8 שם, עמ' 21.

9 שם, עמ' 27.

עם כל הקושי שבדבר, ניתן בהחלט להבין מדוע החליטה הוועדה להימנע מלקבוע כלל אתי ביחס למידת הביקורתיות התקשורתית הראויה בזמן מלחמה. המדובר בנושא שמסובך מאוד להגדירו ולהמחישו, ודאי בכללים חדים וברורים של "עשה" או "אל תעשה". בסופו של דבר, הבעת ביקורת – ודאי במציאות כה מסובכת כזו שנוצרת בעתות חירום – היא עניינו האישי של העיתונאי, הנגזר ממידת אמונתו בצדקת עמדתו, מביטחונו העצמי ואומץ לבו, כמו גם יושרתו המקצועית ומידת חופש הפעולה שמערכת כלי התקשורת שבה הוא עובד מאפשרת לו. ואולם, דווקא משום שבלתי אפשרי לקבוע כללי אתיקה ברורים בעניין זה, חשוב מאוד לעסוק בנושא כדי לחדד את מודעות אנשי התקשורת לסוגיה.

מבחינה זו, ראוי לכל שבח הדוח של עמותת "קשב" שפורסם ביולי 2007, המנתח בהרחבה את תשומות התקשורת הישראלית במלחמה האחרונה.¹⁰ 180 עמודי הדוח, העוסק בבקרת תכני דיווחים, מסרים ופרשנויות התקשורת הישראלית בזמן המלחמה, אינם חוסכים את שבטם ממנה. כך למשל גורס המסמך בחלקו הפותח: "חוץ מאשר במקרים בודדים, יוצאים מהכלל, המפורטים בדוח, סיקרו כל אמצעי התקשורת הישראלים המרכזיים את המלחמה באופן מגויס כמעט לחלוטין – גם כאשר כתביהם שלהם הביאו חומרים חדשותיים שכללו כמעט את כל מה שועדת וינוגרד גילתה חודשים אחר כך בחקירותיה, אלה נדחקו לשוליים במהלך עבודת העריכה. אמצעי התקשורת יצרו אווירה כללית של תמיכה מלאה ומוחלטת במלחמה וצדקתה, והדחיקו באופן שיטתי את סימני השאלה שעלו כבר מהיום הראשון שלה... הרוח הכללית שנשבה מהסיקור של המלחמה, במובן הרחב, האסטרטגי, היתה בלתי ביקורתית בעליל – מתחילתה של המלחמה ועד סיומה"¹¹... התמונה הכללית שעולה מהעדויות היא תמונה קשה: לא כך אמורה להתנהל תקשורת במדינה מודרנית¹²... קשה למצוא מילים חד-משמעיות כמו הקביעה של ועדת וינוגרד, כי 'הצורה בה יצאה ישראל למערכה אינה קבילה, אסור שתחזור על עצמה, ויש לחתור לתיקונה בהקדם'. אבל לאורך כל המלחמה, חזרו אמצעי התקשורת ויצרו עבור צרכניהם את הרושם כי מדובר במהלך מתוכנן היטב, שיעדיו ברורים ומובחנים, ורצויים מבחינתה של מדינת ישראל. בכך יצרו אמצעי התקשורת מצג-שווא של בהירות ותכליתיות – שלא היו קיימות במציאות"¹³.

אשר למחקר זה עצמו: ההחלטה לעסוק בנושא עלתה לראשונה בעת קריאת מאמרו של ארי שביט, "אולמרט חייב ללכת", שפורסם בעיתון הארץ ב-11 באוגוסט. זאת, שעות ספורות לפני שראש הממשלה החליט לממש את המנדט שהפקיד בידו

10 עמותת "קשב", "מלחמה עד הרגע האחרון, התקשורת הישראלית במלחמת לבנון השנייה", יולי 2007. <http://www.gama.co.il/ftp/keshevr/reportweb.pdf>.

11 שם, עמ' 5.

12 שם, עמ' 6.

13 שם, עמ' 7.

הקבינט, ולפתוח מיידית במתקפה היבשתית הנרחבת. דברי שביט חידדו את העניין הבסיסי – והלגיטימי – של כל עיתונאי-פובליציסט-פרשן, להשפיע על תהליכי קבלת ההחלטות ברמה הבכירה ביותר. אך הבוטות הקשה שאפיינה אותם עוררה מיד שאלה: למרות החיוניות הקריטית של חופש עיתונות בישראל, האם באמת כל האמצעים העומדים לרשות איש תקשורת, בכיר ומרכזי ככל שיהיה, כשרים בדרך להשגת היעדים שהציב לעצמו? כלום לא ראוי שגם בתחום הפתוח הזה יחולו סייגים וייקבעו כללי משחק שייצרו גבולות הגיוניים והגונים?

התחושה שהנושא ראוי לבחינה מעמיקה התחזקה כשבועיים לאחר סיום המלחמה, בעת שידור שיחת רדיו בין אילנה דיין לזן מרגלית.¹⁴ קשה היה שלא להתייחס בהערכה רבה לדברי מרגלית שלפיהם ניתק את מערכת קשריו החבריים עם אהוד אולמרט נוכח אכזבתו ותסכולו מתפקוד ראש הממשלה במלחמה, בכלל, וסביב המתקפה האחרונה בסיומה, בפרט. אך במחשבה נוספת, בלתי אפשרי שלא לתהות כיצד בכלל יכול היה מרגלית, עיתונאי בעל מעמד כה רם בתקשורת הישראלית, לקיים, משך שנים ארוכות, מערכת יחסים אישית-חברית הדוקה כל כך עם פוליטיקאי בכיר, ובמיוחד בעת שזה הגיע לעמוד בראש המדינה? כלום לא ראה בכך חשש לפגם אתי? כלום לא זיהה, מצד אחד, את הסיכון שיהפוך כלי שרת בידי ידידו להשפיע על הציבור, ומצד שני – כיצד יכול היה לנטרל את אלמנט החברות האישית בדיאלוג עם אולמרט, הן ביחס לחופש הפעולה לבקר את ראש הממשלה והן ביכולת להתגבר על הרצון העז להשפיע עליו בשאלות של קביעת מדיניות, במקומות שבהם אולי אין זה ראוי?¹⁵

14 "נכון להבוקר", גלי צה"ל, 31 באוגוסט 2006 (לאחר חדשות השעה 08:00).

15 הדברים הובהרו יותר כמחצית השנה לאחר מכן, בריאיון עיתונאי שהעניק מרגלית לדורית קרן צבי (הארץ, מוסף הארץ, 16 בפברואר 2007, עמ' 18-22): "אהוד חבר של שנים... חבר נפש. חברות כזאת, שאם אומר שבמשך 35 שנה יש מאה ימים שבהם לא דיברנו, זו תהיה הגזמה...". המראיינת כתבה: "מרגלית מספר שהשיחה הראשונה שבה היה ברור כי משהו השתבש ביחסים בינו לבין אולמרט נשבר, התנהלה במשרד ראש הממשלה, עשרה ימים אחרי פרוץ המלחמה בלבנון. אולמרט שמע ממנו מה הוא חושב על תפקודו, ולא הסתיר את כעסו על מי שהיה לא מכבר חברו הקרוב ביותר". כך תיאר מרגלית את אותה שיחה: "ראיתי שהוא ממצמץ ללא הרף... ככה אי אפשר לנהל מלחמה... אז הבנתי שהמלחמה מתנהלת בצורה שגויה... להערכתי הוא צריך ללכת. זה לא התפקיד בשבילו. לא כל אחד יכול להיות ראש ממשלה... אהוד אולמרט נכשל במלחמת לבנון השנייה". קרן צבי סיפרה ש"מרגלית סופג ביקורת, בעיקר מקולגות אבל לא רק, על הקשרים ההדוקים שהוא מנהל עם אחד ממושאי הסיקור המרכזיים שלו. בכל השנים הללו הקפיד מרגלית בכללי הגילוי הנאות, ואמר לכל מי שרק רצה לשמוע כי במידת הצורך, אם וכאשר יידרש, הוא יתעלם מהחברות וילך עם האמת". על רקע אמירה זו, מרתק השיח הבא בין השניים: קרן צבי: "יש את הזן (העיתונאי) המתערב, כמוך, כמו לפיד וכמו דנקנר, ויש את אלה שלא... זה לא בעייתי בעיניך, לאכול ארוחת ערב עם מי שלמחרת אתה כותב עליו?". מרגלית: "לדעתי יש התעסקות יתר בנושא הזה. יותר חשוב לכתוב על הקשר בין שופטים לעורכי דין, בין רופאים לחולים, אלה התחומים שבהם צריך לבדוק את הקשרים". קרן צבי: "כן, אבל מי יבדוק את זה אם לא עיתונאים, שלפעמים הם חברים של פוליטיקאי וצריכים לכתוב על הקשרים

ניתן לומר אפוא, כי מה שנראה אז כשימוש מופלג בבוטות יתר בתקשורת, מחד גיסא, ומה שהצטייר כהתנהלות אינטימית מאוד ביחסים בין עיתונאי בכיר למקבל החלטות לאומי, מאידך גיסא, הם שהיו למעשה הדחפים שעוררוני לעסוק בנושא.

שלו עם אנשי הון?" מרגלית: "יש המון הפרזה בעניין הזה. מה בסופו של דבר יכול להיות הקשר בין עיתונאי לפוליטיקאי?" קרן צבי: "שהוא לא יכתוב על הקשר בין הפוליטיקאי החבר שלו, לאיש ההון". מרגלית: "אוקיי. אז נניח שהוא לא כתב. אז אולי תמצא עיתונאי אחד שלא יכתוב על הקשר בין החבר שלו לאיש ההון. יש אולי אחד כזה... את מכירה הרבה עיתונאים שהשאירו בצד סיפור שידעו עליו, רק בגלל קשרים אישיים? אני לא מכיר". גם קטע הריאיון שעסק בדרך מרידור מעניין מאוד. כותבת קרן צבי: "קמפיין נוסף, אישי מאוד, היה ניסיונו העיקש של מרגלית להריץ בטוריו את דן מרידור כשר משפטים, עד כדי כך שהקים עליו את אולמרט, שתחילה דווקא היה בעד". התייחס לכך מרגלית: "הוא לא אהב את מה שהוא ראה כלחץ מצידי למנות את דן לשר המשפטים. זה מאוד הכעיס אותו". קרן צבי: "לא בכל יום מנסה עיתונאי בכיר בצורה כל כך בוטה וגלויה להכתוב לראש ממשלה נבחר את מי למנות לאחד המשרדים החשובים בממשלתו". מרגלית: "ואם לא הייתי כותב את זה כפנייה ישירה לאהוד אלא כותב ש'מן הראוי למנות אדם כמו דן לשר משפטים' זה כן היה בסדר? ככה אני לא פונה לראש הממשלה? זה הרי עניין של סגנון, של ניסוח". קרן צבי: "אולי זה עניין של אגו?... שאולמרט לא קיבל את המלצתך קמת עליו". מרגלית: "עזבי, זה מגוחך. אז לא קיבלו את דעתו של פובלציסט. בסדר, לא קיבלו. נכון שהיה כעס, אבל זה שקשוש". ואי אפשר ללא תגובת יועץ ראש הממשלה לתקשורת: "ציפיותינו מדרך מרגלית, כמו מכל עיתונאי אחר, בלי קשר לדעותיו האישיות ורגשותיו, היא לעבוד על פי סטנדרטים עיתונאיים ובהתאם לכללי האתיקה, ובכלל זה קבלת התמונה העובדתית המלאה וקבלת תגובות על מידע שהוא מפרסם בנוגע לראש הממשלה".

הנחות היסוד של המחקר, ושיטתו

המחקר יוצא מנקודת הנחה, שגם אם קשה להוכיח זאת, לתקשורת, על מרכיביה וגווניה השונים, יש השפעה ניכרת (אם לא יותר מכך) על תהליכי קבלת החלטות של קברניטי המדינה כמעט בכל תחום. הדבר נכון במיוחד בעתות משבר, שבהם גוברים רמת הקשב של המנהיגים לרחשי הלב של הציבור, כפי שהם משתקפים במדיה, והרצון להשפיע עליהם תוך ניצול כלי זה.

הנחתו הנוספת של המחקר היא, שלמרות החשיבות של כותרות העיתונים ושל דיווחיהם האינפורמטיביים, יש לייחס משקל מיוחד גם למאמרי פרשנות, בעיקר לאלה הנכתבים על ידי פובליציסטים ותיקים, מנוסים וידועי שם. לא יהיה זה מופרך להניח כי בעתות משבר, עניינם של מקבלי החלטות בחוות-דעתם של פרשנים מוערכים, עשוי רק להתחדד. זאת, משום במציאות כזו יועצים למיניהם עשויים לייצר המלצות סותרות, מה שעלול להקשות על התהליכים של קבלת החלטות. לפרשנים, לעומת זאת, יכולת להביא דעות מחדשות, להציג מסכת שיקולים מרעננת, לגעת בנושאי טאבו מערכתיים ולהיות משוחררים יותר מההשפעה של אינטרסים או מגבלות החלים באופן טבעי על הגופים הממסדיים. צורך כזה עשוי להתבקש יותר בזמן מלחמה שבה ההרכב האנושי של בעלי התפקידים הראשיים במדינה (ראש ממשלה, שרי ביטחון וחוץ), הביא לידי ביטוי ניסיון וידע אסטרטגי מוגבלים יחסית.

גם מטעמים אלה, המחקר עוסק בבדיקת התכנים של הפרשנויות בתקשורת במהלך מלחמת לבנון השנייה. כדי להעמיד את המחקר על רגליו בזמן סביר, הוחלט מראש לצמצם את היקפו. נבחנו באופן שיטתי רק המאמרים שנכתבו בשלושת העיתונים המרכזיים בישראל: **ידיעות אחרונות, מעריב, והארץ**. איסוף החומרים נעשה תוך ויתור מראש על כיסוי כלי תקשורת כתובים אחרים, ולא כל שכן – כלי התקשורת האלקטרוניים (טלוויזיה ורדיו) ואתרי החדשות באינטרנט.¹⁶ עבודת האיסוף של

16 אלה היו במהלך המלחמה האחרונה כלי חדש של השפעה על עיצוב דעת קהל במדינה. אתרים אלה מתברכים גם הם במדורי דעות ופרשנויות, שאיכות הכתיבה בהם אינה נופלת מזו המאפיינת את התקשורת הכתובה. היתרונות של אתרי החדשות באינטרנט ביחס בעיתונות הכתובה (הנמנעת מפרסום גרסה אינטרנטית): היכולת להגיע מיידית לקהל קוראים עצום; מהירות גבוהה יותר של תגובה למתרחש בשטח; אופציה להתייחסות והבעת דעות לכל קהל הקוראים (באמצעות ה"טוק בק"). אלה מתחדדים במיוחד בנסיבות של משבר דוגמת מלחמה, עת בה ה"צמא" הציבורי לאינפורמציה גובר ו"חיי המדף" של סוגיות שונות הופכים מוגבלים.

חומרי המחקר נעשתה סביב שורת סוגיות שנמצאו חשובות ומשמעותיות, ובכללן: דפוס התגובה הראוי לאירוע החטיפה – אפשר היה גם אחרת; לצאת בזמן – משך הלחימה והעיתוי האידיאלי לסיימה; מטרות המלחמה; מבצע, מערכה, או מלחמה?; שביתת כוחות היבשה; דימוי צה"ל ואמון העם בו; על לחימה ומוסר; המדינה הלבנונית כיעד; דמי הדם – נפגעים כמניע-מונף להסלמה יזומה; אובדן ההרתעה והמאבק לחידושה; קברניטי ישראל במלחמה; דימוי כתחליף לפעולה – על תפיסת ההפעלה החדשה; אתגר המלחמה הפוסט-הירואית; אתגר הרקטות והטילים; הקהילה הבינלאומית – בין נכס לנטל, ועוד. אך בפעולת האיסוף ואחריה, הסתבר רוחבה העצום של היריעה. הוחלט לפיכך, להתמקד בסוגיה אחת – המהלך האחרון של ישראל במערכה. וזאת, בשל הטראומה שהיא גרמה לציבוריות הישראלית, כאקורד אומלל ש"קינח" את המלחמה, ומשום שיש בה כנראה ביטוי לכשל המערכות הנרחב, יותר מכל אירוע אחר במהלך חודש האירועים.

להבדיל מדוח "קשב", שעסק בחקירת כלל הנושאים הנוגעים לתקשורת במלחמה, מחקר זה מבכר כאמור לטפל בגזרה צרה ומנסה להעמיק בה ככל האפשר. טכנית, המחקר מציג את הדברים בחתך של נושאי משנה הבאים לידי ביטוי בחומר, ובעיקר – הטיעונים שבהם אחזו המצדדים בכניסה למערכה האחרונה ואלה שהתנגדו לכך. הוא מביא את האמירות הרלוונטיות בניסוחן המקורי, תוך הקפדה שלא להתעלם מכל הראוי להיכלל בנושאי הדיון. המחקר ממוקד בפובליציסטיקה בלבד, שעיקרה – "טביעות החותם" של עיתונאים מנוסים, אך היא כוללת גם כתיבה של אורחים למיניהם (כגון: פוליטיקאים או מדינאים, גנרלים, או מומחי אקדמיה) בעמודי הפרשנות. הוא נמנע מלעסוק בדיווחים עיתונאיים, לרבות אלה המשקפים דעות של דמויות בכירות ביותר, ובכללן צמרת מקבלי ההחלטות (על אף שההפרדה בין הפרשנות לדיווח אינה תמיד קלה). דיווחים זוכים להתייחסות רק במקרים בודדים, כאשר יש בהם כדי לסייע בהבהרת הקונטקסט של האירועים או את הבסיס למסר הפרשני.

הצגת הדברים נעשית תוך התייחסות לממד הזמן ועיתוי הפרסום של המאמרים השונים. במקומות ראויים, מובאות התייחסויות לדרך שבה בחרו הכותבים להביע את מסריהם, לתכניהם, או לשיטת ניסיון השכנוע. במקומות אחרים, נערך סיכום הדברים באופן כולל, בסופם. חשוב להדגיש כי המחקר אינו עוסק בניתוח הכתיבה של פרשן זה או אחר, לא ביחס לאיכות האמירות או תקפותן נוכח ההתפתחויות בשטח, ולא תוך הסתכלות על מידת העקביות (קונסיסטנטיות) של כותב, כזה או אחר, לאורך זמן. הדברים מובאים כאמור בחתך נושאי-תוכני, והפרשנים משמשים לכן רק כפלטפורמה לכך. באיסוף החומר נעשה מאמץ לכלול את כל הכתובים הראויים להתייחסות. אם אמירות מסוימות לא מצאו את דרכן למחקר, אין זה אלא מקרי. אם היו כאלה שזכו לתשומת לב שנראית אולי כהתייחסות יתר, אין זה אלא משום שתכניהן נמצאו ראויים לכך. נעשה גם מאמץ שלא תיווצר

תחושה כי דברים של כותב מסוים "הוצאו מהקשרם": ברור שבלתי אפשרי היה לפרוש כאן באופן מלא את כל ים המילים שנכתבו, וזכו לכך רק אלה שהיו ממש רלוונטיות לנושאי המחקר. יחד עם זאת, נעשתה הקפדה שלא להיתפס לאמירות או למשפטים מקריים, שאינם מאפיינים את המסר העיקרי של הכתובים שמהם הובאו, או עומדים בסתירה להם.

שכרו של המחקר יהיה ביכולתו לשמש חומר למחשבה למי שסוגיית תפקוד התקשורת בעתות משבר-מלחמה קרובה ללבו ורלוונטית לצרכיו, או למי שמעוניין להכיר ולהיחשף לממד חשוב נוסף של אותם מאורעות קשים, בחום יולי-אוגוסט של קיץ 2006.

"אם אולמרט בורח כעת מהמלחמה שאותה הוא יזם, הוא אינו יכול להישאר ראש ממשלה ולו גם ליום אחד. בו ביום הוא חייב להתפטר מתפקידו... אי אפשר להוליך עם שלם למלחמה תוך הבטחת ניצחון, להניב תבוסה מבישה, ולהישאר בשלטון. אי אפשר לקבור 120 ישראלים בבתי העלמין, להושיב מיליון ישראלים במשך חודש ימים במקלטים, לשחוק עד דק את כוח ההרתעה, לקרב עד מאוד את המלחמה הבאה – ואז לומר: אופס, טעות, לא על זה חשבתי. לא לכך היתה הכוונה. העבר לי את הסיגר, בבקשה.

"אם אהוד אולמרט היה מתעשת כפי שגולדה מאיר התעשתה במלחמת יום הכיפורים, אם היה הופך למנהיג ממלכתי, מקים קבינט מלחמתי, ומגייס את האומה למאמץ לאומי עליון שיהפוך את הקערה על פיה וישנה את פני המערכה, אפשר היה לדחות את הדיון הנוקב בכשלינו. ואולם המצמוץ והבריחה של היממה האחרונה הופכים את ראש הממשלה המכהן לאישיות פוליטית שאין לה תקנה. על כן, ביום שבו נסראללה יעלה מתוך הבונקר ויכריז קל עולם על נצחוננו, אסור שאהוד אולמרט יישב בלשכת ראש הממשלה. ישראל הפצועה והמדממת של אחרי המלחמה זקוקה להתחלה חדשה ולראש חדש. היא זקוקה לראש ממשלה של ממש".

ארי שביט, "אולמרט חייב ללכת", הארץ,

11 באוגוסט, עמ' 1, 16

ניתוח "אקורד הסיום" – מהלך המתקפה היבשתית הכוללת, 11-13 באוגוסט 2006

המהלך הטראגי ביותר במלחמת לבנון השנייה היה אקורד הסיום שלה, שגבה את חייהם של 34 חיילים – כשליש מכלל חיילי צה"ל שאבדו במערכה. הדוח הסופי של ועדת וינוגרד יאפשר אולי תשובה אובייקטיבית יותר ללויכוח הניטש מאז ערב היציאה למתקפה הסופית, בשעות אחר הצהריים של יום שישי, 11 באוגוסט: ¹⁷ האם היה מקום לצאת למהלך היבשתי הכולל בדרום לבנון, שעות ספורות טרם כניסתה לתוקף של החלטת מועצת הביטחון 1701, או שמא ראוי היה להימנע מכך? ¹⁸

בסוגיה זו קיימות שתי עמדות בסיסיות סותרות: אליבא דראש הממשלה, אהוד אולמרט, הנתמך בצמרת מערכת הביטחון דאז, ¹⁹ היציאה למתקפה האחרונה של צה"ל היתה הכרחית והיא שיצרה את הלחץ המדיני שנדרש כדי לשנות את הנוסח של טיוטת החלטת האו"ם, שלא ענתה באותן שעות על צרכיה של מדינת ישראל

17 על פי דיווחו של בן כספית ("המלחמה הבאה", **מעריב**, 13 באוגוסט), הפור נפל בשעה 16:40 אחר הצהריים, עיתוי שבו הונחה צה"ל לפתוח במהלך ההתקפי הנרחב, שכינויו היה "שינוי כיוון 11".

18 היטיב לתאר את הדילמה הזו עקיבא אלדר, יום לפני תחילת המתקפה: "כניסה לעומק לבנון תשאיר את ישראל עם ברירת הדבר-כולירע, בין התבצרות ממושכת בשדות הקטל סביב הליטני לבין הפקרתה של לבנון כולה בידי קואליציית המלחמה, של חזבאללה-סוריה-איראן. הבעיה של אולמרט היתה שבשלב הזה, אחרי יותר ממאה הרוגים ו-3000 טילים, גם ההחלטה להימנע מכניסה קרקעית מסיבית אינה ברירה בין חופשה בטוסקנה לבין נופש בפרובנס. תג מחיר שלה כולל ויתור עקרוני על חוות שבעא, שגם אם יימסרו באופן פורמאלי לסניורה, ההישג ייזקף לזכותו של סניור נסראללה. ואם אולמרט יעמוד בדיבורו 'לעשות הכל' כדי להחזיר את החיילים השבויים הביתה, הוא יאלץ לתת לחזבאללה את השבויים הלבנוניים. אילו בחר בדרך הזאת, 'שלום עכשיו'... היתה מריעה לו. אבל נראה שרוב הציבור רוצה 'ניצחון', לא חשוב כמה זה יעלה". עקיבא אלדר, "זה מה שאולמרט קרא לפני השינה", **הארץ**, 10 באוגוסט.

19 סימה קדמון הסבירה באופן נאמן את המתח המשלים בהשקפת שר הביטחון: "פרץ לא פוסל את הבחירה בדרך המדינית, הוא רק חושב שהעובדה שהיא מתמהמהת לא יכולה להשאיר את המצב כפי שהוא, כשמיליון וחצי איש יושבים במקלטים. הוא חושב שתנועה של הצבא יכולה להשפיע על מה שקורה במועצת הביטחון. ככל שהצבא יפעל יותר מהר, כך גם באו"ם יזדרזו. במילים אחרות: הסיכויים, לדעת פרץ, שביממה הקרובה תהיה פריצת דרך מדינית, יגדלו אם במקביל תתחיל המערכה הצבאית. אם הצד שמנגד יגיע למסקנה שאנחנו תלויים רק במהלך מדיני – זה מתכון להסדר חלקי, לא מספק, שלא מביטיח לנו שקט". סימה קדמון, "שתי אצבעות מניו יורק", **ידיעות אחרונות**, המוסף לשבת, 11 באוגוסט.

והאינטרסים שלה.²⁰ לעומת זאת, רבים בציבוריות הישראלית סבורים שהמהלך לא נדרש, אך אושר ויצא לדרכו בעקבות לחץ אדיר שהופעל על מקבלי ההחלטות בישראל – מתוך המערכת הממשלית ומחוצה לה – כדי לממש הישג צבאי משמעותי בשטח טרם כניסת הפסקת האש לתוקפה. זאת, אם כדי ליצור שינוי דרמטי ממשי בתוצאה הסופית של המלחמה (מכה קריטית לחזבאללה, השגת הכרעה, חיזוק של ממש בכוח ההרתעה של המדינה ומערכת הביטחון שלה, ושיפור העמדות המדיניות של ישראל להמשך), ואם כדי לשחרר את "שסתום הלחצים" של מערך המילואים הגדול שגויס וישב באפס מעשה לאורך זמן ממושך, כמו גם כדי לספק "תמונת ניצחון" לצה"ל ולדרג המדיני הבכיר, שנוקקו לה נואשות משקולי תדמית ויוקרה. האפשרות שהמהלך כולו נעשה כדי לשרת צורכי תדמית ויוקרה למרות "מחירו" הצפוי, היא שגרמה לרבים לטעון – לפני, במהלך ולאחר האירוע – שהיציאה למתקפה הסופית היתה מוטעית ביסודה ומלכתחילה אסור היה שתתרחש.

מטבע הדברים, האפיזודה ה"מקנחת" של מלחמת לבנון השנייה – המתקפה היבשתית של ארבע האוגדות בדרום לבנון – זכתה להתייחסות נרחבת בהתבטאויות של פרשני התקשורת. בשל הנסיבות המיוחדות שאפיינו את המלחמה קודם לכן (מערכה אווירית שנתמכה באופן סלקטיבי מאוד על ידי כוחות יבשתיים מצומצמים), הפכה סוגיה זו לטעונה ביותר: לפחות חלק מה"דוחפים" לביצוע המתקפה הנרחבת של כוחות קרקעיים ראו בכך לא רק "הזדמנות אחרונה" להשגת הכרעה וניצחון, אלא גם מנוף לתיקון התפיסה הכושלת שעמדה מאחורי הדרך שבה הופעל הצבא, והזדמנות ל"חוויה מתקנת" שתחזיר לכוחות היבשה את מקומם המוביל הראוי במערכה הכוללת.

ההתייחסות הפרשנית לנושא המהלך הסופי של המלחמה ממוקדת ביומיים שקדמו לתחילתו. כצפוי, החלטת הקבינט ב-9 באוגוסט לצאת למערכה כשהחלטה לגבי העיתוי היא בידי ראש הממשלה ושר הביטחון, גררה הבעת דעות קיצוניות בתקשורת. אלה מצטיירות כניסיון אחרון להפעיל לחץ אגרסיבי ביותר על אולמרט ופרץ, אם כדי לממש את המנדט שהופקד בידיהם, אם כדי לנטרל אותו. ואולם, הנושא היה על הפרק גם לפני כן: הוא צף ועלה באופן ברור בכלי התקשורת הכתובים כבר בתחילת אוגוסט, עם הרחבת הפעולות של כוחות היבשה והפעלת כשישה צוותי קרב חטיבתיים (סדיר ומילואים) בדרום לבנון. הסוגיה בלטה במיוחד מאז יום ה', 3 באוגוסט, מועד שבו ככל הנראה החליט שר הביטחון פרץ, בדחיפתה

20 או כתיאורו של אלוף בן ("מבחנו של אולמרט", הארץ, 9 באוגוסט, עמ' 1-2): "היום תתכנס מועצת הביטחון בניסיון לגבש החלטה חדשה, שתישען על תכנית סניורה. אם ישראל תרחיב את פעולתה הקרקעית, היא עלולה להיראות כמי שניסתה להכשיל את המהלך המדיני, ולהיתקל בקריאה משפילה להפסקת אש מידית. מצד אחר, זה בדיוק הזמן להגביר את הלחץ הצבאי, בניסיון לסחוט ויתורים של הרגע האחרון מהלבנונים".

העזה של צמרת צה"ל, לתמוך ביציאה למתקפה היבשתית הכוללת, והפעיל את כובד משקלו כדי לשכנע את ראש הממשלה בכך. הניתוח יכלול אפוא בחינה של שבוע לערך שקדם ליציאה למערכה, והוא יסתיים עם הכניסה להפסקת האש.

כללית, ניתן לזהות בפרשנות התקשורת הכתובה **שתי גישות מרכזיות** ביחס לאופציה של הפעלה נרחבת של כוחות קרקעיים: **האחת, תמכה בה והטיפה בלהט לביצוע המתקפה**, לעתים באופן בוטה וחרגי במיוחד, כאילו כדי "לוודא" שקוראי הדברים בצמרת המדינה (חוגי מקבלי ההחלטות) אכן יפנימו את תשומות "קריאות-הקרב", ויוציאו אותן לפועל. מסרים אלה כווננו כמובן גם לציבורי הקוראים הנרחבים, כדי לחזק את דעת הקהל ולהשתמש בה כמנוף להפעלת לחץ נוסף על מובילי המערכת המדינית של ישראל, להחליט על הוצאת המתקפה היבשתית הכוללת לדרך. משימה זו היתה "קלה" יחסית, משום שהלך הרוח הציבורי תמך בעיקרו ביציאה לאקט הלחימה הסופי ואף הזין באופן חוזר את הפובליציסטים שהתבטאו בנושא.²¹ לעומת זאת, הגישה **השנייה התנגדה לביצוע המהלך הצבאי האחרון**, וחסידיה עמלו קשות מעל דפי התקשורת הכתובה כדי לשכנע את מקבלי ההחלטות והציבור הרחב להימנע מהוצאת המתקפה לפועל, תוך פירוט הסיבות המייתרות אותה והסיכונים הרבים הכרוכים בה למדינת ישראל ולצה"ל.

אין ספק כי **המגמה הדומיננטית בפובליציסטיקה של התקשורת הכתובה היתה "לדחוף את המדינה לקרב**. בשל הבולטות של קבוצה זו, ש"התגייסה" להוצאת המהלך לפועל, יוצגו אמירות התומכים במדיניות זו בפתח הדברים. מאמרי הפרשנים שתמכו בגישה ההפוכה – להימנע מכך – יוצגו לאחר מכן. בסיכום הכולל יוצגו מספר היבטים הנוגעים למה שהכיסוי הפרשני, על שני גווניו, חסר, וכאלה הנוגעים לתחום האתי של פובליציסטיקה בעת מלחמה.

21 מגמה זו הועצמה בעקבות האירועים מרובי הנפגעים בימים שקדמו להחלטת הקבינט בדבר המתקפה (9 באוגוסט), ובמיוחד – ירי הקטיושה על ריכוז עורפי של חיילי צה"ל בתל-חי/כפר גלעדי (6 באוגוסט, 15 הרגים).

מסרי הפרשנות שצידדה ביציאה למתקפה היבשתית הכוללת

הצגת המהלך האופציונאלי כדבר שכבר מצוי, וביצועו הוא מובן מאליו. חמישה ימים לפני החלטתו העקרונית של הקבינט על היציאה למתקפה, שיקף כך בן כספית את הלך המחשבה בצה"ל: "השתלטות על רצועת הביטחון בת שבעת הקילומטרים עוד לא הושלמה, אבל במערכת הביטחון כבר מדברים על הגעה לליטני".²²

יום לפני קבלת ההחלטה, הבהיר אלכס פישמן, בכותרת המשנה של עיתונו, שהעניין בעצם חלוט: "אולמרט ופרץ כבר אישרו את התוכניות: צה"ל יכבוש למעשה את דרום לבנון".²³ פישמן הסיר כל ספק כשטען כי "צה"ל נמצא מעבר לשלב ההכנות... הפרק השלישי בספר המלחמה נפתח... המאמץ הקרקעי האמיתי, הגדול, בעצם כבר החל". למעשה, תיאר הכותב את "הפרקים" הצפויים של המלחמה כבר ימים ארוכים קודם ההגעה לעיתוי המיוחד של קבלת ההחלטה העקרונית בדבר היציאה למתקפה הכוללת. קשה שלא להבחין אצלו בנימה מסוימת של שביעות רצון, כשהדברים הגיעו לערבו של שלב זה.

גם עמוס הראל ואבי יששכרוף כתבו דברים דומים: "אם לא יחול שינוי ביממה הקרובה, כתוצאה של יוזמת סניורה ומעורבות נחרצת של הקהילה הבינלאומית, יקבל הצבא אישור להתקדם עד לליטני ובנקודות מסוימות גם מעבר לו".²⁴ כל זאת, כאמור, עוד לפני התכנסות הקבינט ב-9 באוגוסט לשם דיון וקבלת החלטות בסוגיה.

בבוקר אותו דיון טען עמיר רפפורט כי המתקפה בעצם יצאה כבר לדרך: "סיור לילי לאורך גבול הצפון נתן ממש את התחושה כי ישיבת הקבינט, דרמטית ככל שתהיה, היא לא יותר מאשר פורמאלית. למעשה, צה"ל כבר תופס שטחים שולטים, פורץ עוד צירים לתנועה... רק התפתחות מדינית דרמטית תוכל לעצור את הכוחות שעומדים לשעוט לכיוון הליטני".²⁵

22 בן כספית, "מבצע ליטני", מעריב, 4 באוגוסט.

23 אלכס פישמן, "הספירה לאחור", ידיעות אחרונות, 8 באוגוסט.

24 עמוס הראל ואבי יששכרוף, "בעמדת המתנה לפני התקדמות לליטני", הארץ, 8 באוגוסט.

25 עמיר רפפורט, "פעולה בלתי נמנעת", מעריב, 9 באוגוסט.

התייחסותם של הראל ויששכרוף ציירה תמונה שלפיה, על אף שהמבצע עדיין לא אושר לביצוע, המהלכים שנקט הצבא בשטח קבעו עובדות שמאוד לא נוח יהיה להחזירן לאחור, ודאי כשמשמשים בסיכון חיי החיילים, הכרוך במציאות שנוצרה, כסיבה נוספת לשכנע בצדקת המהלך: "חלק מחוסר הסבלנות נובע מהעובדה שהכוחות כבר בפנים. מרבית היחידות הוכנסו לשטח לבנון לקראת ההתקפה, ולעתים שהותם של החיילים בעמדות המתנה מסוכנת יותר מקרב ההתקדמות עצמו".²⁶

אין זמן – היציאה למתקפה הסופית חייבת להתבצע עכשיו ומיד. כך כתב רפפורט, יום קודם הדיון בקבינט: "אתמול, על רקע המבוי הסתום במהלכים המדיניים, המהלך לכיוון הליטני ואף מעבר לו במקומות מסוימים, כבר נראה בלתי נמנע... הגיע הזמן לפעול בנחישות, ללא חשש מופרז מהאויב, ולא באיחור כמו ההחלטות על עצם הפעולה הקרקעית ועל גיוס המילואים".²⁷

למחרת, אלכס פישמן נשמע אף יותר קונקרטי: "שר הביטחון והרמטכ"ל יבהירו היום... אי אפשר עוד לחכות, כיבוש דרום לבנון חייב לצאת לדרך כדי להנחית 'מהלומת סיום' על חזבאללה. חלון ההזדמנויות לפעולה נרחבת הולך ונסגר: מועצת הביטחון של האו"ם עומדת להחליט על הפסקת הלחימה".²⁸ ניתן להתרשם שהרישא של הפסקה הם דברים בשם אומרם, אך נראה שמילות הסיפא הן משל הכותב. לכאורה, תיאור תמים של שתי מגמות מתחרות, אך במסר ניכר ניחוח של "דרבון" לקרב.

בשני נושאים אלה נראה שמרבית התובנות משקפות את הנעשה בשטח, כשפרשני התקשורת משמשים כבלדרים להעברת המסר שצה"ל היה כנראה מעוניין לעגן בתפיסתם של מקבלי ההחלטות ושל הציבור. אך "השורות התחתונות" התומכות של הפרשנים ועצם הבאת הכתבות/מאמרים/דיווחים האלה לדפוס, חיזקה את החישוק הזה חיזוק נוסף, וכבר ימים לפני ההחלטה הסופית על עצם ביצוע המבצע, יצרה מעטפת נוחה יחסית לקיבועו של הרעיון כמהלך שיוצא בהמשך לפועל. המגמה התחזקה כמובן עם ההתקדמות בזמן.

ניצחון על חזבאללה – הכרח קיומי ארוך טווח. חובת הניצחון במלחמה, נוכח מה שהוגדר כסיכון ברמת "איום קיומי", טופלה על ידי התקשורת באופן נרחב מאוד. שמות התואר שבהם בחר, למשל, בן כספית, אינם מותרים מקום לספק כלשהו: "כל מי שעניינים בראשו יודע שכל תוצאה חוץ מהורדת חזבאללה על הברכיים, משולה לאסון... צריך להמשיך להתאפק, להשקיע עוד דם, יזע ודמעות. זוהי השקעה

26 עמוס הראל ואבי יששכרוף, "עוד מעט רעידת אדמה", **הארץ**, 11 באוגוסט.

27 עמיר רפפורט, "מנצחים בחזית, מפסידים בעורף", **מעריב**, 8 באוגוסט.

28 אלכס פישמן, "יום ההכרעה", **ידיעות אחרונות**, 9 באוגוסט.

לטווח ארוך. כל אפשרות אחרת היא ספקולציה הרפתקנית, השקעה במניית זבל שיכולה להתפוגג בן-לילה ולהשאיר אותנו מול שוקת שרופה".²⁹

מאמר המערכת של **הארץ**³⁰ המחיש באופן ברור את הסיכונים הכרוכים בסיום המערכה ללא ניצחון, וקרא בקול רם למצוא דרך להשיגו: "המלחמה הולכת ומסתיימת כשהיא מצטיירת בעיני האזור ובעיני העולם, ואף בעיני הציבור בישראל, כתבוסה צורבת בעלת השלכות הרות גורל... עם זאת, ההערכה בקרב חלק מהממסד המדיני והצבאי – המוצאת הד בשכבות רחבות של הציבור – היא, שיש עוד זמן ותעצומות נפש כדי לסלק, גם בשלב מאוחר זה, את קורי העכביש של טראומת לבנון הקודמת... היום מבינים הכל, כי דרוש לשם כך מבצע קרקעי נחוש ונרחב. עכשיו, ברגע מאוחר אך קריטי זה של המערכה, שומה על צה"ל להציע, להמליץ, לדחוף, לתבוע ולדרוש אישור מדיני לחטוף ניצחון ממלתעות התבוסה הקרבה."

בבוקר הדיון בקבינט חזר כספית³¹ על אותו מסר קשה: "אם המצב הנוכחי יסתיים ביבבה הנוכחית, בלי מבצע קרקעי, עם נסראללה חי ובוועט, עלול הדבר לחולל תהליך שישכן את קיומה של המדינה, אומר הרמטכ"ל. הפעם (טען הכותב), הוא צודק". כספית התמיד בכך גם למחרת, תוך חיזוק טון הדרמטיזציה: "חודש ימים עבר וכבר אפשר לקבוע בוודאות: זה אינו 'מבצע', זו אינה 'פעולה קרקעית' ואין כאן 'לחימה'. מדובר במלחמת קיום. גורלית כמלחמת השחרור. אכזרית כמלחמת יום הכיפורים... ראש המוסד, ראש אמ"ן וראש השב"כ, בדיונים המצומצמים שנערכו אתמול ושלשום, חזרו ואמרו: תוצאות המלחמה הזו יקרינו על עתידה וגורלה של מדינת ישראל. אם לא תהיה הכרעה ברורה, מדובר באיום קיומי ממשי מצטבר".³²

אורי דן היה אפילו יותר דרמטי, כשהציג היעדר הכרעה כגורם שמאיים לא רק על מדינת ישראל, אלא על העם היהודי כולו. במאמר שכותרת המשנה שלו היתה "הניסיון מוכיח שהפסקות אש נועדו למנוע או לשלול הישגים אסטרטגיים. מול סכנה מהסוג הנאצי, אסור למנוע הכרעה ניצחת", כתב דן: "הכתובת על הקיר מזהירה את היהודים בדם ואש – שאם לא יילחמו עתה בכל מאודם ועד הסוף המר של האויב, יערערו את עתידם הלאומי לא רק במדינתם, אלא יסכנו את העם היהודי בעולם... מעולם לא היו רוב היהודים בישראל ובחו"ל מאוחדים בצורך לנצח – מאז 1948. מעולם לא ישב בבית הלבן נשיא אמריקני המוכן לתת גם הלאה תמיכה בישראל במלחמה קיומית זאת, בהבינו את הבעיה הישראלית והעולמית. ספק אם אי פעם, שוב, תוכל ישראל לגייס את כל לוחמיה ועורפה כדי לעמוד, כמו עכשיו, בכל מחיר, במלחמה, אלא באם שמאלניה בעיוורונם יגררו בסופו של דבר

29 בן כספית, "מבצע ליטני", **מעריב**, 4 באוגוסט.

30 **הארץ**, מאמר מערכת, 8 באוגוסט.

31 בן כספית, "ההחלטה הקשה ביותר", **מעריב**, 9 באוגוסט.

32 בן כספית, "מלחמת קיום", **מעריב**, 10 באוגוסט.

את המדינה היהודית, למצדה של שנות האלפיים... אתם שם בממשלה, באם לא תסיימו את המלחמה בהכרעה אפשרית, אל תעזו לשאול יותר מדוע מפציצי בנות הברית לא הפציצו את אושוויץ".³³ אמירה דרמטית זו מבטאת את הידוע – החיבור והתלות ההדדית בין מדינת ישראל לעם היהודי הם בהחלט אקסיומטיים. אך מאחר שיש להטיל ספק בקביעה שלפיה המלחמה אכן היתה "קיומית" לגורלה של מדינת ישראל (להלן), הצגת האיום ככזה שתקף לכלל העם היהודי על תפוצותיו נראית כביטוי מוגזם לחרדת יתר, שלא ברור אם אכן היה לה מקום. סימן שאלה גדול יש גם להציב סביב ההשוואה שעשה דן בין המצב ערב סיום הלחימה, לשאירע לעם היהודי בתקופת השואה. עדיין רב מאוד המרחק בין האירועים.

הדרישה לניצחון עלתה בפובליציסטיקה הכתובה גם לאחר שהמבצע יצא לדרך. משהתקשה להשיג את יעדיו, הוא חידד יותר את שאלת הצדקת הנפגעים. כך יונתן יבין: "עבור החטופים שווה להקריב לא 90 חיילים ולא 200; אלא: כמה שיידרש. כמה שיידרש עד שחזבאללה ירוסק. כי לא את חייהם אנו מצילים, אלא את שלנו... נסיגה כעת לא רק תעניק לחזבאללה "ניצחון" מטופש של כבוד, אלא קרקע פורייה לבניית איום איראני מייד ובהחלט קיומי. המשימה דורשת סבלנות והשקעה, זה לא אספרסו וזה לא יהיה מוכן בתוך דקה, וישראל והציונות אינן מיזם סטארט-אפ, שאם נכשל – נו, אז נכשל, לפרויקט הבא. כי לא יהיה פרויקט הבא".³⁴

בד בבד עם התייחסות ל"סכנה הקיומית" ולחובת הניצחון, עולה מהדברים התייחסות ממוקדת גם לעניין **הצורך בהחזרת כושר ההרתעה הישראלי שאבד**, באמצעות מהלך התקפי יבשתי עמוק, שיגרום לפגיעה אנושה ב"חזבאללה" ויסייע בהשגת ניצחון. תחת טיעון זה אפשר למצוא עניין רב במאמרו של יצחק (איציק) בן ישראל,³⁵ שדחק במקביל ההחלטות, יומיים לפני ישיבת הקבינט, לצאת למתקפה הנרחבת, כ"שורה תחתונה" בסיכום הזמני שערך ללחימה: "מאזן הביניים אינו נוטה אפוא לטובתנו. אני חושש שהוא יגדיל את הפיתוי בקרב אויבינו לחזור לדרך הכוח כדי להשיג את מטרותיהם. מלחמה שתסתיים השבוע בהקפאת אש (כפי שמסתמן לאור מאמצי צרפת במועצת הביטחון), רק תהווה פתיח לסיבוב שני וקשה הרבה יותר, בעתיד הקרוב. די שנשאל את עצמנו כיצד ייראה סיבוב כזה אם הוא ייערך כאשר לאיראן יהיה כבר נשק גרעיני. מוטלת עלינו אפוא החובה, על הדרג המדיני וצה"ל כאחת, לגלות את התעוזה הנדרשת כדי לסיים את המלחמה בניצחון ברור וחד משמעי, שיכלול לכל הפחות השתלטות של צה"ל עד קו הליטני. זה עדיין אפשרי".³⁶

33 אורי דן, "מערכה הכרחית וגורלית", דעות, **מעריב**, 10 באוגוסט.

34 יונתן יבין, "בצבא, במקלט, בתל אביב", **ידיעות אחרונות**, 13 באוגוסט.

35 ח"כ ("קדימה"), אלוף במילואים, מילא שורת תפקידים בכירים בחיל האוויר (כולל ראש מחלקת מחקר בלהק מודיעין אוויר) ושימש כראש מפא"ת. פרופסור באוניברסיטת תל אביב, עמד בראש התוכנית ללימודי ביטחון.

36 יצחק בן ישראל, "האומץ לנצח", דעות אחרונות, **ידיעות אחרונות**, 7 באוגוסט.

דבריו החדים של בן ישראל מעוררים מספר שאלות: ראשית, האם באמת היה מקום להתריע אז בחומרה מפני "סיבוב שני וקשה הרבה יותר"? שהרי האמירה התעלמה מהאפשרות שבצד הלקחים החיוביים שאותם ילמדו חזבאללה ואויבי ישראל מהמלחמה, יהיה בה גם כדי להפנים את חולשותיהם, כשגם להם – כמו לצה"ל – תידרש עבודה רבה כדי לתקנם. המציאות של שנה לאחר המלחמה מלמדת, כי בעוד צה"ל שוקד בלא מפריע על ארגון מחדש ואימון אינטנסיבי של כוחותיו לקראת אפשרות של התחדשות הלחימה, חזבאללה מוגבל ביכולת הפעולה שלו בשטח ומנהיגו מקפיד עדיין לא להופיע בציבור וחושש מיכולתה של ישראל לבוא איתו חשבון.

שנית, אפילו אם אזהרת הפרשן היתה לגיטימית, האם באמת צריך היה לייחסה ל"עתיד הקרוב"? ציון הזמן הזה עשוי להטעות, כיוון שיש מי שעלול היה לפרשו כטווח זמן מידי (חודשים, אם לא שבועות), מה שוודאי לא עמד בקנה אחד עם החשש שהביע בן ישראל, שמא זה יקרה כאשר איראן תהיה כבר בעלת נשק גרעיני. שהרי, על פי ההערכות ריאליות, איראן תוכל כנראה להגיע לשלב הזה רק, לכל המוקדם, תוך שלוש שנים (מקיץ 2006).³⁷ אינטרוול זמן כזה דומה למרווחים המקובלים של העימותים במזרח התיכון שבהם ישראל היתה מעורבת, שלצערנו רק הולכים ומתקצרים. אגב, ראוי להיזהר מלהלך כך אימים, כיוון שאיראן תעשה כנראה את שיקוליה בעד ונגד כניסה לחימה עם ישראל (קל וחומר להפעיל נשק גרעיני נגדה), מתוך שיקוליה היא ולא בכפוף למחויבות לחזבאללה, גם אם זו קיימת באופן עקרוני.

ושלישית, האם באמת ניתן היה עדיין להאמין באותו עיתוי, שביכולת צה"ל להשיג הכרעה ("ניצחון ברור וחד משמעי") וכי משמעותו של זה היא הגעה, לכל הפחות, עד קו הליטני? אמת, הספקות באשר ליכולת צה"ל לעמוד במשימה הזו התעוררו רק מספר ימים לאחר מכן וזכו לביטוי צנוע יחסית. אך ניתן היה לצפות שאלה – כמו גם הגיגים ביחס למחירו של כישלון אפשרי – יעלו, או לפחות יירמזו, גם במאמר זה.

מירב ארלוזורוב פרסה טיעון זה באותו יום באופן מאוד נרחב: "לא צריך לטעות: המלחמה בלבנון לא היתה על החזרת שני החיילים החטופים, אלא על כוח הרתעה של ישראל... לא חזבאללה הוא האיום האסטרטגי שלפנינו ניצבת ישראל היום. האיום האסטרטגי נמצא בסוריה... ובאיראן... המלחמה בלבנון... (היא) מלחמה נגד איראן וסוריה, שיש להן בוודאי יכולת לתקוף את ישראל, והשאלה היא רק אם יעזו. ההישגים בלבנון יהיו בעלי השלכה קריטית על השאלה הזאת. מהבחינה

³⁷ הערכת זמן זו אוששה לאחרונה בדיווח בהארץ, שלפיו הערכת אגף המודיעין של צה"ל היא, ש"איראן עתידה להשיג יכולת גרעינית מהמחצית השנייה של 2009 ואילך... הסבירות גוברת לקראת 2010". עמוס הראל, אמ"ן: "יכולת גרעינית לאיראן מאמצע 2009", **הארץ**, 11 ביולי 2007.

הזאת הלחימה הנמשכת בלבנון... (היא) מלחמה קיומית, מהחשובות שעברה ישראל. זו מלחמה שנועדה להבטיח, כי הסיכון האסטרטגי האמיתי על ישראל, מצד איראן וסוריה, ימוזער למינימום בשל השמירה על כוח ההרתעה... זוהי מלחמה קיומית... שהיה צריך להשקיע בה כל מאמץ צבאי אפשרי ולהיחשף בה לסיכונים של מלחמה כוללת – של נפילת חיילים בשבי, של הסתבכות בקרבות קשים עד כדי סיכון של פתיחת חזית שנייה, וגם של מספר רב של הרוגים... ישראל לא יכולה להבטיח, כי תגרום לחזבאללה לשלם מחיר כבד מנשוא על כך ששבר את הטאבו ותקף את העורף שלה. ואולם, היא כן יכולה להבטיח את הנכונות שלה לשלם מחיר כבד מאוד כדי לנסות לגבות מחזבאללה מחיר כבד פי כמה. ההבטחה הזאת היתה יכולה להיות הבסיס לקיומו של כוח ההרתעה".³⁸

ארלוזורוב שמה את הדברים באופן חד וברור, אך עדיין ניתן להתווכח עם חלק לא מבוטל מאמירותיה, למשל: על מה באמת היתה המלחמה בלבנון? האם אכן נמתח קו ישר וקצר בין כישלון בלבנון לדרגת האקוטיות של האיום הסורי-איראני? האם באמת אין שום גבול למחיר שישראל צריכה להיות מוכנה לשלם במאבק לשימור/השגת הרתעה? ובכלל – מה בדיוק צריך להתבצע כדי שהמטרה החמקמקה הזו תושג?

יואל מרקוס צמצם אמנם את היקף הבעיה, אך העמיד אותה באותה דרגת חומרה: "הפסקת אש בלי ניצחון ישראלי והכרעה ברורה במערכה ובלי פירוק חזבאללה כמליציה צבאית, תשאיר אותו כארגון אידיאולוגי, פרו איראני, המפיק לקחים ומפתיע אותנו... עלינו לקחת נשימה ארוכה וליזום מלחמה בכל העוצמה האווירית והיבשתית נגד חזבאללה, עד לנטרולו כמליציה צבאית על גבולנו. חשוב שנגיע להסכם הפסקת האש כשידינו על העליונה. להראות להם שגם ל'שטן הקטן' יש שיניים".³⁹ אמירתו של מרקוס נחרצת, אך פרשנותו תמוהה משהו נוכח העובדה שבשלב הזה, אם לא קודם לכן, היה כבר ברור שחזבאללה נוטרל כ"מליציה צבאית על גבולנו", אף שלא היה אפשר לגרום לפירוקו כארגון צבאי.

עמיר רפפורט התייחס במפורש לצורך בהשבת ההרתעה: "התחושה הציבורית הכללית שאנחנו מפסידים את המלחמה הזאת... אם התחושות ילוו אותנו עד לסוף המלחמה, יהיה זה בבחינת אסון לדורות כי לא רק שהמלחמה בלבנון לא תביא לשיקום ההרתעה הישראלית בהתאם למטרת העל המוצהרת, אלא היא דווקא תשחק אותה עוד יותר. אבל זה לא בהכרח חייב להסתיים ככה. צריך להתעשת".⁴⁰ הוא חידד את המסר למחרת: "התחושה היא, כי המאבק הוא לא

38 מירב ארלוזורוב, "משוואת דמים קרה", **הארץ**, 7 באוגוסט.

39 יואל מרקוס, "מגדלי התאומים הם כאן", **הארץ**, 8 באוגוסט.

40 עמיר רפפורט, "מנצחים בחזית, מפסידים בעורף", **מעריב**, 8 באוגוסט.

רק על שטח נוסף בדרום לבנון – אלא על כושר ההרתעה של צה"ל מול העולם הערבי בטווח הארוך".⁴¹

כך גם אלכס פישמן, למחרת אישור התוכנית: "הקבינט אישר אתמול, לכאורה, מבצע שהמשימה המרכזית שלו: להוריד, באופן מהותי, את כמות הקטיושות הנורית לעבר ישראל. זו המטרה הכתובה. המטרה הבלתי כתובה קשורה להשלכות של המלחמה הזו בלבנון על המדינות הסובבות אותנו – ועלינו. הרבה גבות הורמו בעולם נוכח התוצאות הצבאיות הבלתי מספקות, בלשון המעטה, שהשיג צה"ל במהלך החודש האחרון. אם הגבות האלה לא יורדו – החיים שלנו במזרח התיכון ביום שאחרי יהיו הרבה יותר קשים. זה לא רק עניין של מוניטין ויוקרה. חשוב שצה"ל, אחרי הפעולה הזו, יוכל לזקוף ראש ושהתמיהות לגבי תפקודו, הנשמעות גם מבית, יימחקו".⁴²

גם סבר פלוצקר דיבר באותה שפה, אפילו אם לא התייחס לתיבה "הרתעה" במפורש: "צה"ל... יצא לנפץ אשליה שהשתרשה בארגוני הטרור המוסלמיים, שאפשר להכניע את ישראל באמצעות רקטות וטילים וחטיפות ופיגועים. ושאפשר, בדרך זו, להשיג לאחור את המפעל הציוני כולו, בלי להסתכן בתגובה ישראלית מנצחת. עכשיו כבר ברור שאי-אפשר. תמה עונת הלבטים. היססנו – לכן ננצח".⁴³

הצורך להשיג מחדש את ההרתעה שאבדה עלה גם בדברים של בן כספית, בבוקר היציאה למבצע: "דאגה עמוקה צריכה לקנן בליבו של כל ישראלי שאוהב את המקום הזה. למה? כי צה"ל הגדול, שאמור להרתיע עולם אסלאמי רוחש כוחות שחור סביבנו, לא הכריע כמה אלפי לוחמי חזבאללה... במזרח התיכון, אם אתה לא משלם את הקרן היום, תשלם ריבית דריבית מחר ותוכרז כחדל פירעון מחרתיים".⁴⁴ כמו למשל ההשלכות של היעדר הצלחה על דפוס הפעולה של אויבי ישראל, בהשראתה של טהרן: "אין ספק שאיראן תתאמץ לספק טילים לא רק לחזבאללה המשתקם, אלא לכל ארגון וקבוצה שיבקשו להנחית אש תלולת מסלול על ישראל הנחלשת".⁴⁵

ולסיום נקודה זו, דברי זאב שיף. הוא אמנם לא קרא במפורש לצאת למתקפה, אך הערכתו בדבר אובדן ההרתעה (לא כלפי חזבאללה) וסכנת מלחמה חוזרת הגלומה בכך, רמזה בכיוון זה: "במדינות ערב חושבים רבים שהמלחמה יצרה מציאות חדשה. לדעתם, צה"ל מתקשה להכניע את חזבאללה, בסוריה שואלים אם לא הגיע הזמן לשחרור רמת הגולן בכוח. תומכי השלום עם ישראל בעולם הערבי נמצאים במגננה.

41 עמיר רפפורט, "פעולה בלתי נמנעת", **מעריב**, 9 באוגוסט.

42 אלכס פישמן, "פרק סיום ארוך וקשה", **ידיעות אחרונות**, 10 באוגוסט.

43 סבר פלוצקר, "שבחי הלבטים וסופם", דעות אחרונות, **ידיעות אחרונות**, 10 באוגוסט.

44 בן כספית, "אפשר לשמוח כדאי לדאוג", **מעריב**, 11 באוגוסט.

45 **הארץ**, מאמר מערכת, 8 באוגוסט.

אם זו המגמה, הרי שהדרך פתוחה לסיבוב מלחמתי נוסף... המלחמה הנוכחית תשמש בוודאי להתעת נסראללה בעתיד. אך מול גורמים ערביים אחרים, ייתכן מאוד שההרתעה הישראלית תתערער במידה מסוימת".⁴⁶

כשלי הביצוע של צה"ל בסוף השבוע הקשה של המתקפה בדרום לבנון גררו כמובן פרשנות נוקבת בהקשר לסוגיית ההרתעה. בלט בכך, מיד בפתיחת השבוע, שר הביטחון לשעבר, משה ארנס, שהתריס: "יום המחר יבוא, הרבה יותר מהר מכפי שהם מצפים. והם יגלו שלישראל לא נותר דבר מיכולת ההרתעה שלה. המלחמה שלדברי מנהיגנו היתה אמורה לשקם את כוח ההרתעה של ישראל הצליחה להרוס אותנו בתוך חודש אחד. המסר לא ייעלם מעיני החמאס, הסורים והאיראנים, ואולי אפילו מעיניהם של כמה משכנינו שבמשך שנים רבות ויתרו על האופציה התוקפנית. המשימה העומדת לפני ישראל עכשיו היא לשקם את כושר ההרתעה שלה ולהתכוון לתוקפנות שלבטח תבוא".⁴⁷

ממד מעניין וחשוב אחר שעלה בדיון בעניין החזרת כושר ההרתעה, נגע למחויבות ישראל כלפי בנות ברית/ידידים חיצוניים, ובראש וראשונה – ארצות הברית. דייויד ב' ריווקין ולי א' קייסי, עורכי דין אמריקאים שמילאו תפקיד בעיצוב המדיניות בממשלי רייגן ובוש האב, כתבו במאמר שפורסם ב**הארץ**: "אבל על ישראל לחשוש יותר מכך, שמעצבי מדיניות אמריקאים שינתחו את כישלון צה"ל להביס את חזבאללה לאחר 30 יום, יאבדו את אמונם ביכולתה 'לבצע את המלאכה' בנושאים בעלי אינטרס אסטרטגי משותף. אם צה"ל יאבד את ההילה שלו כצבא בלתי מנוצח, ערכה של ישראל כבעלת ברית יירד ירידה תלולה... לעומת זאת, אי יכולתה של ישראל להביס את חזבאללה... גורמת לה להיראות פחות כבעלת ברית חשובה ויותר כנטל... כל סיום של הסכסוך בתנאים שיתירו את חזבאללה בלתי נכנע יחבל עוד יותר באמינות המערב ויבזבזו חלק גדול מאפקט ההרתעה של הצלחות העבר הישראליות מ-1948 ועד ימינו. בקיצור, ישראל חייבת לנצח".⁴⁸ אכן, דברים קשים ומשמעותיים לא פחות מהנזק הישיר שאולי נגרם לישראל.

מחויבות נוספת לגורמים חיצוניים שעלתה בפרשנות (בהקשר ההרתעתי) היתה הצורך לתמוך ביציבות שלטון של שכנותיה, המדינות הערביות ה"שפויות". כך כתב איתן הבר: "זו מלחמה ממש, לא 'מבצע' לא 'פעולה נרחבת'... כל המשאבים, כל הכוחות הפיזיים והנפשיים, הכל בכל מכל חייבים להיות מגויסים למערכה עד לניצחון. עכשיו כבר אין ברירה: חייבים ללכת עד הסוף. מה זה 'הסוף'? לאן? לאותו מקום שבו ייראה ארגון חזבאללה מובס לחלוטין, וממשלת לבנון מברכת בחשאי את הכוחות הגואלים של צה"ל. למבצע, לפעולה, למלחמה הזאת עשויות או

46 זאב שיף, "הסטירה שחטפנו", הארץ השבוע, **הארץ**, 11 באוגוסט.

47 משה ארנס, "קינה לתבוסה", **הארץ**, 13 באוגוסט.

48 דייוויד ב' ריווקין ולי א' קייסי, "לנצח – גם למען הדוד סם", **הארץ**, 11 באוגוסט.

עלולות להיות משמעויות קריטיות לעתיד מדינת ישראל: זו מלחמה בין תרבויות, וכישלון במהלכה עלול לעורר שדים מרובים – כל העולם המוסלמי הפונדמנטליסטי החושף שיניים טורפות כלפי המערב וארצות ערב המתונות... כל חוסר ההצלחה של אודי אדם או של גל הירש בצפון מדינת ישראל עלול להשפיע גם על גורלם של מובארק ושל מנהיגים מתונים אחרים. לכן אין ברירה: ישראל מבכה היום את קורבנות הקטיושות מאתמול, ומחר עליה לעשות את מה שהיא יודעת לעשות הכי טוב: לרכז את כל עוצמת האש הגדולה שלה, את כל הכוחות, לצאת למלחמה – ולנצח".⁴⁹ וישאל השואל – האם גם הדאגה לשלום ויציבות השלטון במדינות הערביות המתונות הוא באחריותה של מדינת ישראל, ועד כמה צריך שיקול זה להוביל בתהליכי קבלת ההחלטות של מנהיגיה?

טענה נוספת שבה עשו הדוחקים ליציאה לקרב שימוש היתה, **שיש במהלך משום פתרון לבעיית ירי הרקטות** לעבר צפון המדינה. כך זאב שיף: "אין סיכוי להפסיק את המטר הבלתי פוסק של הרקטות הנורות לצפון הארץ בלא שצה"ל ייצא בהקדם למבצע קרקעי ואווירי נרחב יותר כדי לפגוע ברקטות של חזבאללה מדרום לנהר הליטני ואף מצפוניו".⁵⁰

משה ארנס היה נחרץ יותר, תוך שהבהיר היטב את המשמעויות הנוספות של איום זה לדעתו: "יש להכיר בכך שהיעד החשוב ביותר כעת הוא חיסול יכולת ירי הטילים על ישראל. יש לכך חשיבות ראשונה במעלה לא רק ליותר ממיליון הישראלים החיים בצפון; זה מה שיקבע את תוצאות המלחמה. אם יתברר שצה"ל אינו מסוגל לעמוד במשימה – חזבאללה ייהפך בעיני כל למנצח במלחמה... מי שסומכים על כך שמועצת הביטחון תביא לקץ הירי על ישראל – משלה את עצמו. כוחות זרים לא יתעמתו עם חזבאללה; רק צה"ל יכול לעשות זאת, ורק צה"ל אמור לעשות זאת. זאת הדרך היחידה לנצח במלחמה".⁵¹

בן כספית לא בחל בשפה קצת פחות מהוקצעת, כדי לבטא אותו רעיון: "כן, אין ברירה אחרת, ואין מעקפים. צריך להטיל כמה אוגדות שצריך, ולשטוף את דרום לבנון עד הליטני, או האוואלי, או מה שיבוא קודם. עם צור, בלי צור, כולל צידון או בלעדיה. בכוח עצום, עם מסה, הרבה שריון ואש. למה? כי אין ברירה אחרת. זה מה שהצבא אמור לדעת לעשות כדי לחלץ שני מיליון בני אדם מאימת הקטיושות. זה יעלה בנפגעים. לא בטוח שזה ישתק לגמרי את ירי הקטיושות אבל זה אמור להוריד את השיגורים למינימום נסבל".⁵² הניסוח האמוציונלי של הדברים הושפע כנראה מהקשיים בשטח, אך האמירות הסוחפות בכל זאת מתמיהות משהו: יש

49 איתן הבר, "הפסקת אש? הגיע זמן מלחמה", **ידיעות אחרונות**, 7 אוגוסט. המאמר נכתב בעקבות האירועים רב הנפגעים בכפר גלעדי.

50 זאב שיף, "מהלך לשינוי המערכה", **הארץ**, 7 באוגוסט.

51 משה ארנס, "הדרך לניצחון", **הארץ**, 8 באוגוסט.

52 בן כספית, "החל המירוץ אל הליטני", **מעריב**, 8 באוגוסט.

הבדל מהותי בין הליטני, האוואלי, או "מה שיבוא קודם" כיעדים לפעולה; יש משמעות עצומה לכניסה לשטחים עירוניים; השימוש במסת כוחות גדולה, ובעיקר בשריון עלול להיות בומרנג – ולא צריך יותר מדוגמת הקרב בסלוקי כדי להמחיש זאת – וגם לא ברור מהו "מינימום נסבל" של שיגורי קטיושות, ודאי כשגם ביום הלחימה האחרון נורו יותר מ-200 רקטות.

עמיר רפפורט חידד את מסר הקטיושות ערב הדיון בקבינט: "במערכת הביטחון שרר אתמול קונצנזוס שהפעולה בעומק השטח היא בלתי נמנעת, כדי לשים סוף-סוף קץ לחלק גדול ממטחי הקטיושות של חזבאללה"⁵³. ובאותו הקשר הושמעה אזהרה, שלפיה אם לא יינקט מהלך כזה, מספר הנפגעים האזרחים רק יגדל: "על פי מה שמתחולל כיום, נראה שהאזרחים שנשארו ביישובי הצפון הפכו לבשר תותחים. אסור שזה יימשך... אחרת תימשך מלחמת ההתשה ואף תורחב ומספר האזרחים הנפגעים יעלה מיום ליום"⁵⁴. לעומת זאת, באגף השני של המשוואה התקיימה "הבטחה", שלפיה מהלך התקפי יבשתי עמוק יביא לרגיעה בצפון: "התקווה: ימים ספורים לאחר שתתחיל הפעולה הנרחבת, ירגישו יישובי הצפון הקלה גדולה"⁵⁵.

חשוב לציין עם זאת, שהגישה שרווחה בפרשנות, גם אצל מי שציידו בהרחבת המתקפה, היתה שגם אם היא תצליח, לא יהיה בה כדי להביא להפסקה מוחלטת של ירי הקטיושות לעבר צפון המדינה. דוגמה בולטת לכך ניתן למצוא בדברי זאב שיף: "אם צה"ל ידחוק את חזבאללה עוד 10-15 ק"מ אחורה אל מעבר לליטני במערב הגזרה, ואל מעבר לרמת נבטיה בגזרה המזרחית, יישארו בתוך טווח הטילים רק היישובים הצפוניים ביותר, כדוגמת נהריה וקריית שמונה. זו תהיה הקלה מסוימת, אבל המבצע בכל מקרה לא יביא להפקת ירי הטילים לעבר ישראל"⁵⁶. גישה זאת תובא בהמשך באופן מפורט יותר, בהצגת המסרים של המתנגדים למתקפה.

נימוק נוסף שהופיע בפרשנות היה, כי **ממילא אין סיכוי שהמהלך הדיפלומטי באו"ם, לגיבוש החלטה חדשה שתהיה לרוחה של ישראל, יצליח**. אלכס פישמן אֶבַחן ש"בסקלה שבין אפס (מצב של הסדר מדיני) לבין עשר (מצב של מלחמה קרקעית רחבת היקף), נמצאנו אתמול על שמונה. היום אנחנו מתקרבים לתשע... סיכויי המהלך הדיפלומטי קלושים"⁵⁷. פרשנות זו של פישמן משקפת ודאי את תצפיתו הכוללת לגבי הווקטורים שפעלו בשטח, אך הדימוי שבו בחר להשתמש מפריע פעמיים: האחת סמלית, אך כנראה לא מקרית, נוגעת להעמדת אופציית ההסדר בקוטב ה"אפס", ואת זו של הפעולה הקרקעית הנרחבת כ"עשר" במדרג. וכי מדוע בחירת הקטבים לא היתה הפוכה? והפעם השנייה, בתחום המהות: פישמן

53 עמיר רפפורט, "פעולה בלתי נמנעת", **מעריב**, 9 באוגוסט.
 54 זאב שיף, "מהלך לשינוי המערכה", **הארץ**, 7 באוגוסט.
 55 אלכס פישמן, "הספירה לאחור", **ידיעות אחרונות**, 8 באוגוסט.
 56 זאב שיף, "מהלך לשינוי המערכה", **הארץ**, 7 באוגוסט.
 57 אלכס פישמן, "הספירה לאחור", **ידיעות אחרונות**, 8 באוגוסט.

היה מצוי ודאי במציאות האסטרטגית הכוללת. דווקא לכן אפשר לתהות כיצד ראה סיכוי כה קלוש להסדר מדיני (גיבוש הצעת החלטה סופית של מועצת הביטחון), בעת שממשלת ישראל על עשתה מאמצי אמת לקדמו וייחלה למימושו (כמובן, על פי גישתה). זאת, שעה שהמלחמה – על הסיכונים הכרוכים בה – הופיעה כשלב כה עליון בסולם של פישמן. יהיו שיאמרו כי הבחנות אלה טבעיות ונובעות ממיקומו של הכותב כפרשן צבאי, אך אל לנו לשכוח כי מרגע שנעשו, הן יצרו משקל ולחץ נוסף בכיוון של הוצאת המהלך ההתקפי לדרך.

טיעון קרוב לכך היה, **חוסר האמון בתוחלת של הפסקת אש ויכולתה לשרוד לאורך זמן**. הבחנה זו, של ירון לונדון, היא העומדת בבסיס המלצתו לצאת לקרב האחרון: "במוקדם או מאוחר תושג הפסקת אש, אבל היא תהיה הפוגה שתקדים את המערכה הבאה... חזבאללה לא יניח את נשקו כל עוד חלוקת הכוח הפוליטי בלבנון מפלה את השיעים לרעה... המשטר המקפח יגיע לקיצו כאשר רוב המושבים בממשלת לבנון יוחזקו בידי השיעים, ואז לא יזדקקו למליציה חמושה... כוחנו הוא חלק מאילוצי המציאות שמולה יאלצו מנהיגי השיעים להתמודד. יד רכה אינה מפיסת קנאי דת ואינה כופה עליהם לחפש פתרונות הלכתיים למצוקתם. תרגום ללשון המעשה: להכות בהם ככל שאנחנו מסוגלים, בהתחשב במגבלות כוחנו הצבאי והמדיני"⁵⁸.

הגישה הנוקשה הנושבת מדברי לונדון בעייתית ממספר טעמים: ראשית, ה"הפוגה" בלחימה בין ישראל לחזבאללה שרירה וקיימת מאז כניסת הפסקת האש לתוקף ועד כה. אמנם, אין בכך כדי להבטיח את ניצחיותה, אך רבים סברו שהיא לא תחזיק מעמד אף לא מספר שבועות והנה היא עדיין תקפה. שנית, חזבאללה נבנה כארגון שיועד לשחרר בכוח את לבנון מהכיבוש הישראלי, ולכן גם צויד בנשק, ללחימה נגדה. אמנם, כוחו הצבאי של הארגון תורם לחיזוק וביצור מעמדו בזירה הפוליטית הפנימית בלבנון, אך לא היה ואין זה ייעודו העיקרי. החודשים שאחרי המלחמה המחישו היטב עד כמה הארגון מקפיד שלא לעשות שימוש בנשקו נגד הנציגים הרשמיים של המשטר. ושלישית, גם אם ניתן היה לשער שתוצאות המתקפה הנרחבת תהיינה טובות לאין שיעור, אפשר היה להניח מלכתחילה שלא יהיה בכך כדי לתרום תרומה ממשית להוצאת הרוח ממפרשי הארגון. להבדיל מהבידוד המדיני והגיאוגרפי שתנועת החמאס סובלת ממנו, חיבורו ההדוק של חזבאללה לסוריה ואיראן והתמיכה היחסית שלה הוא זוכה בלבנון פנימה, אפשרו לו, תוך זמן קצר, לחזור למצבו טרם פרוץ הקרבות.

אזהרה – מרומזת או מפורשת – שהפסקת אש ללא ניצחון במערכה תקרין לשליטה על היכולת להביא כוח רב-לאומי לשטח ולסייע בהצלחת פעולתו. שיקול זה עלה כבר בתחילת אוגוסט, עם הרחבת הפעילות של חטיבות החי"ר

של צה"ל בדרום. עמיר רפפורט ראה בהישג קרקעי קלף מיקוח שיוכל לשרת את ישראל מאוחר יותר במו"מ המדיני: "העיתוי לפעולה הקרקעית של צה"ל שהתרחבה אינו מקרי. המטרה: לייצר מצב חדש בדרום-לבנון, בדיוק לקראת הדיון במועצת הביטחון של האו"ם שיתחיל היום. לישראל יש עניין עצום שתתקבל החלטה לשלוח כוח רב-לאומי לוחם לדרום לבנון. לשם כך צריך צה"ל לתפוס שטח שיהיה אפשר למסור בשלב הראשון".⁵⁹

בבוקר הדיון בקבינט דיווח אלכס פישמן מפי "בכירים ישראלים": "המהלך הצבאי הגדול לא סותר, בעצם, את תהליך תפירת הנוסחה – אלא להיפך. ישראל רק תכין לכוח הבינלאומי שטח גדול יותר, מטוהר מחזבאללה. האמריקאים לא פסלו את הרעיון".⁶⁰ אמירה זו מעוררת סימן שאלה: אם המהלך ההתקפי הנרחב אכן נתפס כחשוב כל כך להכנה של כניסת הכוח הבינלאומי, מדוע צמרת הביטחון לא יזמה אותו ושכנעה את הדרג המדיני בחיוניותו עוד קודם לכן? היכן היתה "דחיפת" התקשורת בעניין זה? קשה גם להשתחרר מן התחושה ש"הכנת" השטח לכוח הזר לא היתה הסיבה האמיתית לחשיבות שיוחסה למתקפה, שהרי ודאי היה נהיר לכולם, כי אילו חזבאללה לא היה נותן את הסכמתו – ולו דה פקטו – להרכבת כוח בינלאומי וכניסתו, הארגון היה ממשיך להילחם ומחבל בפעולת אותו כוח, אפילו אם צה"ל היה דוחק אותו אל צפונית לליטני/אוואלי/זהרני (אם בכלל ניתן היה להביא את הכוח הזר לשטח; או אם זה היה פועל אפילו רק באזור בירות או בגבול הלבנוני-סורי).

מנגד, משהושגה הסכמת חזבאללה לירידת צבא לבנון דרומה, אפילו לא נכרכה בכך במפורש הסכמה לכניסת כוח בינלאומי, חשיבות כיבוש השטח ע"י צה"ל – קטנה. בדיעבד, הוכיחה המציאות שחזבאללה כיבד ומכבד – לפחות בינתיים – את נוכחות צל"ב והכוח הבינלאומי ואינו מפריע לפעולותיהם. ועוד דבר: כאמור, יש הטוענים שאילולא היכה צה"ל את חזבאללה בשלושת הימים האחרונים, לא היה אפשר להשיג את הסכמתו לכבד את פריסת הכוח של צל"ב ושל הכוח הרב-לאומי בדרום לבנון. אולם, ראוי לזכור שחזבאללה הודיע שיכבד את פריסת צל"ב (לפחות) בדרום, כבר ארבעה ימים לפני שהתקיפה הנרחבת החלה (7 באוגוסט). מרתק היה, באותו הקשר, לראות את תגובת ראש הממשלה אולמרט ליוזמת ראש ממשלת לבנון, פואד סניורה, לפרוס את כוחות צבאו בדרום לבנון: "צעד מעניין... העובדה שחזבאללה הודיע שהוא מסכים לעניין הזה מצביעה אולי על מה שאנחנו מרגישים בשטח – שחזבאללה אינו יכול להמשיך בכוחותיו את המצב שהיה באזור הזה. אני מציע שנהיה סבלניים". אם אולמרט אכן סבר שהארגון אינו יכול להמשיך לקיים את משוואת המציאות הקודמת, מדוע היה צורך להכותו מכה נוספת, כשמראש

59 עמיר רפפורט, "מאניה או דיפרסיה", **מעריב**, 3 באוגוסט.
60 אלכס פישמן, "יום ההכרעה", **ידיעות אחרונות**, 9 באוגוסט.

היה ברור כי יהיו כרוכים בה חייהם של כה רבים מחיילי צה"ל? (על פי הערכת הצבא, כמתואר על ידי בן כספית ב-9 באוגוסט, כ-500-300 הרוגים!).

מעניין לבחון את דברי אלכס פישמן באותה סוגיה, אפילו יממה ומחצה לאחר פתיחת המהלך ההתקפי האחרון: "נוכחות צה"ל עמוק בתוך שטח האויב היא הערובה היחידה לכך שהסכם הפסקת האש לא יתפורר עוד לפני שיתממש. אם ישראל לא תסלק את חזבאללה מדרום לבנון – שום כוח רב לאומי לא יעשה זאת עבורה... אם צה"ל לא יצליח להשתלט על דרום לבנון, הסכם הפסקת האש שהתקבל במועצת הביטחון יהיה שווה כקליפת השום... נוכחות צה"ל בדרום לבנון היא הערובה היחידה לכך שההסכם לא יתפורר עוד לפני שיחל מימושיו".⁶¹ אמירות נחרצות אלה לא ממש עמדו במבחן המציאות: צה"ל יצא למבצע, לא השתלט על דרום לבנון, לא עקר את חזבאללה, אך הארגון בחר, מסיבות שונות, להתפנות "וולונטרית" מהשטח. נראה, שלא יהיה זה מרחיק לכת להעריך, שגם לולא היה צה"ל נכנס לדרום בסוף אותו שבוע, חזבאללה היה כנראה מכבד את החלטת מועצת הביטחון ומפנה את השטח.

גם סבר פלוצקר סבר שאלמנט זה – הצורך לחזק את הסיכוי למימוש החלטת מועצת הביטחון – מחייב את ביצוע המתקפה: "אם ההחלטה הזו תמומש כתבה וכלשונה, כולל החזרה מהירה של החטופים שלנו, יתרונותיה האסטרטגיים לישראל – וללבנון החופשית – יתבהרו מעל לכל ספק. רק וכדי שההחלטה תמומש, צריך לתת לצה"ל לנצח. עכשיו".⁶²

דברים אלה, שפורסמו יממה ומחצה לאחר היציאה למתקפה, מעוררים תמיהה. ראשית, משום שהכותב התייחס ברצינות לשחרור חטופי צה"ל כחלק מהמימוש הצפוי של המתקפה, שעה שמרכיב זה לא הופיע כסעיף מחייב בהסכם שכבר פורסם: כיצד ניתן היה – יום לפני סיום הלחימה – לגרום לכך שנסראללה יסכים וישחררם, מבלי שישראל תיעתר לדרישתו המקבילה – שחרור האסירים הלבנונים? שנית, בעיתוי המדובר, היו מעט אזרחים בישראל שלא הבינו, מהדיווחים בתקשורת האלקטרונית, לאיזה פיאסקו נקלע צה"ל בעקבות "השבת השחורה" והתוצאות הקשות של הלחימה בסוף אותו שבוע. לדרבן הסתערות בתקווה לתת לצה"ל לנצח, כשהצבא כבר עסק בליקוק פצעי הלחימה בסלוקי והתרסקות היסעור, וכשהממשלה התכנסה כדי לאשר את קבלת החלטת האו"ם על הפסקת האש המיידית הכרוכה בה, מצטייר כניתוק ממשי מההתפתחויות.⁶³

61 אלכס פישמן, "משפרים עמדות", **ידיעות אחרונות**, 13 באוגוסט.

62 סבר פלוצקר, "אנחנו והעולם נגד חזבאללה", **ידיעות אחרונות**, 13 באוגוסט.

63 אפשר לשער כי חלק מהבעיה נעוץ בכך שהמאמר נכתב בסוף השבוע, והוכנס לגיליון יום ראשון. אך במציאות שנוצרה בסוף השבוע, היתה צריכה להימצא דרך למנוע את ירידתו לדפוס, או לפחות לעדכנו בהתאם להתפתחויות.

בפרשנות מופיעות גם נימות של **השמצה וזלזול ביריבנו-אויבנו, כאילו פחות במעמדם נותן לישראל לגיטימציה יתר לביצוע הפעולה**. בן כספית איבחן את ראש ממשלת לבנון כבכין ("על סניורה, שפרץ בבכי בגלל טבח שלא היה, אין צורך להרחיב את הדיבור"). הוא התייחס להצעתו המדינית של סניורה כ"תרגיל... מחוכם ומתוחכם", ואת הקשר שלו עם נסראללה ושיראק הוא הגדיר כניסיון "לטרפד את מאמציה של ישראל להכריע את המערכה"⁶⁴. אפשר כמובן להשמיץ ולפגוע בסניורה, אך קשה שלא לתמוה אם בצד ההשתלחות הפטריוטית המודגשת שבה בחר הכותב, לא היה ראוי סניורה למילת הערכה פרשנית ביחס לסירובו לקבל את התכתיב המדיני-צבאי של ישראל; ובגין ניסיונותיו הלגיטימיים – כראש מדינה – לקדם את האינטרסים שלה ולקרב קבלת החלטה שתאפשר את סיום הלחימה ותיטיב עם עמו. אגב, גם לנסראללה "מותר" "לשמור על יכולת שירות ועל פאסון שיאפשר לו להכריז ניצחון לאחר שהכל ייגמר, להתארגן מחדש ולשרוד". הבחנת כספית נכונה, אך מה יותר טבעי מזה בהתנהלותו של מנהיג חזבאללה, והיכן ההתמודדות הפרשנית עם אתגר זה? ונקודה נוספת – לא קשה להזדהות עם העוינות של כספית כלפי צרפת, אך נדמה שהפרשנות שהוא נותן להתנהגות המדינית ("כדי לארגן את לבנון ב'יום שאחרי' היא נזקקת למראית עין של כשלון ישראלי"), היתה מעט מרחיקת לכת.

נימות זלזול, או לפחות חוסר אמון בולט, ניכרו גם בהתייחסות לתפקוד הצפוי של צל"ב, בעת שיתפרס בדרום. כך בדברי ירון לונדון: "צבא לבנון, שרוב חייליו שיעים, יפלוט אנחת הסכמה למשימה שהוטלה עליו ויעשה מעט כדי לעמוד בה"⁶⁵. ניסיון העבר עם הצבא הלבנוני אולי הצדיק פסימיות, אך היה מקום להרהר כלום מבחינת אותו צבא, לא נוצרה כאן הזדמנות לשים עצמו על המפה סוף-סוף, לאחר סילוק הסורים ונוכח הגיבוי הבינלאומי הנרחב שלו זכתה ממשלת לבנון. כידוע, המבחן בשטח מפתיע לטובה.

וכמובן, עניין הדימוי הווירטואלי עלה אף הוא: **אם לא הניצחון עצמו, חשוב לפחות ליצר "תודעת הניצחון"**. הקדים והסביר זאת עמוס הראל: "כמו חזבאללה, גם ישראל מחפשת עכשיו לא רק דימוי של ניצחון, אלא 'סיפור ניצחון', תיאור מסודר של השתלשלות העניינים שיציג לציבור את סיום המערכה כהכרעה ישראלית, המצדיקה את הדם שנשפך והבתים שנהרסו"⁶⁶.

זה היה גם המסר של בן כספית בבוקר ישיבת הקבינט: "צריך לקוות שקיים עדיין חלון זמן סביר לפעולה צבאית שתהפוך את הקערה על פיה, ותייצר תודעת ניצחון ישראלי"⁶⁷.

64 בן כספית, "החלטה קשה ביותר", מעריב, 9 באוגוסט.

65 ירון לונדון, "התגוננות מפני תנועה משיחית", ידיעות אחרונות, 10 באוגוסט.

66 עמוס הראל, "מישהו דיבר על הפסקת אש?", הארץ, 7 באוגוסט.

67 בן כספית, "החלטה קשה ביותר", מעריב, 9 באוגוסט.

עמוס הראל ואבי יששכרוף ביטאו היטב את הלך הרוח המטכ"ל בנושא: "זה כמה שבועות מדברים בצמרת צה"ל על הצורך ב'תמונת ניצחון' – הישג צבאי מרשים שיצדיק את הדם שנשפך והזמן שבזבז, שיסיים את המערכה בשיקום ההרתעה הישראלית".⁶⁸ במילים אחרות, השניים טענו כי מה שצה"ל למעשה מחפש, זה הישג מוראלי פנימי: "קצינים רבים... אומרים... לפחות נתפוס כאן נתח משמעותי מאדמת לבנון... יהיה זה קלף מיקוח במו"מ מדיני, אך גם הישג מוחשי ומוראלי, שיאפשר לסיים את המלחמה בתחושת ניצחון חלקית לפחות... שאפשר יהיה ליקוף קצת את הראש, מה עוד שבכך נצמצם את איום הקטיושות".⁶⁹ עובד, אך מאוד מעניין לשים לב לסדר העדיפויות/קדימויות המופיע כאן: כיבוש שטח, קלף מיקוח מדיני, הרמת מוראל, ורק לבסוף – צמצום איום הקטיושות, אותה מטרה שלשמה (לכאורה?) רצה הצבא לצאת לקרב האחרון. אגב, אם "תמונת ניצחון" היתה טיעון ליציאה לקרב האחרון במלחמה, היא קיבלה פרשנות הפוכה תוך כדי הקרבות ואחריהם.⁷⁰

וחשוב במיוחד: מה שבלט מאוד בפרשנות, היתה **ביקורת עוקצנית, ישירה או מרומזת, על צמרת המדינה, בניסיון להניעה לפעולה הצבאית הדרמטית.** ארי שביט עשה זאת באופן בוטה, כשהטיח בהנהגה הישראלית דברים קשים בגין מה שזיהה כהתנהלות פוליטית-קוניוקטוראלית, כתחליף להובלה מנהיגותית. למחרת ישיבת הקבינט הוא כתב: "בהתחלה היה הספין האווירי... אחר כך היה הספין היבשתי... אחר כך היה הספין המדיני... במקביל היה הספין האזרחי... עלינו לשנות ולהשתנות תוך כדי הלחימה. כי אם תמשיך המלחמה להתנהל כפי שהתנהלה עד כה, היא תסתיים רע. מלחמת ספין היא מלחמה מנותקת מהמציאות, בלי קריאת מפה מדויקת ובלי הנחישות הנדרשת; מלחמה בלא מטרה וחזון. מלחמה כזאת אינה יכולה להוביל לניצחון. מכיוון שכך, מה שנדרש כעת אינו החלפה של קצין זה בקצין אחר. נדרש מהלך צבאי דרמטי, שיהיה מלווה בתפנית ערכית חדה".

המלצת שביט לתיקון המצב ("מתקפת נגד מכרעת") תמוהה, הן משום שלא ברור מול מי צריכה היתה להתנהל מתקפת נגד שכזו (שהרי האקט ההתקפי מאז פרוץ הלחימה בוצע על ידי צה"ל), והן משום שהציפייה להכרעת המלחמה בשלב המאוחר שבו היא היתה מצויה, מלמדת על חוסר הבנה – שבו לקו רבים – בין מה שניתן היה לביצוע, למה שאפשר היה להגדיר, ב-10 באוגוסט, כסתם ציפייה נאיבית לנס. בדיוק בקונטקסט כזה צריך לראות את קריאתו הדרמטית של שביט

68 עמוס הראל ואבי יששכרוף, "המטכ"ל לא אוהב את הפסקת האש", **הארץ**, 11 באוגוסט.

69 עמוס הראל ואבי יששכרוף, "עוד מעט רעידת אדמה", **הארץ**, 11 באוגוסט.

70 "האם ייתכן שההרוגים האחרונים נפלו למען השגת דימוי של ניצחון ישראלי? שהדהרה לליטני, ברגע האחרון, לא נועדה אלא כדי לשחרר את הקפיץ הצבאי הדרוך זה שבועיים, או חמור יותר – לאפשר לממשלה פסק זמן פוליטי, בטרם תתרחב הביקורת הציבורית על התוצאות החלקיות של המערכה?" עמוס הראל, "רחוק מהליטני ומהמטרות", **הארץ**, 14 באוגוסט.

להקמה מיידית של קבינט חירום תחת לחץ ציבורי, ואת ייחולו ל"הופעתה של רוח חדשה". לדבריו, "רק גיוס מלא של הרצון הלאומי ושל כלל המשאבים הלאומיים יביא להשגת הכרעה לאומית גורלית בשדה הקרב. את הרצון הלאומי לא יהיה אפשר לגייס על בסיס ספין. אפשר לגייס אותו אך ורק כשהמלחמה תוגדר שוב כמלחמת אמת, החותרת ליעדים של אמת ומונהגת בידי הנהגה של אמת".⁷¹

דברים אלה מעוררים מספר שאלות: האם באמת האמין שביט שניתן לגייס את הציבור ועוד כדי ליצור שינוי הנהגתי? האם באמת סבר שראש הממשלה והקבינט שלו יתנו יד לשינוי כזה, שיהיה בו יותר מהודאה מפורשת בכישלונם? כלום לא ידע ש הזמן הדרוש למינוף תהליך מורכב כזה (נאמר – על פי מודל השינוי בהרכב ממשלת ישראל ערב מלחמת ששת הימים) רב מהקיים? ואם שינוי ספקטקולרי כזה לא היה בר-ביצוע, האם באמת האמין שההנהגה הקיימת, אשר בשלב הזה כבר איבדה את אמון הציבור, תהיה מסוגלת לגייס את ה"רצון הלאומי"? ספק רב.

שביט לא הסתפק בכך ולמחרת הצליף ביתר שאת, במאמר שזכה למקום של כבוד, מתחת ללוגו של עיתון **הארץ**, בעמוד הפותח: "אהוד אולמרט רשאי להחליט על קבלת ההצעה הצרפתית, הפסקת הלחימה וכניעה ללא תנאי לחזבאללה. זוהי זכותו. אולמרט הוא ראש ממשלה שעיתונאים המציאו אותו, עיתונאים גוננו עליו, והעיתונאים שימרו את שלטונו. כעת העיתונאים אומרים לו ברח. לגיטימי. לא חכם – אבל לגיטימי. ואולם דבר אחד חייב להיות ברור: אם אולמרט בורח כעת מהמלחמה שאותה הוא יזם, הוא אינו יכול להישאר ראש ממשלה ולו גם ליום אחד. בו ביום הוא חייב להתפטר מתפקידו. יש גבול לכל תעלול. יש גבול לכל חוצפה. אי אפשר להוליך עם שלם למלחמה תוך הבטחת ניצחון, להניב תבוסה מבישה, ולהישאר בשלטון. אי אפשר לקבור 120 ישראלים בבתי העלמין, להושיב מיליון ישראלים במשך חודש ימים במקלטים, לשחוק עד דק את כוח ההרתעה, לקרב עד מאוד את המלחמה הבאה – ואז לומר: אופס, טעות, לא על זה חשבתי. לא לכך היתה הכוונה. העבר לי את הסיגר, בבקשה.

"אין שגיאה שאהוד אולמרט לא עשה בחודש האחרון. הוא יצא למלחמה באופן נמהר מבלי להעריך נכון את תוצאותיה. הוא הלך שבי אחרי הדרג הצבאי מבלי לשאול אותו את השאלות הנדרשות. הוא הימר בשוגג על המהלך האווירי, איחר באופן תמוה עם המהלך הקרקעי, ולא הוציא אל הפועל את תוכנית המבצע הצה"לית המקורית, שהיתה נועזת ומתוחכמת בהרבה מזאת שמומשה. אחרי שפצח במלחמה ביוהרה ובחיפזון, אולמרט ניהל אותה בהיסוס, בחוסר מיקוד וברפיון. את העורף זנח, ואת תושבי הצפון הפקיר. גם בניהול המערכה המדינית כשל באופן מחפיר. אם אהוד אולמרט היה מתעשת כפי שגולדה מאיר התעשתה במלחמת יום הכיפורים, אם היה הופך למנהיג ממלכתי, מקים קבינט מלחמתי, ומגייס את

האומה למאמץ לאומי עליון שיהפוך את הקערה על פיה וישנה את פני המערכה, אפשר היה לדחות את הדיון הנוקב בכשלו. ואולם המצמוץ והבריחה של היממה האחרונה הופכים את ראש הממשלה המכהן לאישיות פוליטית שאין לה תקנה. על כן, ביום שבו נסראללה יעלה מתוך הבונקר ויכריז קבל עולם על נצחונו, אסור שאהוד אולמרט יישב בלשכת ראש הממשלה. ישראל הפצועה והמדממת של אחרי המלחמה זקוקה להתחלה חדשה ולראש חדש. היא זקוקה לראש ממשלה של ממש"⁷². מאמרו זה של ארי שביט היה, ללא ספק, הניסיון הבוטה ביותר שנעשה בתקשורת הכתובה לקדם את ביצוע המהלך הקרקעי הגדול. אין בו קריאה מפורשת לכך, אך המסר זעק, באופן שאינו זקוק לפרשנות נוספת, בין כל השורות: לאחר שקריאתו יום קודם להקמת קבינט חירום ולגיוס הרצון הלאומי העלה כמובן חרס, שביט הלך בדרך הישרה ליעד – הוא השמיץ את אולמרט, פגע בו והעליב אותו, "ירד" הכי נמוך שאפשר, תוך שימוש בסוג של "תחמושת אחרונה" כדי לדרבן את ראש הממשלה לעשייה שתוכיח כי הוא בכל זאת ראוי למשרתו – מימוש החלטת הקבינט שנעשתה יומיים קודם לכן. כך למשל: "אולמרט הוא ראש ממשלה שעיתונאים המציאו אותו"; "אם אולמרט בורח... הוא חייב להתפטר מתפקידו"; "אין שגיאה שאהוד אולמרט לא עשה בחודש האחרון"; "המצמוץ והבריחה של היממה האחרונה הופכים את ראש הממשלה המכהן לאישיות פוליטית שאין לה תקנה".

אגב, גם מי שסבורים שהמלחמה הסתכמה בכישלון לא רואים בה "כניעה ללא תנאי" ולא צריך היה להחמיר בתיאור המציאות, שהיתה קשה בלאו הכי. ספק אם ניתן לדעת עד כמה האמירות האלו של שביט השפיעו על גיבוש עמדת ראש הממשלה, אך לא ניתן לבטל את האפשרות (אולי אף הבלתי מודעת, מבחינת אולמרט), שליוקרת הפרשן, למקום הנכבד שלו זכה המאמר בראש הדף הראשון של העיתון, ולעוצמת המסר – היה משקל בהחלטתו.

לעומת שביט, אלכס פישמן עשה זאת באופן מרומז ועדין יותר, אך גם המסר שלו ברור למדי: "צה"ל) צריך היה... להבין שהמהלך הצבאי אליו יצא לפני חודש נמצא כבר מעבר לשיאו. חלון ההזדמנות שהיה לו מול השעון המדיני הלך, הצטמק וכמעט נעלם... ביום רביעי בלילה נדחה המבצע הצבאי בעשרים וארבע שעות. ביום חמישי אחר הצהריים הוא נדחה שוב. יש סיכוי סביר שבשבת ובראשון כבר לא יודיעו על דחיות. המבצע פשוט יתמסמס... המתנה היא דבר רע לצבא. היא יוצרת מתח מבצעי לא בריא. אחרי יומיים שלושה יתחילו פליטות כדורים. אחר כך יתחילו להוציא גימלים ולהשתחרר. המנהיגות תלך ותאבד את הקרדיט שהמילואימניקים נתנו לה. הם באו בתחושת שליחות, צווי שמונה, עם מוטיבציה – ועכשיו יש פתאום זמן. סיפורים אפשר למכור לסדירים, לא למילואימניקים.

לא צריכים אותנו – תשחררו אותנו. המתנה, בתנאים של מילואים, אי אפשר להחזיק לאורך זמן".⁷³

נימת הביקורת העדינה של פישמן, המצטיירת כדרך מתוחכמת ל"עזור" למחליטים לקבל את "ההחלטה הנכונה", משתקפת במאמר נוסף שכתב באותו יום: "ההיסוס של הקבינט לצאת לפעולה קרקעית רחבה – מחשש למספר גבוה של קורבנות – יוצר פרדוקס: אתה לא מוכן לשלם את מחיר ביצוע המשימה העיקרית, אבל מוכן להמשיך לשלם את עבור המשימה המשנית, שכבר אינה נותנת תפוקה. אז ממשיכים לשמר את הפעילות באזור הביטחון כמקפצה למהלך הקרקעי הגדול. ובניתיים סופגים קורבנות".⁷⁴

גם בן כספית נקט אותה דרך שאינה אומרת דברים במפורש, אך המסר שלה ברור – ממשלת ישראל, זהו הזמן האחרון מבחינתך לקבל החלטה אמיצה, או לככות לדורות. וכך הוא כתב שעות ספורות לפני צאת המבצע לדרך: "קשה לא לשמוח הבוקר. חיוך של תקווה מבליח בעשרות אלפי בתים. יכול להיות שהבנים ישובו לגבולם. יכול להיות שהשקט יחזור לצפון. יש אפשרות שמאות אלפי ישראלים יקבלו את חייהם הקודמים בחזרה. רוב הסיכויים שחייהם של עשרות, ואולי מאות, חיילים בסדיר ובמילואים ניצלו. אבל, ויש כאן אבל גדול מאוד, בראייה לאומית, היסטורית, ישראלית, ציונית (ואלה אינן מילים גסות, לפחות לא על גבי הדפים האלה), אין סיבה למסיבה... חיילי צה"ל תקועים בעומק השטח, חשופים, מבלבלים. כוחות קדמיים, ששוגרו בלילה שחלף להתחיל את המתקפה, נעצרו על בלימה. הצבא, שהתארגן שבועיים למהלך הזה, מצא את עצמו מתמרן בניוטרל, מסתובב סביב עצמו וממתין להשלמת ניסוח טיוטת הסכם הפסקת האש שמסיימת את המלחמה הזו, כששני חטופי צה"ל בידי חזבאללה, נסראללה חי ובוטע וחיילי יוניפי"ל תחת מנדט האו"ם, אמורים לשמור על גבול הצפון ולנקות אותו מחזבאללה.

"... חלוץ, מנפגעי המלחמה הזו, יודע שהוא כבר לא יהיה ראש ממשלה בישראל. גם אהוד אולמרט, ראש הממשלה המכהן, יודע שיהיה לו קשה להישאר ראש ממשלה בישראל. הציבור בישראל לא יעבור בשתיקה על החודש הזה, שבו נורו לתוך ישראל אלפי טילים, שהרגו 123 אזרחים וחיילים (בינתיים), מבלי שהושגה הכרעה או נגבו מחירים תואמים. אם חזבאללה לא יפורק מנשקו, אם נסראללה יחזור לחיידך בבירות ולהוביל מצעדי ניצחון, אם האיראנים יתחילו, בהיחבא, לשקם את מערך ההרתעה הקדמי שבנו כאן מולנו, אפשר להודות שהפסדנו. למה? כי לא ניצחנו".⁷⁵

73 אלכס פישמן, "בינתיים הקטיושות ימשיכו ליפול", **ידיעות אחרונות**, 11 באוגוסט.

74 אלכס פישמן, "יתנו לצה"ל לנצח?", המוסף לשבת, **ידיעות אחרונות**, 11 באוגוסט.

75 בן כספית, "אפשר לשמוח כדאי לדאוג", **מעריב**, 11 באוגוסט.

נראה שהבחירה שעשה כספית בניסוח השורה התחתונה הקשה ("הפסדנו"; במצב הנוכחי – אולמרט יאבד את כיסאו וחלוץ לעולם לא יזכה בו), הם דרך עקיפה הולמת כדי להשיג את הקשב של ההנהגה ולדחוק בה בכל זאת לאזור אומץ ולהכריע בכיוון של אישור המבצע. נימה בולטת של ציניות, המופנית באותו כיוון, משתמעת מדברים אחרים שכתב כספית באותו יום: "לנצח ולברוח. אולמרט ניגש למבצע הקרקעי הגדול כפצינט שהולך לטיפול שורש ללא הרדמה אצל רופא שיניים עיוור... הוא היה מאוד רוצה שיעצרו אותו... להגיע לנוסחה שתאפשר לכל אחד מהם (אולמרט וסניורה) לחזור הביתה וגם להישאר בחיים".⁷⁶

גם דן מרגלית דירבן בלהט, בבוקר היציאה למתקפה, לעשות הכול כדי לנצח, אף שדפוס הפעולה עליה המליץ היה שונה: "עתה נתונה הדעת רק למאמץ הממוקד להצליח, לשפר, לנצח... עדיף היה לסיים את המלחמה בתקיפת תשתיות הלבנוניות מהאוויר במקום לצאת למבצע קרקעי מסובך... עדיין אפשר, אבל פחות. סברתי כי גם אם מתקפה יבשתית, כי אז מיד, ובגדול, ובלי להישחק חודש ארוך וחם... צריך לפעול. גם במחיר הדמים, שהוצג במספרים מדויקים בפני הבכירים בממשלה והוא יקר וכואב. הצורך לפעול איננו נכון ככלל. הוא נכון רק לעכשיו בעיקר מהאוויר, באזור בירות... דווקא מי שמעוניין להגיע למימוש נוסחת סניורה-נסראללה חייב לא להרפות מהלחץ הלוחמני. לא כל שיעול מתעתע של מנהיג החזבאללה מצדיק לנצור את האש. מי שמרחם על אכזרים, אמרו חכמים, סופו שמתאכזר אל רחמנים".⁷⁷

קשה שלא להזדהות עם כמיהת הכותב להשגת ניצחון של צה"ל במלחמה, אך דווקא מי שנתלה באסטרטגים ומקצוענים,⁷⁸ ראוי היה שיפקפק, ודאי באותה עת, שאפילו אם יעלה המהלך יפה, יהיה בו די כדי לנצח. הצעת מרגלית לתקוף מהאוויר תשתיות בבירות בהחלט מתחשבת בסיכון שנחזה, הכרוך בהפעלת כוחות קרקעיים, אך האם באמת פעולה כזו היתה משפרת את נוסח טיוטת ההחלטה? ספק רב. היא רק היתה מרגיזה מאוד את האמריקאים שהתנגדו לכך מתחילת הלחימה (חשש לערעור יציבות המשטר בלבנון); מכעיסה את כלל הקהילה הבינלאומית, בשל הפגיעה הנרחבת באזרחים חפים מפשע; ובעקבות זאת – אולי אף גורמת לתוצאה הפוכה ומתנקמת בישראל בניסוח הסופי של ההחלטה. הרעיון גם אינו משרת את המטרה שראו לנגד עיניהם מקבלי ההחלטות צבאיים באותו שלב – "תמונת ניצחון" למחיקת כשלי הלחימה עד אז. גם הדרג המדיני, שבצדק התנגד לדרך הזו כבר ביום הראשון לחימה, לא היה מרוויח ממנה יוקרה רבה במיוחד.

לסיכום, בהסתכלות רחבה על מכלול הטיוטות שבהם השתמשו הפרשנים שצידדו ביציאה לקרב האחרון, בולטות ההצדקות הבאות: השגת ניצחון, או דימוי ניצחון,

76 בן כספית, "קודם ננצח", מוסף שבת, מעריב, 11 באוגוסט.

77 דן מרגלית, "להצליח, לשפר, לנצח", מוסף לשבת, מעריב, 11 באוגוסט.

78 "לא רק שלא צריך להיות אסטרטג מוסמך כדי להבין זאת, אלא שהמקצוענים בתחום זה אומרים ברובם דברים דומים". שם.

כמזור ותרופת (פלא?!) להשבת ההרתעה הישראלית, ובאמצעותה – ליצירת מענה לבעיית איום קיומי העלולה להיווצר אם לא ישיג צה"ל הישג של ממש בשדה הקרב. לאלה אפשר להוסיף את הספקות סביב היכולת להגיע להסדר מדיני ולבניית כוח בינלאומי אפקטיבי, שיתפקד היטב ויחזיק מעמד בשטח, מבלי שישראל "תכשיר" את השטח (תרתי משמע) לכך קודם לכן.

שאלה חשובה נוספת היא, האם התקשורת יצרה את גל התמיכה של הציבור במהלך ההתקפי, או שהיא רכבה על מגמה ברורה שהיתה קיימת ממילא? קשה כמובן לאבחן זאת במדויק, אך נראה ששני השחקנים "חיו בסימביוזה" והזינו זה את זה, אהדדי. בכל מקרה, גם אם התקשורת היתה הצד היותר דומיננטי, לא נראה שמשמית השכנוע של המצדדים בקו זה בקרב הפרשנים היתה קשה במיוחד, שכן מרביתו של הציבור כמהה למהלך הזה, בעיקר, כנראה, בשל תחושת כבוד אבוד ודאגה מהמשמעות של הגעה לקו הסיום של המלחמה במצב של כישלון. אתגר ההשפעה של הפרשנים על מקבלי ההחלטות במדינה היה כנראה מסובך יותר, אך ספק אם הוא הצדיק את הדפוס הבוטה שבו השתמשו חלקם במאמציהם להטות את הכף לזכות המהלך, במיוחד כאשר חלון ההזדמנות לכך הלך ונסגר.

מנקודת מבט של יותר משנה אחרי המלחמה, אולי מוקדם מדי לשפוט אם תוצאותיה (ובמיוחד המהלך ההתקפי האחרון, שהסתיים בהצלחה מוגבלת) גרמו לשבר ביכולת ההרתעה של ישראל (שלא היתה בשיאה גם קודם לכן), ומקרבות איום קיומי על המדינה, או שמא המציאות היא אחרת, או אפילו הפוכה. עזה אמנם הפכה "חמאסטאן", ממשיכה להציק בירי "קסאמים" לעבר הנגב המערבי, אך גם ההצלחות היחסיות של ארגוני הטרור ברצועה (כגון הפגיעה בכ-70 טירונים במחנה זיקים בליל 10-11 בספטמבר 2007), אינן משקפות איומי טרור מסוג שישראל לא חוותה בעבר (לפחות לפי שעה). נראה אמנם שחזבאללה השתקם, שסוריה – גם אם שוחרת הסדר היא – מכינה עצמה לאפשרות מאבק בישראל, ושאייראן דבקה במאמציה להשיג יכולת גרעינית צבאית. אך גם באלה אין עדות מפורשת להתגבשות איום קיומי מידי על מדינת ישראל, כפי שתואר על ידי חלק מהפרשנים בסוף המלחמה. נהפוך הוא. בימים שבהם נסראללה מקפיד לדרוש דברים בפני עשרות אלפי נאמניו רק בשידור טלוויזיוני מרחוק וגם אז אומר ש"לארגונו אין אינטרס במלחמה נוספת באזור"⁷⁹, ומצהיר ש"אם לא תהיה מלחמה – תודה לאל"⁸⁰, ובעת שסגן נשיא סוריה, פארוק א-שרע, מדגיש בגלוי ש"לסוריה אין כוונה לפתוח במלחמה נגד המדינה היהודית כדי להשיב לעמה את השליטה ברמת

79 עמוס הראל, יואב שטרן וברק רביד, "ברק באימון שריון בגולן: איננו רוצים מלחמה", **הארץ**, גרסת אינטרנט, 15 באוגוסט 2007, 23:20, <http://www.haaretz.co.il/hasite/spages/893324.html?more=1>.

80 רועי נחמיאס, "נסראללה: אם נותקף – מבטיח הפתעה גדולה", **ynet**, פוליטי-מדיני, 15 באוגוסט 2007, 00:15.

הגולן"⁸¹ וכי "ישראל יודעת שאיננו רוצים מלחמה. תמיד נהיה מוכנים לתגובה על תוקפנות ישראלית, אבל לא נתחיל במלחמה",⁸² ראוי שמפסל החרדה ממפולת בכוח ההרתעה של ישראל ומהיווצרות איום קיומי על המדינה – יהיה פרופורציוני. כך גם באשר למידת ההפחדה של הציבור ושל מקבלי ההחלטות בצמרת, שגם היא חלק מאחריות התקשורת כלפי עם ישראל וקברניטיו.⁸³

אגב, אם איום קיומי אכן קורם כעת עור וגידים, אין הוא בהכרח נשען על לקחי-תוצאות אותה מלחמה, כמשתקף בעיני האויבים. הוא עלול להיות תוצר מחשבה ותכנון אסטרטגי שהחלו תקופה ארוכה קודם למלחמת לבנון השנייה, למשל בחצרות טהרן, ונמשכים עד עצם ימינו. נוסף לכך, אם תוצאות המלחמה העלו חשש כבד שחוסר היכולת לפגוע אסטרטגית בחזבאללה יגרום להתחזקות הארגונים האסלאמיים בארצות ערביות מתונות, עד כדי איום על משטריהן, לפחות בינתיים נראה שהן שומרות היטב על יציבותן הפנימית. חשוב גם להדגיש כי שתי מדינות חשובות בקבוצה זו, מצרים וירדן, שמרו על מחויבותן המלאה להסכמי השלום עם ישראל וגם אחרות לא ניתקו את מגעיהן עמה. יותר מכך, פסגת המדינות הערביות שנערכה במכה, שבה אושררה מחדש תוכנית הליגה הערבית להסכם שלום כולל עם ישראל, מלמדת שהעולם הערבי עדיין רואה בהסדר מדיני עם ישראל נכס, ועושה לקידום הרעיון, כולל בנכונות להשתתף בוועידה הבינלאומית ביוזמתה ובהנהגתה של ארצות הברית. בה בעת, לא מוכרות עדויות לכך שהמשטרים הערביים החילוניים-ליברליים קורסים פנימית תחת איום האסלאם, או שהם ממש עסוקים בהתוויית תוכנית למלחמה הבאה נגד ישראל. אפילו פעולת חיל האוויר בעומק סוריה, ב-6 בספטמבר השנה, לא גרמה לגינוי או מעשה ערבי כולל נגד ישראל, למגינת ליבה של דמשק. מצד שני, פעולה זו תרמה לחיזוק דימויה ההרתעתי של ישראל.

בסיכומה של נקודה זו, ניתן לומר שהדאגה סביב הצפוי בלבנון לאחר האקט האחרון של המלחמה (אפילו לא תסתיים בהצלחה ישראלית מרובה), היתה, במידה מסוימת, מוגזמת. כפי שכבר תואר, למרות חוסר היציבות הפוליטית המתמשך בלבנון גם

81 עמוס הראל, יואב שטרן וברק רביד, "ברק באימון שריון בגולן: איננו רוצים מלחמה", **הארץ**, גרסת אינטרנט, 15 באוגוסט 2007, 23:20. <http://www.haaretz.co.il/hasite/spages/893324.html?more=1>

82 עמוס הראל, ברק רביד ויואב שטרן, "ישראל: סוריה לא רוצה הסלמה", **הארץ**, 15 באוגוסט 2007, עמ' 1. ניתן להתרשם שגם ראש הממשלה אולמרט ושר הביטחון ברק העריכו – בעקבות ביקור בפיקוד הצפון – שפני סוריה אינם למלחמה. רוני סופר, "פיקוד צפון: המוטיבציה של חזבאללה נמוכה", **ynet**, פוליטי-מדיני, 14 באוגוסט 2007, 16:43.

83 עם הכניסה להפסקת האש, כתב איתן הבר ("המשך יבוא", **ידיעות אחרונות**, 14 באוגוסט): "תם סיבוב ראשון. עכשיו ברור לנו שאנו נלחמים נגד חמאס והפלסטינים, נגד חזבאללה, לבנון, סוריה ואיראן. זו קואליציה קשה ומסוכנת, שאורבת לחיינו בשנים הקרובות. מהיום, כל החופשות בטלות. עם ישראל בצו 8. המשך יבוא". גם אם מכבדים את כל הסיכונים ולא מתעלמים מקיומם הפוטנציאלי – היכן המידתיות?

בשנה האחרונה, ההסדר המדיני שנגזר מהחלטה 1701 מתקיים ומאפשר שקט – גם אם רק זמני – בצפונה של מדינת ישראל. אי העמידה של צה"ל במטרות שהציב לעצמו (במלחמה בכלל, ובמהלך האחרון שלה בפרט), לא פגע בשגשוגה של ישראל בשנה האחרונה, שהוא רק עדות נוספת ליציבותה.

מסרי הפרשנות שהתנגדה ליציאה למתקפה היבשתית הכוללת

מול הדחיפה האגרסיבית והמתלהמת של חלק מהפובליציסטים לצאת ל"קרב הגדול", ניצבו פרשנויות אחרות, שתמכו בהימנעות מנקיטת מהלך זה. נראה, שהקריאה הדרמטית ביותר לכך – "אולמרט, נתק מגע" – הושמעה מהשטח על ידי נחום ברנע, מבכירי פרשני התקשורת הכתובה, שאוזני רבים היו כרויות לשומעו. זו הודפסה בעיתונו באותיות קידוש לבנה למחרת החלטת הקבינט על המתקפה וזכתה לתהודה נרחבת: "מה שרואים מכאן, עמוק בדרום לבנון, לא רואים, למרבה הצער, משם, מלשכות האלופים במטכ"ל, מחלונות לשכת ראש-הממשלה. אנחנו הולכים לאיבוד במרדף אחרי ניצחון שאיננו... מספר הנפגעים מתחיל להוות בעיה פוליטית, כפי שהיה לפני 24 שנים, במלחמת לבנון. המחיר שמשלם העורף מתחיל להיות בעיה פוליטית. הפעם הבעיה איננה הפתיל הקצר של האמריקאים, אלא העצבים של הישראלים. בקזינו למי שמרוויח קשה לדעת מתי להפסיק. למי שמפסיד קשה אף יותר. לבנון עוד יותר בוגדנית מבית הימורים: היא מענישה מנצחים ומפסידים כאחד. 'אתה לא שם כסף טוב אחרי כסף רע', אומרים האמריקאים. אין טעם להשקיע בעניין אבוד. תוספת כוחות קרקע לאלה שכבר תקועים בלבנון לא תחולל את המהפך המקווה בהימור הלבנוני. יש עדיין לישראל סיכוי, בתמיכת אמריקה, לצאת מלחימה הזאת בהישגים לא מבוטלים. **קח את מה שמציעים לך, אהוד אולמרט, קח וברח**" (ההדגשה שלי. יב"א).⁸⁴

מלאכתם של פרשנים אחרים שצידדו בקו זה לא היתה פשוטה כלל ועיקר, בעיקר נוכח הרוח שנשבה אז בעוצמה רבה, בכיוון מנוגד לחלוטין. נראה שלכך כיוון מירון בנבנשתי, שכתב: "באיזו חמת זעם סוקלים את מי שאינם אצים למלא את התפקיד ההרואי שכופים עליהם, ומציבים לעומתו את השאיפה לנורמאליות".⁸⁵ ואמנם, אצל נושאי המסר ניתן לחוש מידה ניכרת של חוסר נוחות משום שנדרשו להתמודד עם הערכות מצב הפוכות בתכלית, של מי שמקובל לראותם כ"מקצוענים" בתחומי צבא וביטחון.

כך למשל סימה קדמון תיארה-פירשה זאת, תוך שנתלתה באילן(נית) גבוה(ה) – שרת החוץ, נטולת רקורד ביטחוני משמעותי, שגם מלאכתה היא בקבינט לא

84 נחום ברנע, "אולמרט, נתק מגע", **ידיעות אחרונות**, 10 באוגוסט.

85 מירון בנבנשתי, "דור שלם אחורה", **הארץ**, 10 באוגוסט.

היתה פשוטה כלל ועיקר: "לבני ביטאה במילים את תחושתם של לא מעט שרים, המרגישים שהצבא לא הותיר להם אלטרנטיבה. שהוא הציג הערכות אפוקליפטיות, והפך את המלחמה למבחן קיומי. אם ראש המוסד מצהיר, שאם לא ננצח במלחמה הזאת שעון החול של קיומנו יתהפך ויתחיל לעבוד, איך אפשר להצביע נגד?".⁸⁶ קדמון מתארת באופן נאמן את הסתירה התמוהה ("הסקירות של מערכת הביטחון היו שחורות. דיברו על מבצע צבאי של חודשיים. על מאות הרוגים", אך "כל ראשי מערכת הביטחוני: הרמטכ"ל, ראש המוסד, ראש השב"כ – כולם היו בעד פתיחת מערכה קרקעית") ומצוקתה ניכרת בין השורות.

גם בדברים שהיא כתבה מיד לאחר סוף השבוע הקטלני של המהלך הסופי, ניתן לזהות את חיבוטי הנפש של מי שהעז והלך נגד הזרם: "בלבול, מבוכה, אי ודאות, כאוס – כל מילה תהיה נכונה כדי להגדיר את התחושה בציבור ערב ההצבעה בממשלה על אישור הסכם הפסקת האש. גם כאן הרגשות מעורבים: מצד אחד, יצר קמאי, לא רציונאלי, לתת צ'אנס נוסף לצה"ל להכות במנוולים האלה ולצאת מהמלחמה עם תמונת ניצחון מרשימה. מצד שני, איזה מצפון עומד מאחרי שליחת חיילים לקרב שחלקם לא יחזרו ממנו, בידיעה שהסכם הפסקת האש ייכנס בעוד פחות מיממה לתוקפו? מה כבר נשיג ביומיים של לחימה עקובה מדם כשממילא ההסכם כבר קיים. הישג מוראלי? חוויה מתקנת לדרג הצבאי? או שאולי לדרג המדיני?".⁸⁷

זה המקום לבחון את הטיעונים השונים שבהם השתמשו הכותבים בניסיונם להשפיע על ביטול המהלך:

פתרון מדיני כדרך להגביל את השפעת צה"ל ואת היקף הנזקים הכולל מאז פרוץ הקרבות. אחד מנושאי דגל הקריאה להסדר מדיני מידי היה עוזי בנימן. הוא עשה זאת באופן נחרץ בשבוע הראשון של אוגוסט ("מומלץ לאהוד אולמרט להפיק את הלקח המתבקש ולהסכים להפסקת אש מיידית"⁸⁸), והמשיך בכך בבוקר ישיבת הקבינט שהחליטה על היציאה למהלך. בנימן "חיפש בנרות" את שרת החוץ לבני: "תשומתה (של לבני) על ניווט המדינה מאז 12 ביולי אינה ניכרת: הרושם הוא שההחלטות שהתקבלו היו צבאיות גרידא, תוצאותיהן גררו את הממשלה למהלכים נוספים באותו כיוון והן מקרבות אותה עתה להחלטה על הרחבה מקיפה של שדה הקרב... הערוץ שבו עומדת הממשלה לנוע ביום ה-29 למלחמה חוזר על עצמו: הסלמה צבאית.⁸⁹ לא נדונה ברצינות החלופה המדינית:

86 סימה קדמון, "שתי אצבעות מניו יורק", **ידיעות אחרונות**, 11 באוגוסט.

87 סימה קדמון, "בין אש לאש", **ידיעות אחרונות**, 13 באוגוסט.

88 עוזי בנימן, "הפסקת אש מיידית", **הארץ**, 6 באוגוסט.

89 מי שיהיה היטב את הדינמיקה היה יוסי שריד ("מי ימרה את פי נסראללה", **הארץ**, 10 באוגוסט): "והם שם, בקבינט, עדיין משלים את עצמם שההחלטה בידיהם. אבל ההחלטה נפלה: האלופים הגיבורים הכתיבו אותה. רק זה עוד חסר לממשלה שתחזיר את הגייסות;

אולי אפשר להגביר את הלחץ הבינלאומי על ממשלת לבנון. במילים אחרות, להשיג את ניטרול חזבאללה לאו דווקא על ידי מיטוטו הצבאי אלא על ידי אכיפת מרותו של השלטון המרכזי בבירות על דרום לבנון. האפשרות הזאת אמנם נחשבת כרגע להזיה, אבל גם הציפייה להבסה צבאית מוחצת של חזבאללה אינה מעוגנת במציאות מוצקה".⁹⁰

אמירה זו של בנזימן מצטיירת כניסיון עדין, אך חשוב מאוד, להשפיע על כיוון ההחלטה שהיתה צפויה להתקבל באותו יום, אולם היא לא השיגה את יעדה. בנזימן עצמו, מודע לשחייתו נגד זרם ההתלהמות הכוללת, ראה בסיכוייו לשכנע סוג של "הזיה" חסרת סיכוי. גם טענתו המופיעה בצנעה בסיפא של דבריו (האשליה בדבר היכולת להביס את חזבאללה), היתה מנוף מצוין שניתן היה לעשות בו שימוש אפקטיבי לשכנוע, אך לא היו מספיק מי ש"ירימו את הכפפה". נראה, כי גבר אצלם החשש שמא יואשמו בדיעבד כמי שפגעו בצה"ל ובמוראל הלאומי. מעניין כמובן אם זו היתה התוצאה, לו קבוצה גדולה יותר של פרשני התקשורת היתה מחזקת את הקו הזה.

בנזימן לא הירפה גם בבוקר היציאה למתקפה ממה שמצטייר כניסיון אחרון למנוע אותה: "צריך לקוות שמועצת הביטחון תקבל במהירות החלטה על סיום הלחימה בלבנון, ברוח ההסכמות שעליהן נודע אמש, וצריך לעודד את אהוד אולמרט להנהיג את הממשלה בנחישות לאמץ את הסיכום המסתמן... אפשר לצמצם את נזקי (המלחמה) ולמנוע הידרדרות נוספת על ידי העדפת הערוץ המדיני על פני הצבאי. דרושה מידה של גדלות נפש מצד אולמרט להשלים עם הפשרה הנרקחת במגעים הבינלאומיים, משום שיש בה הודאה בקוצר ידה של ישראל להשיג את יעדיה המוצהרים: יש יסוד להעריך שהוא אכן ניחן בה. אולמרט אינו ציניקן, שמתוך מניעי יוקרה או שיקולים זרים יטיל רבבות חיילים למערכה ויסכן את חייהם".⁹¹

ניתן להתרשם שבנזימן אימץ בפרשנותו זו אותה מתודולוגיית כתיבה מתחכמת שבה השתמש במקביל ארי שביט,⁹² אך כדי להשיג את המטרה ההפוכה: במקום

ביתה יעשו ממנה, מהממשלה ומהביצים השבורות שלה; איזהו גיבור שיהין להמרות את פי הצבא. הנה ימים באים, וישראל תמצא עצמה באותו מצב שממנו נמלטה לפני 6 שנים, אם לא גרוע מזה".

90 עוזי בנזימן, "לאן נעלמה ציפי לבני", **הארץ**, 9 באוגוסט.

91 עוזי בנזימן, "לבלוע את הצפרדע", **הארץ**, 11 באוגוסט.

92 שני המאמרים מופיעים במקום שאין בולט ממנו בגיליון אותו יום – מעל הלוגו של העיתון, משני צדי הדף הראשון. דוח "קשב" (עמ' 162) מתייחס לשני המאמרים וטוען כי "העובדה ש'הארץ' בחר לפרסם בראש עמודו הראשון, ביום קריטי כל כך, מאמר לוחמני מהסוג הזה (מאמרו של שביט), ולהעמיד מולו תפיסה הרואה בפתרון המדיני רק צפרדע שחייבים לבלוע, משקפת באופן המשמעותי ביותר את הלך הרוח של אמצעי התקשורת במהלך המלחמה כולה, עד יומה האחרון". ובמילים אחרות: אם זו הרוח שנשבה אצל עורכי **הארץ** באותו יום, קל וחומר שהיא תהיה קיצונית יותר בעיתונות הכתובה האחרת; או: אם בארזים נפלה שלהבת, מה יגידו אזובי הקיר!...

להט עיתונאי מתלהם ובוטה, הוא השתמש בדברי חלקות כלפי ראש הממשלה, כאמצעי לשכנעו לקבל את המסר – להימנע מלצאת לקרב.

קשה כמובן לשפוט איזו משתי הגישות היא בעייתית יותר מבחינה אתית. אך אפילו אם נטה חלק מהציבור להעדיף את הגישה ה"רכה" של בנוזמן, ראוי היה שהתומכים בה ישאלו את עצמם עד כמה פרשנותו, שלפיה אולמרט ניחן באותה "גדלות נפש" הנדרשת כדי להסתפק בהישגים המדיניים הקיימים, או סברתו שלפיה ראש הממשלה אכן חף מציניות ושיקולי יוקרה, הם אכן אוטנטיים, או שמא גויסו ככלי שכנוע שנמצא מתאים לאותה שעה.

גם סימה קדמון עשתה שימוש באותה גישת כתיבה, כשמאמרה בבוקר יום היציאה לפעולה ניסה לשכנע להימנע מכך, דרך הצבעה על סיכוייה ובאמצעות הרעפת מחמאות על ראש הממשלה: "אולמרט רואה בהרחבת המבצע הצבאי אפשרות להסתבכות. הוא מבין שאם לא תהיה בהקדם הפסקת אש, צה"ל יכול להיגרר עד בירות. הוא אישר את התכנית שהציג לו הצבא באופן טנטטיבי, לא יותר מזה. הראש והלב שלו אומרים אחרת. צריך להיות גיבור כדי לאשר מבצע כמו שמציע הצבא ולדעת את המחיר הכבד שנשלם, וצריך להיות גיבור כדי להתאפק ולא לאשר את המבצע הזה, כשכל הגנרלים אומרים שזה מה שצריך לעשות, אמרו השבוע בלשכת ראש הממשלה. אולמרט צריך לשקול את הדברים במאזניים הכי דקיקים. הוא לא צריך יותר להוכיח שהוא מסוגל לקבל החלטות במחירים כבדים. הוא כבר הוכיח את זה. הצבא מרגיש שחובתו להציע מהלכים צבאיים כאלה, שעשויים להביא לניצחון מובהק. תפקידו של אולמרט, אומרים יועציו, להגדיר להם את הגבולות, להאיר להם את היעדים, לא לשכוח שהצבא הוא כלי בידי המדינאים, ולא להיפך"⁹³. דברי קדמון נראים כמעשה אמנות עיתונאית של ממש, אך גם באלה לא היה די כדי להתמודד עם הגל העיקרי או לתקוע מקל בגלגלי תהליך ההחלטה על היציאה למתקפה.

ההסכם הממשמש ובא, מייתר את הפעולה הצבאית. פרשנית אחרת, יעל גבירץ, הבינה זאת עוד קודם הדיון בקבינט: "לא מחטף צבאי נוסף ייחלץ את ישראל מטבעת החנק של המלחמה הזאת... כדי לחלץ את הניצחון מידי נסראללה יש לצאת מתורת המחטף לתורת המהלך ולפרוק אותו מנשקו המדיני... לפני שנשלם חלילה על עוד מחטף קרבות בריבית דריבית, עדיף להקדים ולספוג כעת את העובדה ש'גבר-גבר' התגלה כישראלבלוף, ולשקול לשלם את הנדרש מאיתנו בחזית המדינית. בעוד שכלל לא בטוח שהשתלטות על השטח שמדרום לליטני תכריע את המלחמה, הנקודות של סניורה מייצרות לה גבול אפשרי. הרי רק לפני חודש היתה משאלת

93 סימה קדמון, "שתי אצבעות מניו יורק", המוסף לשבת, ידיעות אחרונות, 11 באוגוסט.

ליבנו שחזבאללה יורחק מהגבול וצבא לבנון יתפוס את מקומו... תבענו את חיזוק ממשלת לבנון, האם חיזוקה לא ייחשב להישג?⁹⁴

גבירץ זיהתה בבירור את הצורך להפסיק להגיב ב"שליפות" מדיניות-צבאיות, ולשדרג את אסטרטגיית ה"מחטף" במהלך מדיני מתוכנן. היא קראה להפנים את עובדת חולשת הצבא וחשה היטב את הסיכון הכרוך בהרחבת הלחימה, הן בחיי חיילים והן בחוסר היכולת להשיג את ההכרעה המיוחלת. גבירץ שילמה מחיר אישי בעקבות מאמר זה: העורך הראשי של עיתונה הישעה אותה מתפקידה ככותבת תורנית של מאמר המערכת ב**ידיעות אחרונות**.⁹⁵ למרות זאת, אין כל עדות לכך שלהבחנותיה הבהירות-מדויקות היתה תשומה כלשהי בעיצוב דעת הקהל או בהליך קבלת ההחלטה באותו יום, לא כל שכן ערב היציאה לקרב.

אפילו אם לא התכוון לכך, המסר של סבר פלוצקר במאמרו למחרת, היה מאוד דומה: "למלחמת לבנון ב' יש תוצאות מדיניות מפתיעות לטובה. הצעת ההחלטה הצרפתית-אמריקאית כפי שהוגשה למועצת הביטחון – גם אם תשונה – היא הישג משמעותי לישראל... אפילו תכנית שבע הנקודות של ראש ממשלת לבנון סניורה, ובמיוחד נכונותו המיידית לפרוס כוחות צבא לבנוני בדרום, מהווה שיפור דרמטי מנקודת ראותה של ישראל. הרי זה בדיוק המהלך שנדרשה ממשלת לבנון לעשות במסגרת החלטה 1559 של מועצת הביטחון. שש שנים היא סירבה לכך, ורק תוצאות הלחימה של צה"ל שכנעו אותה להסכים".⁹⁶ המעניין הוא שפלוצקר כן תמך, בשורה התחתונה של אותו מאמר ממש, ביציאה למתקפה. הדואליות בעמדה זו מעוררת כמובן שוב את השאלה – אם ההישגים המדיניים היו כבר כל כך מוצלחים, מדוע צריך היה לחפש אחרים, תוך הסתכנות במהלך קרבי הרפתקני נוסף?

למחרת דיון הקבינט, התמקד שמעון שיפר אמנם בעיקר בדיווח, אך ניתן היה להבין מה דעתו בנושא:

"למרות האור הירוק שניתן לצה"ל, הדרג המדיני מוכן לעשות מאמץ רב כדי לא להרחיב את הפעולה הקרקעית בלבנון... ניתן להניח שאולמרט ופרץ יעדיפו לתת הזדמנות לתהליך המדיני ולא ימהרו להורות לצה"ל להעמיק את הכניסה ללבנון מעבר לפעולות המתבצעות זה חודש ימים. בהחלטתה להמשיך ולהתקדם לעומק לבנון ישראל מודיעה למעשה לעולם: 'תחזיקו אותנו'".⁹⁷

94 יעל גבירץ, "חטופים בצריח", **ידיעות אחרונות**, 9 באוגוסט.

95 דוח "קשב", עמ' 6.

96 סבר פלוצקר, "שבחי הלבטים וסופם", דעות אחרונות, **ידיעות אחרונות**, 10 באוגוסט.

97 שמעון שיפר, "תחזיקו אותנו", **ידיעות אחרונות**, 10 באוגוסט. שיפר אף מצא לנכון לציין ש"גורם מדיני רם דרג הזהיר שכל יום נוסף של לחימה קשה בלבנון, רק מרחיק את הסיכוי שמדינות אירופאיות יסכימו לשלוח את חייליהן לדרום לבנון".

עמיר רפפורט גרס ש"שר הביטחון עמיר פרץ חשב שמותר להגיע בתנופה צבאית לשלב המכריע של המשא ומתן המדיני, אבל המהלך לא בוצע. גם עמדת ראש הממשלה מנומקת, ולפיה לא בטוח שמחיר הרחבת הפעולה שווה את התועלת, במיוחד כאשר הסכם הפסקת אש נראה בהישג יד". רפפורט אף טען ש"ישראל בהחלט יכולה לחיות עם נוסח ההסכם"⁹⁸, כלומר, לתפיסתו לא היה צורך במהלך המסיים כאמצעי לשיפור החלטת מועצת הביטחון.

גם גדעון סאמט סבר שתם זמנה של העשייה הצבאית בשטח והגיעה זמנה של זו המדינית: "עכשיו זאת כבר התנהגות של מהמר בקזינו הלהוט לרווח פלא שיפצה אותנו על הפסדיו. במלחמה שתוצאתה היא פחות או יותר תיקו, חייב להגיע הרגע שבו ההנהגה תבין כי עליה להסתפק בהישגים הצבאיים המוגבלים ולחתור לסיום המלחמה באמצעים אחרים... ניצחון עכשיו אינו ריאלי. את אשליית המהפך הצבאי מוכרחה להחליף הכרעה לא קלה אך בלתי נמנעת: להישען מעתה על המהלכים הבינלאומיים. ג'ורג' בוש מתאפק עדיין קודם שיינתן לישראל את האות הברור לחדול. לפני שיעשה כך, ויגביר את המבוכה, ימים אלה הם ההזדמנות האחרונה לצאת בכבוד כלשהו ממלחמה שאיננה יכולה עוד להביא לנו ניצחון"⁹⁹. סאמט צמצם אמנם בחדות את המסר האמריקאי שצייד כבר בהפסקת הקרבות, אך חזה במדויק את חוסר היכולת לנצח ואת אובדן הכבוד הכרוך בניסיון כושל להשיג הכרעה בכל מחיר.

ממש ערב היציאה למתקפה, הזכירה גם סימה קדמון את מה שנראה כה טריוויאלי, אך כנראה "נשכח": "היעדים של המלחמה הזאת הם מדיניים, לא צבאיים". כשהיא נאחזת באמירותיו של ראש הממשלה עצמו, קראה גם קדמון לבחור בדרך המדינית: "אם יש סיכוי שתוך זמן קצר יתגבש הסכם, שהוא במילותיו של אולמרט 'כמעט פלא', שלפיו אל 15 אלף חיילי צבא לבנון יתווספו 10 אלפים חיילים מאירופה, שהמנדט שלהם יהיה לשמור על הליטני דרומה – צריך לקבל את זה בשתי ידיים"¹⁰⁰.

עוזי בנימין הוסיף לטיעון הזה ממד נוסף – צריך להודות ולמצות את מה שניתן עד כה, אך במקום להטיח את הראש בקיר, יש להתגייס מיד להשגת השיפור הנדרש לקראת האתגרים הבאים: "הנוסחה המתגבשת במועצת הביטחון מספקת, אמנם בדוחק, מעטפת לשינוי מסוים של המציאות ביחסי ישראל-לבנון. בנסיבות הנוכחיות, מוטב להסתפק בכך, ולהתפנות לתיקון מן היסוד של היערכות מדינת ישראל מול שכניה"¹⁰¹.

98 עמיר רפפורט, "מחיר ההסכנות הישראלית", **מעריב**, 11 באוגוסט.

99 גדעון סאמט, "לצאת בכבוד", **הארץ**, 11 באוגוסט.

100 סימה קדמון, "שתי אצבעות מניו יורק", **ידיעות אחרונות**, 11 באוגוסט.

101 עוזי בנימין, "לבלוע את הצפרדע", **הארץ**, 11 באוגוסט.

זו היתה גם המלצתו של נחום ברנע: "או שנקבל הפסקת אש, נצא החוצה ונקדיש שנה כדי להתכונן כראוי לעימות עם חזבאללה. בעוד שנה נמצא את התירוץ להיכנס בהם כמו שצריך".¹⁰² מבחינה אופרטיבית, היה זה רעיון ראוי מאוד. אך כמו טיעונים ממתנים אחרים, לא היה בו כדי לענות על הצרכים הפוליטיים של מקבלי ההחלטות ועל חיפושם אחר היוקרה שאבדה.

ובאותו מישור: **המעשה הצבאי מיצה עצמו – אין סיכוי להכריע, או לנצח, או לממש מטרות שלא הושגו עד כה.** כך אביעד קליינברג, במאמר שפורסם בבוקר ישיבת הקבינט: "הקריאות 'קדימה! קדימה! מעוררות חשש, שמשמיעה לא הפנימו את השיעור, שהם מחפשים מהלך קסמים שיהפוך בבת אחת את הקערה על פיה ויציל את תפיסת עולמם... גם אם נחסל את נסראללה ונצליח להפסיק לזמן מה את ירי הרקטות על ישראל, עדיין לא 'גמרנו'. כוחות גדולים מאיתנו... נוכחו לדעת, שכמעט בלתי אפשרי לנצח ארגוני טרור שיש להם תמיכה עממית רחבה במהלך צבאי... המשימה האסטרטגית של ישראל אינה 'לחסל' את חזבאללה... אלא להחליש אותו מאוד ולשכנע את הצד האחר שהפיתרון החזבאללי אינו האופציה היחידה שלו, שהוא אופציה גרועה".¹⁰³

שמעון שיפר התייחס לסוגיה למחרת הדיון בקבינט: "בראייתה של לבני אין עוד שום ערך להקציב זמן נוסף למהלכים הצבאיים. על פי תפיסתה של שרת החוץ – שאותה ביטאה בשיחות פרטיות – מבצע "שינוי כיוון" מיצה את עצמו כבר אחרי שלושת הימים הראשונים. לבני חותרת כעת להגיע למצב שבו כאשר תישמע שריקת הסיום למלחמה, ישראל תוכל להצביע על הישגים מדיניים שיביאו להרחקת חזבאללה מגבול הצפון ולהחלשת כוחו הצבאי והפוליטי בלבנון".¹⁰⁴

עמיר רפפורט, שהתרשם ב-10 באוגוסט כי "המבצע לכיבוש השטח עד לליטני לא ייצא לפועל", טען ש"עכשיו כבר מאוחר מדי לעשות חלק מהצעדים שלא נעשו בשבועות הראשונים של המלחמה... גם אם צה"ל ינקוט את כל הצעדים הללו עכשיו, זה לא בהכרח יצור את הרושם שהוא השיג את יעדי המלחמה שהוצבו בפניו".¹⁰⁵

לאחר התנפצות המתקפה, מלאכתו של עמוס הראל היתה כבר קלה יותר: "אולמרט ופרץ יכלו להפוך את בוהדנה הפצוע לסמל המלחמה הזאת, לאות מוחשי לכושר העמידה הישראלי מול הטרור. במקום זאת, בחרו ללכת, נגד השעון ונגד הסיכויים,

102 נחום ברנע, "יומן מלחמה", המוסף לשבת, **ידיעות אחרונות**, 11 באוגוסט.

103 אביעד קליינברג, "חלומות של הכרעה", **ידיעות אחרונות**, 9 באוגוסט.

104 שמעון שיפר, "תחזיקו אותנו", **ידיעות אחרונות**, 10 באוגוסט.

105 עמיר רפפורט, "מחיר ההסכנות הישראלית", **מעריב**, 11 באוגוסט. מעניין כי במאמר אחר שהוא פרסם באותו יום ("הפעם אין אשליות", מוסף לשבת, **מעריב**, 11 באוגוסט), סבר רפפורט ש"רוב הסיכויים הם שעמדת מערכת הביטחון תתקבל במוקדם או במאוחר".

עד הליטני. אסון המסוקים, בפברואר '97, סימן את תחילת היציאה הקודמת מלבנון. המסוק המרוסק מאמש עלול להיזכר בסוף כסמל המערכה (והנסיגה) הנוכחית".¹⁰⁶

גם מאמרו של האלוף (במיל.) דני יתום, מי שהיה גם ראש "המוסד", הטיף לעצירה מיידית: "היום אני מרגיש שאיני יכול עוד. ההחלטה להרחיב את הפעולה הקרקעית דווקא לאחר שמועצת הביטחון החליטה על הפסקת אש, שתכנס לתוקף בעוד 24-48 שעות, הינה החלטה שגויה... דווקא כאשר הוחלט על הפסקת האש בתנאים טובים לישראל, מחליטה הממשלה, ייתכן בלחץ הפיקוד הבכיר של צה"ל, להרחיב את הלחימה... מה שלא הושג ב-32 יום לא יושג ב-32 שעות... מה נאמר לחיילים שנשלחים לקרב ומסכנים את חייהם, כאשר ברור להם כי בעוד יום, יומיים או שלושה, תכנס הפסקת האש לתוקפה?... משהוחלט על הפסקת האש... יש לעצור את הרחבת הפעולות הקרקעיות".¹⁰⁷ אך כמובן שדברים אלה היו מעטים מדי ולחלוטין מאוחרים מדי.

כך גם דבריה המאוחרים – מבחינת שיעון החול בשטח – של אורית שוחט, המעמידים את המעשה הצבאי האחרון כצעד מיותר וחסר כל תוחלת: "גם עכשיו וגם אחרי 'הניצחון' המובטח יהיה חזבאללה שותף לדיון הזה, בהיותו חלק מהפוליטיקה הלבנונית. עכשיו מנהלים מלחמה אבודה עד הטיל האחרון... חודש אחרי, לא ברור איך הצליחה ישראל להכניס את עצמה למלחמה... בעיניים פקוחות, כרעם ביום בהיר".¹⁰⁸

ישראל אינה מאוימת קיומית, ולכן – הקרב מיותר. כתבה סימה קדמון: "לא בטוח שההצגה של מערכת הביטחון את הרחבת המבצע כעניין קיומי משכנעת את אולמרט. מה זה עניין קיומי, אומרים בלשכתו, ונניח שנצליח לנצח את 4,000 החזבאללאים שנמצאים שם וייהרגו לנו 300 חיילים, ואחר כך נגיע להסכם מדיני. זה יהיה פחות קיומי?".¹⁰⁹

גם גדעון לוי שיגר חץ שנון באותו עניין: "הכישלון של צה"ל מול חזבאללה איננו תבוסה גורלית. ישראל הרגה וספגה אבידות, אבל קיומה או שטח כלשהו משטחה לא הועמדו לרגע בסכנה. המונח החביב עלינו 'מלחמת קיום', הוא לא יותר מעוד ביטוי לפאתוס המגוחך של המלחמה הזאת, שהיתה מראשיתה מלחמת ברירה ארוכה".¹¹⁰

106 עמוס הראל, "מחיר הזיג זג המדיני", **הארץ**, 13 באוגוסט.

107 דני יתום, "לעצור עכשיו", **מעריב**, 13 באוגוסט.

108 אורית שוחט, "כרעם ביום בהיר", **הארץ**, 13 באוגוסט.

109 סימה קדמון, "שתי אצבעות מניו יורק", **ידיעות אחרונות**, 11 באוגוסט.

110 גדעון לוי, "בזכות הכישלון", **הארץ**, 13 באוגוסט.

היעדר יכולת ממשית למחוק את דימוי ההישג של חזבאללה. ואלה היו דבריו של עוזי בנימין: "מהלך צבאי חדש לא ישנה את תוצאת העימות המזוין כפי שהיא מתקבעת בתודעת ישראל ואויביה ובזיכרונם של אלה הצופים בהם. גם אם תצליח התכנית הצבאית להשיג את יעדיה – צמצום ניכר של כושר החזבאללה לשגר קטיושות קצרות טווח – היא לא תמחק את הרישום שטבע הארגון הזה עד כה בקריאת התיגר שלו על צה"ל... ההכרעה הצבאית המיוחלת לא תאייד את חזבאללה".¹¹¹ יהיו כמובן מי שיטענו כי אם המהלך הצבאי היה בכל זאת מסתיים בהצלחה מרשימה, היה בו כדי למחוק חלק לא מבוטל מהרושם הרע שהמלחמה הותירה עד אז. אך נראה שתחושותיו של בנימין היו נכונות – מראש היה ברור שמה שלא ייעשה, שוב, יהיה מעט מדי, מאוחר מדי.

חשיבות השמירה על כבוד היריב. ההתלהמות הכוללת השכיחה בצד הישראלי, כמעט לחלוטין, עד כמה חשוב – ודאי במזרח התיכון – שלא לפגוע בכבוד האויב. זאת, לא משום שאנו "חלילה", חייבים בו, אלא משום שאם כך יקרה, יהפוך הדבר בומרנג לאינטרס הישראלי. שכן מי שנקלע "לפינה", עלול לגלוש למעשים של ייאוש. מעטים בכל זאת זכרו את השיקול החשוב הזה, אחת מהן היתה יעל גבירץ: "כוח ועורמה, כפי שהסתבר, יש גם לחזבאללה, ועל ישראל להיזהר בל תגלה שלאחר שגזזה את מחלפותיו לא נותר לו אלא לעשות מעשה שמשון".¹¹²

גם עמיר רפפורט הבהיר זאת היטב כשטען כי "ניסיון העבר מוכיח, כי הפסקות האש היציבות ביותר מושגות כאשר כל אחד משני הצדדים מרגיש כי ניצח ואין שום צד מובס". לצורך הדגמה הוא הזכיר ש"דווקא אחרי מלחמת יום הכיפורים העקובה מדם הושג הסכם השלום עם מצרים, שלא היה מתאפשר כל עוד לא תוקנה מבחינת המצרים חרפת התבוסה במלחמת ששת הימים".¹¹³

אגב, מעניין מכל היה למצוא התייחסות לנקודה רגישה-מיוחדת זו אצל הרמטכ"ל עצמו, רא"ל דן חלוץ, בריאיון שנתן כבר בשלהי יולי לחן קוטס-בר: "כן, יש (אצלנו) מידה של יהירות. חלק מהאנשים שוכחים שכשהם מדברים על האחרים, יהיו שנואים ככל שיהיו, צריך תמיד להשאיר להם מוצא של כבוד. לאדם יש נכס אחד, כבוד, כבוד אישי, ארגוני, לאומי. אסור להגיע למציאות שבה חוסמים את כל פתחי המילוט כי אז גורמים לצד שכנגד ללכת עד הסוף, אין לו מה להפסיד".¹¹⁴

111 עוזי בנימין, "לבלוע את הצפרדע", **הארץ**, 11 באוגוסט.

112 יעל גבירץ, "חטופים בצריח", **ידיעות אחרונות**, 9 באוגוסט.

113 עמיר רפפורט, "מחיר ההסכנות הישראלית", **מעריב**, 11 באוגוסט.

114 חן קוטס-בר, "המפץ הגדול", ריאיון עם הרמטכ"ל רא"ל דן חלוץ, **מעריב**, 28 ביולי, מוסף שבת, עמ' 6-8. גם יהונתן גפן ("למי צילצלו האזעקות", **מעריב**, 28 ביולי, מוסף שבת, עמ' 9), נגע באותה נקודה: "אני מתנגד למלחמה לא בגלל שיש לי איזו חיבה לחזבאללה. להפך. התסכול שלי רק הולך וגובר כשאני מבין שיש לנו עסק עם כנופיה שלא היינו רוצים להיפגש איתה בקרן רחובות בלילה, וזה מזכיר לי גרפיטי שקראתי לפני כמה שנים בתחנת התחתית של הארלם: 'לעולם אל תילחם באנשים מכווערים, משום שאין להם מה להפסיד'".

אי היכולת לגרום להפסקת שיגור הרקטות לעבר הצפון. בניגוד לפרשנויות שראו בצמצום היקף הירי יעד חיוני שצריך להסתפק ולהתברך בו, היו מי שסברו ההפך. זאב שיף היה ברור בנקודה טרם היציאה למערכה: "צה"ל יכול לפרוץ קדימה, כפי שעשה בימים האחרונים באזור מרג' עיון. אחת הבעיות היא, שלמרות הפריצה לעומק יוכלו אנשי חזבאללה שיישארו בבונקרים להמשיך בשיגור רקטות. הירי לישראל ייעשה מעורפן של יחידות צה"ל שהתקדמו לעומק".¹¹⁵

גם עמיר רפפורט, שפירש את הדילמה, לא הותיר הרבה מקום לתקווה: "הערכה ריאליסטית היא, שהיקף השיגורים יפחת בכמה עשרות אחוזים. במקום 150 עד 200 קטיושות ביום לכיוון הצפון כמה עשרות בודדות. לאור דחיית המבצע ביום רביעי בלילה, על רקע המגעים המדיניים, נראה כי ראש הממשלה אהוד אולמרט עדיין לא הכריע סופית אם הישג כזה שווה את המחיר".¹¹⁶

יממה לפני הפסקת האש הסתברה האמת המכאיבה. עמוס הראל דיווח: "כשכוחות צה"ל מתקדמים לעבר הליטני, מוסיפות קטיושות לרדת על הגליל ואפילו על חיפה והעמקים. יותר מ-250 קטיושות, הרוג אחד, עשרות פצועים. במילים אחרות, גם לקראת סיום המלחמה, אחת ממטרותיה הבסיסיות של פעולת צה"ל לא הושגה. ירי הקטיושות לא צומצם. אתמול אף תיעד צוות טלוויזיה שיגור קטיושה ליד מטולה, מרחק עשרות מטרים משטח ישראל".¹¹⁷

האתגר שיציב חזבאללה בעת הלחימה. רפפורט שיקף את ההערכה המקצועית אז כלפי החזבאללה, אפילו בקרב מפקדי הצבא: "עכשיו כבר ברור כי מול צה"ל לא ניצבות 'כנופיות'. לחזבאללה יש לא רק מערך אדיר של רקטות ומלאי גדול של טילים נגד טנקים, אלא גם תורת לחימה סדורה... בצה"ל כבר קוראים לאנשי חזבאללה בדיונים פנימיים לב'חיים – ראשי תיבות של לוחמים בלתי חוקיים... כנראה יותר קל להגיד לב'חיים' מאשר 'לוחמים' סתם".¹¹⁸ אכן, נראה שבשלב זה למדו כבר בצבא לעשות את ההבחנה הנדרשת בין החשש מחיזוק אתוס האויב ובין התייחסות ראוייה כלפיו, כזו שתחדד חושים ותגייס את הנדרש להתמודדות, במקום ליפול לתוכה זחוח דעת. למרות זאת, התקלה לא נמנעה.

משהתחדדה הביקורת הפרשנית ("האוגדות מתקדמות, תוך אבידות לא מעטות, לקראת מה שיהיה במקרה הטוב הישג מוגבל... מהבחינה המבצעית, היא [ישראל] תשיג מעט מאוד ביומיים נוספים של לחימה. האם המכה התודעתית שיספוג חזבאללה עם הגעת הלוחמים לליטני, שקולה כנגד החיילים שנהרגו ועוד ייהרגו

115 זאב שיף, "לא נכבש אזור ביטחון", **הארץ**, 10 באוגוסט.

116 עמיר רפפורט, "הפעם אין אשליות", מוסף לשבת, **מעריב**, 11 באוגוסט.

117 עמוס הראל, "רחוק מהליטני ומהמטרות", **הארץ**, 14 באוגוסט.

118 עמיר רפפורט, "הפעם אין אשליות", מוסף לשבת, **מעריב**, 11 באוגוסט.

בשם השגת היעד הזה?¹¹⁹ היה זה שוב מעט מדי ומאוחר מדי. אגב, כפי שניתן לראות במקרה זה, גם ב-13 באוגוסט הערכת הזמן שנותר ללחימה לא היתה מדויקת, כמו גם מה שנראה כאמונה, כי יש אכן ביכולתו של צה"ל להתייצב לאורך הליטיני (כפי שנראה בהמשך).

החשש מריבוי נפגעים במהלך התקיפה. מלחמת לבנון השנייה, יותר מכל קודמותיה, המחישה את השינוי הקיצוני שחל בדעת הקהל הישראלית ביחס לקדושת חיי חיילי צה"ל. פגה ההבנה הבסיסית שהיתה שרויה בציבוריות הישראלית בעבר, שלפיה יש למלחמה מחיר באובדן נרחב יחסית של חיי אדם. חוגים נרחבים בדעת הקהל ובתקשורת ביטאו זאת באופן ברור כבר מאז ה-12 ביולי, באופן שכנראה גם השפיע על הדרך הזהירה-מהוססת שבה ניהל הצבא את מהלכיו. מטבע הדברים, הביקורת סביב סוגיה זו בלטה ערב העלאת רף הפעילות ההתקפית. היא עלתה כבר בשורות שכתב אלוף בן, יומיים לפני הדיון בקבינט: "האם לשלוח את חיילי צה"ל לקושש חיבאללונרים בין הכפרים, כנגד כל הסיכויים, חשופים למיומנות הנ"ט של חיבאללה? האם זה יביא את המפנה המיוחל? האם זה חכם? אנו עלולים להמשיך לשלם מחיר הרוגים כל יום, בעוד נסראללה מחכך ידיו בהנאה ומיידה בנו קטיושות לרוב".¹²⁰

נוסף על ההתייחסות האינפורמטיבית לסוגיית צפי-נפגעים בדפי החדשות של התקשורת הכתובה, היתה לכך גם התייחסות פובליציסטית. כך חרד גדעון סאמט ערב היציאה למתקפה: "לקחי החודש האחרון, כמו הזיגוגים של מוקדי התכנון הלאומים, נוטים להראות שלא היתה עד כה תפישה צבאית משכנעת, ואין גם כעת. שרים בממשלה העריכו בתחילת השבוע שמספר החיילים ההרוגים בסיבוב 2 יהיה כ-200. אולי הם טועים וממעיטים? אולי 300, 400?".¹²¹

דברי נחום ברנע, מיד לאחר סוף השבוע הקשה של הלחימה, סיכמו את סוגיית הנפגעים באופן מדויק: "צה"ל דרש לקבל עוד 60 שעות של פעילות מלאה בלבנון לפני שהחלטה על הפסקת האש תיכנס לתוקפה. הוא קיבל את 60 השעות שלו... למרבה הצער, כניסה מסיבית של כוחות קרקע כרוכה באבידות. בחשבון העלות-תועלת של המלחמה הזאת, ספק אם תרגיל הרגע האחרון הזה ישתלם".¹²²

הסיכון הצפוי לכוחות צה"ל לאחר כיבוש השטח עד הליטיני. כך אלכס פישמן: "זו תהיה פעולה שבחלקה הגדול תזכיר חיפוש מחט בערמת שחת. גם אותם עשרות אלפי חיילים, שאמורים ליטול בה חלק, ייבלעו בשטח במהירות. מדובר

119 עמוס הראל, "מחיר הזיגוג המדיני", **הארץ**, 13 באוגוסט.

120 בן כספית, "גורמים ביטחוניים: אפשר לשתק את סוריה תוך שעות?", **מעריב**, 7 באוגוסט.

121 גדעון סאמט, "לצאת בכבוד", **הארץ**, 11 באוגוסט.

122 נחום ברנע, "לא ניצחנו", **ידיעות אחרונות**, 13 באוגוסט.

במרחבים גדולים והפעילות תתפזר. אחת הסכנות של פעילות מהסוג הזה, היא התמודדות עם רצונם של הכוחות לשפר את תנאי השהייה... זו אחת מנקודות התורפה של הצבא. צבא פרוס תמיד יהיה בחתימה גבוהה יותר מזו של כוחות גרילה, המתמחים בעקיצות קטנות".¹²³

גם רפפורט הבחין באותה נקודת חולשה: "המשימה הקשה באמת תהיה לאחר מכן – לטהר את השטח כולו ולקיים שגרת פעילות כאשר אנשי החזבאללה ינסו לזנב בכוחות ובקווי האספקה המתארכים כל הזמן".¹²⁴

אחרי יומיים של קרבות, עמוס הראל יכול היה להרשות לעצמו להיות הרבה יותר מפורש וכואב: "צה"ל... אפילו לא מתקרב לליטני: ברוב השטחים מפרידים בינו לבין הנהר קרוב לעשרה קילומטרים, המאוכלסים בעשרות עמדות חזבאללה. קשה להספיק להשתלט ביומיים על מה שתוכנן מראש לחמישה ימים דחוסים של לחימה. יותר מכך: עד כמה שהדבר תלוי בצבא, בתוך עשרה ימים ייסוגו כוחותיו לקו חדש, במרחק של כשני קילומטרים מצפון לגבול. כמה כפרים ייסרקו בזמן הזה? בודדים, משום שהצבא יהיה עסוק בעיקר בהגנה על עצמו ובהמתנה להגעת כוח החלוץ של צבא לבנון, שיאפשר לו לצאת. בימים הבאים ידולל היקף הכוח בלבנון, ורוב יחידות המילואים יוצאו מהשטח במטרה לחסוך בנפגעים".¹²⁵

ולבסוף, היו מי שניסו להאיר עיניים, כיצד **המשך הלחימה תורם באופן שלילי לעיצוב דמותה של המדינה השכנה מצפון**. היטיב לבטא זאת נחמיה שטרסלר: "ככל שההרס מתעצם וההשפלה גדלה, כך צומחת השנאה לישראל. ככל שאזרחים חפים מפשע נהרגים ומספר הפליטים עולה, הכלכלה נהרסת ורמת החיים צונחת... נוצרים אמנם עוזבים עכשיו את לבנון, אך גם מוסלמים סונים עוזבים. כל מי שהוא בעל השכלה, בעל מקצוע ומסוגל להתפרנס בחו"ל – עוזב. השיעים, שהם האוכלוסייה הענייה יותר, הכפרית והחקלאית, נשארת, וחסן נסראללה נהפך לכוכב עליון בכל מדינות ערב. יבוא יום, ובמקום לקבל מצפון מדינה ליברלית, מתקדמת, מועמדת טבעית לשלום ולקשרי כלכלה, שנוצרים מחזיקים ברוב עמדות הכוח בה – נקבל מדינה שיעית קיצונית, שחזבאללה שולט בה והיא כולה מגויסת למלחמה בישראל. האם מישהו שם למעלה חשב על כך מראש?".¹²⁶

מי ששזרה היטב את הטיעונים השונים מדוע אסור לצאת "לקרב האחרון", היתה יעל פז-מלמד, בדברים שכתבה למחרת קבלת ההחלטה בקבינט. פז-מלמד נגעה כמעט בכול (פרכת האיום הקיומי המיידית; חוסר היכולת להשיג את הניצחון המיוחל; אקסטזת הגנרלים המתלהמים; חוסר תוחלת, אפילו של מתקפה נרחבת,

123 אלכס פישמן, "יתנו לצה"ל לנצח!", המוסף לשבת, **ידיעות אחרונות**, 11 באוגוסט.

124 עמיר רפפורט, "הפעם אין אשליות", מוסף לשבת, **מעריב**, 11 באוגוסט.

125 עמוס הראל, "רחוק מהליטני ומהמטרות", **הארץ**, 14 באוגוסט.

126 נחמיה שטרסלר, "הז'יטון הגורלי", **הארץ**, 8 באוגוסט.

להביא להפסקת ירי הקטיושות לעבר הצפון; השיקום המהיר הצפוי של חזבאללה לאחר סיום המלחמה), אך היא הדגישה בעיקר את המחיר האנושי הכבד שיהיה עלהחברה הישראלית לשלם בגין המהלך: אובדן בלתי נסבל של חיי צעירים רבים.

היא כתבה: "איש אינו מטיל ספק בצורך של צה"ל לנצח את החזבאללה. אלא שכניסה מדממת לליטאני לא תעניק לנו את הניצחון... על רצועת הביטחון בדרום לבנון חייבים להילחם ולנצח, כי אי אפשר להפסיק באמצע. אבל להמשיך עד 30-40 קילומטרים פנימה? חס וחלילה. ממש כך. זה מיותר, זה לא יביא להפסקת ירי הקטיושות, וזה בעיקר, הכי חשוב, יעלה לנו במחיר נורא, כפי שהגדיר זאת רוח"מ.

"וזה המחיר: מאות ילדים-לוחמים שלנו הרוגים. מיטב בנינו, אלו שעליהם ניתן לבסס את חוסנה של ישראל האזרחית, כי הם אכן הטובים ביותר, ימותו בקרבות שלא יביאו לשום מפנה. זעקת שבר נוראה תשטוף את הארץ, הורים יקברו את בניהם, נערות תאבדנה את אהבת חייהן, אחים ואחיות יעסקו שנים בניסיון לאחות את השברים של עצמם ושל משפחותיהם, בבתי ספר ייתלו עוד ועוד תמונות של נופלים, אבל העיקר שאנחנו נגיע עד לליטני... יגיע צה"ל אחרי קרבות עקובים מדם עד לליטני, ואז מה? ישמיד עוד כמה מאות לוחמי חזבאללה, יגיע אל עוד כמה מאות, אולי אלפים של משגרי קטיושות, ובדרך יצבע שוב את אדמת לבנון בדם ילדינו. האם בכך תיפתר הבעיה. כמה זמן, לדעת המומחים, צריכה איראן כדי להשיב לצבא טיפוחיה בלבנון את כל אמצעי הלחימה שהושמדו? הכנסת כמה אוגדות לתוך המאפליה הזו צריכה להיעשות רק אם הצבא סבור, והדרג המדיני מקבל את הערכתו, שאם לא נעשה כך תיוותר ישראל בסכנה על עצם קיומה, ולא כדי 'ללקט רקטות ומשגרים'... הוויכוח הוא האם זה (הכוונה למהלך ההתקפי הסופי. יב"א) יביא את הניצחון, ובעיקר כמה משפחות תאבדנה את הטעם לחייהן, וכמה עוד יכולה החברה הישראלית להתרוקן מטובי בניה".¹²⁷

אפילו מאמר מיוחד זה התמסס באווירה האגרסיבית הכוללת שאפיינה את הציבור והתקשורת באותם ימים. מעניין, שבצד דבריה המרתקים-מחכימים, גם פז-מלמד נפלה לפח היקוש של החשיבה גבוהה הציפיות, ביחס למה שמתקפה כזו יכולה לספק: "איש אינו מטיל ספק בצורך של צה"ל לנצח את החזבאללה, כדי להחזיר לנו את כוח ההרתעה שאבד". וכי לא היה זה תמים להניח באותה עת, שהמערכה יכולה לאפשר עוד הזדמנות להשיב את ההרתעה של צה"ל?

ועוד היא כתבה: "גם אין ספק שצה"ל יכול להגיע עד לליטני ומשם לזהרני ומשם אתם יודעים לאן". לא רק תוצאות הלחימה, אלא גם הערכת שרי הקבינט ודברי

פרשנות אחרים שדלפו לתקשורת עוד לפני הקרב, העלו יותר מחשד ביחס ליכולת צה"ל להשיג את יעדי קרבות. האם בקונטקסט כזה ציור היעדים הגיאוגרפים האפשריים של הצבא ("ליטני-זהרני-אתם יודעים לאן") לא נראה משולל יסוד?

אפשר גם להסתייג מדברי פז-מלמד, שבהם קיבלה את טיעוני "הגנרלים המתונים" ביחס לצורך בניקוי הרצועה הסמוכה לגבול, "כי אי אפשר להפסיק באמצע". ראשית, משום שכל פעולה צבאית צריכה להיבנות באופן שניתן יהיה להפסיקה בכל נקודת זמן, בהתאם לצורך. ושנית, משום שכאשר התברר כי חזבאללה הסכים להסדר שבמסגרתו צבא לבנון יירד דרומה ויקבל אחריות על הגזרה הסמוכה לגבול עם ישראל, כבר לא היה טעם של ממש בהמשך פעולות ה"ניקוי" של הרצועה בדרום, אשר ניטשה על פי החלטת חזבאללה. כתחליף, ניתן היה למשל להסתפק בכיתור מרחוק של מאחזים/מוצבים/מתחמים שלא נכבשו עד כניסת הפסקת האש לתוקפה, ובכך לחסוך בחיי אדם.

גם עוזי בנימין היטיב לפרוס את מסכת טיעוניו נגד הקרב, מיד למחרת סוף השבוע המדמם של הלחימה, בדרך של הצבת שאלות קשות. הפעם הוא עשה זאת לא כדי למנוע את היציאה למהלך הסופי, אלא כדי להפסיקו, שעה שאולי נדמה היה עדיין כי צה"ל מסרב להרפות. בדבריו, יצא בנימין מנקודת המבט של ראש הממשלה ואמר: "משקיבלה מועצת הביטחון את החלטתה על הפסקת פעולות האיבה, ומשישראל ברכה עליה, פחות מובנת מאליה הלגיטימיות של הוראה להמשיך בתנופה המבצעית בשטח הלבנוני. דבר אחד הוא לאותת על כוונה לפתוח במתקפה רבת, כדי להניע את חברי מועצת הביטחון להתחשב בעמדה הישראלית, ודבר אחר להוציאה לפועל לאחר שהנוסח שהתקבל מוצג על ידי לשכת ראש הממשלה כהישג מדיני... (המבצע) מגביר את התהייה על תבונת קברניטי המדינה: האם המחיר בחיי אדם שהמבצע גובה מצדיק את תוצאתו החזויה; האם הסיכוי להפיק מהמלחמה שינוי מהותי ביחסי ישראל-לבנון יגדל כתוצאה מהשתלטות על כמה קמ"ר נוספים; האם פגיעותם של כוחות צה"ל להתקפות הקטלניות של לוחמי חזבאללה לא תגדל כתוצאה מהתרחבות פרישתו; האם דימויה של ישראל בעולם ישתפר על רקע תמונות מהמערכה הנמשכת חרף החלטת האו"ם; האם לא תתחזק המוטיבציה של החזבאללה להחריף את תגובותיו ולקבע את דימויו כמי שעמד מול מכונת המלחמה הישראלית... במלחמה הנוכחית התעוררו ספקות כבדים במיומנותם של ראש הממשלה ושל שר הביטחון בהפעלה משולבת של שתי הזרועות. הפקפוק הזה העמיק ב-48 השעות האחרונות".¹²⁸

לסיכום נתח זה ניתן לומר, כי למרות שדפוס ניתוח התכנים במחקר זה אינו מאפשר קבלת מדדים סטטיסטיים ברורים ומובהקים, בלט קול התומכים ביציאה למהלך ההתקפי הכולל. קשה להגדיר מה עומד ברקע תופעה זו, אך נראה שמגמת

התמיכה בהנעת המהלך, נוצרה בעקבות היווצרות ריכוז נכבד של פרשנים בכירים ורבי יוקרה¹²⁹ שתמכו – במישרין או בעקיפין – בנקיטת היוזמה. אלה זכו לבמת כתיבה נרחבת ונכבדת, שהתבטאה בהיקף מופעי הכתיבה בעיתונייהם, כמו גם במיקום המועדף בו זכו פירות קולמוסייהם להתפרסם (קדמת החלק החדשותי של העיתון), תחת כותרות מאירות עיניים במיוחד¹³⁰.

לעומת זאת, רישומן של הקריאות להימנע מלצאת 'לקרב האחרון' היה מוגבל והשפעתן הייתה כנראה בהתאם. אף שבכירות הכתיבה 'במחנה האחר', שהתנגד לציאה לקרב הייתה בהחלט נכבדת¹³¹, היקפה היה מצומצם יחסית¹³².

אם להביא בחשבון שגורם ההשפעה העיקרי הייתה מערכת הביטחון, אשר הציגה עמדה מונוליתית שדרשה יציאה מיידית לאותו קרב וזכתה לתמיכה תקשורתית (וציבורית) נרחבת, לקבוצת הפרשנים שהתנגדה למהלך לא היה מראש כל סיכוי להשפיע בכיוון זה. ובכל זאת, קריאתה הייתה חשובה מאד, שכן שיקפה קווי חשיבה שונים שרווחו בעם, כחלק חשוב ב'משחק' הדמוקרטי.

העיון בפובליציסטיקה שנכתבה באותם ימים מותיר תחושה ברורה של חשש וחוסר נוחות "לצאת נגד הזרם". כדי לעשות כך, בצורה שתוכל להשפיע, נדרשה העיתונות להיות הרבה יותר אמיצה ודמוקרטית במחוזותיה היא. דומה, כי רק מי מהפרשנים שנהנה ממעמד מקצועי איתן בכלי התקשורת שלו ומיוקרה ציבורית מיוחדת, יכול היה להרשות לעצמו שלא לחרוג מציווי יושרתו, לעמוד איתן מול הזרם ולומר את דברו. מי שאימץ קו שהתנגד למעשה הצבאי העמיד עצמו מול מטחי הביקורת הציבורית ואף יותר מזה – אם הבעת דעה בכיוון ששלל את כוונת הציאה לקרב גרמה להשעייתה הזמנית של יעל גבירץ מקבוצת כותבי מאמרי המערכת **בידיעות אחרונות**, זועק הדבר דרשני.

על רקע מיעוט המתנגדים למהלך, בלטה תופעה מיוחדת: היו אלה דווקא מספר עיתונאיות שיצאו חוצץ נגד ה"טרנד" ואמרו את דברן. סימה קדמון, יעל גבירץ, יעל פז-מלמד ואורית שוחט ראויות לכל שבח על ז'ורנליזם אמיץ. אך במציאות השוביניסטית הישראלית, בהחלט יש מקום לשאול: האם משום שהקול העיקרי

129 ובהם – בן כספית; אלכס פישמן (בדרך כלל); ארי שביט; ובמידה מסוימת – גם איתן הבר; סבר פלוצקר; יואל מרקוס; ירון לונדון; ודן מרגלית.

130 למשל: בן כספית כתב בתקופה הנסקרת כאן 8 כתבות/מאמרים, שהתפרסמו בעמודים הראשוניים של 'מעריב'; אלכס פישמן כתב 6 מאמרים שגם הם מוקמו בעמודים הפותחים של 'ידיעות אחרונות'.

131 בלטה בקבוצה זו במיוחד נחום ברנע; עוזי בנימין; וסימה קדמון; ובמידה מסוימת גם גדעון סאמט; יעל פז-מלמד; יעל גבירץ; ואורית שוחט.

132 למשל: נחום ברנע, עוזי בנימין וסימה קדמון פרסמו בתקופה הנסקרת שלושה מאמרים (כל אחד), שרק חלקם הודפסו בחלק החדשותי של עיתונייהם.

אשר קרא לעצור את המהלכים הצבאים היה קול נשי, לא היה ביכולתו להשפיע; ואולי הוא אפילו פעל כבומרנג, בכיוון ההפוך?

הטיעונים הבולטים שבהם השתמשו הפרשנים והפרשניות בניסיונות לשכנע להימנע מהפעולה היו במידה רבה תמונת ראי של אלה שבהם השתמשו פרשנים שטענו בלהט בזכות המהלך: ההסכם המדיני שבשער מנטרל את עוקץ הפעולה הצבאית, שממלא אינה מסוגלת להשיג את מטרותיה, כולל הפסקת ירי הקטיושות; אין איום קיומי על ישראל, אך גם אין סיכוי שפעולה – אפילו מוצלחת – תביא לשיקום ההרתעה האבודה; והחשש ממהלך שיביא לריבוי נפגעים, תוך כדי הקרב ואחריו, ויגרום נזק מוראלי קשה בקרב העם. היו מי שראו בעיתוי המדובר מועד מתאים להפסקה או הקטנה של השפעת היתר של הצבא בתהליכי קבלת החלטות אסטרטגיים-מדיניים, השפעה שתרמה חלק משמעותי לטרגדיית המלחמה כולה.

לא פחות מהצורך לראות את השימוש בשפה בוטה ככלי לא הולם בכתיבה פרשנית, יש מקום לבחון אם ראוי או מותר לעשות שימוש בשפה ה"מורחת בדבש" את נשואי הכתיבה, כדי להשיג את הקשב שלהם, בדרך לשכנועם. גם אם אינה חורגת מגבולות הנימוס והטעם הטוב, השימוש באמיתות שתקפותן בספק עשויה להסתבר כמניפולציה מתוחכמת, העלולה להטעות את הציבור, אם לא את מקבלי ההחלטות עצמם.

סיכום ההיבט הפרשני סביב האירוע, במבט כולל

א. ומה בכל זאת חסר בפרשנותה של התקשורת הכתובה?

אם בוחנים את כלל הפרשנויות בתקשורת הכתובה סביב האירוע הלחימה האחרון במלחמה, בולט עיסוק בלתי מספק **בשלוש סוגיות**. האחת, **האם לצה"ל היתה בכלל יכולת לבצע את המשימה בהצלחה**; השנייה – אם לא, מה יהיה מחיר הכישלון של מהלך כזה, משיבוצע; והשלישית – מה **פרק הזמן העומד לרשות ישראל וצה"ל לבצע את המהלך**. כפי שניתן היה להיווכח עד כה, ולראות גם בהמשך, שלוש הסוגיות האלה עלו פה ושם בדיווחים ובפרשנויות, אך לא היה די בכך כדי לעורר דיון ציבורי בהיקף שלו הן היו ראויות, ובאמצעותו – להשפיע על התפתחות האירועים.

אשר **לסוגיה הראשונה**: כדי להבין את עומק האמונה הבסיסית שביכולת צה"ל להכריע ולנצח, ראוי להתעכב על מאמרו של ארי שביט, שפורסם אחרי מה שהצטייר כבר ככישלון הלחימה בסוף השבוע האחרון. במסה מרתקת, המציבה את החברה בישראל במלוא מערומיה ("סוממנו בתקינות פוליטית... הורעלנו באשליה של נורמאליות") ומניחה יסודות לשיקומה בעתיד, הכותב עדיין דוחק במקבלי ההחלטות לעשות כך שניתן יהיה להשיג ניצחון בקרב. וכזאת הוא אמר: "דווקא כדי שישראל תוכל לחלץ ניצחון של הרגע האחרון, וכדי שהגייסות יוכלו להשיג את מטרתם, וכדי שהחיילים יוכלו לשוב הביתה בשלום, חייבים לשאול כבר כעת: מה קרה לנו? מה לעזאזל קרה לנו?... על כן מה שנדרש כעת הוא לפעול במהירות, לפעול תוך כדי תנועה, כדי לחזק את רוחם של הנוטלים חלק בקרב. מה שנדרש הוא ליצור מיד שיח חדש שיתאים למצב החדש. ללא רוח חדשה וללא שפה חדשה, לא יהיה ניצחון בלחימה. על כן, תוך כדי מלחמה צריך למצוא את הרוח וצריך למצוא את השפה שאבדה לנו בשנים שלפני המלחמה"¹³³.

מסר דומה העביר איתן הבר, שנתן לקוראיו להבין, כשלושה ימים לפני היציאה למתקפה הרחבה, כי הבעיה אינה שצה"ל עשוי להתקשות לנצח, אלא שיהיה מי שיפריע לו להגיע לכך: "צריך לברך את לבנון שדוחה את הצעת הפסקת האש

133 ארי שביט, "מה קרה לנו", **הארץ**, 13 באוגוסט. כמו במקרים אחרים בפובליציסטיקה של יום א', ה-13 באוגוסט, ייתכן שהמאמר נכתב במהלך סוף השבוע, וכשהובא לדפוס תכניו לא תאמו (לפחות חלקית) את ההתפתחויות בשטח. במציאות היום, ודאי כשהעיתונות הכתובה צריכה להתמודד עם אתרי חדשות מקוונים, מחובתה למצוא את הדרכים הטכניות להתמודד בזמן אמת עם התפתחות האירועים, כדי שלא להצטייר כבלתי רלוונטית.

הצרפתית-אמריקאית. עלינו להיתלות בהחלטה המטופשת (כך במקור. יב"א) של ממשלת לבנון ולנצל כל שעה, כל רגע, כדי להכות בחזבאללה כמה שיותר. למרבה הצער, הסיכוי שייתנו לצה"ל לנצח אינו גדול. מושינגטון ועד וולינגטון קמו עלינו לחדול מהתגובה הקשה, ואו-טו-טו עלינו לגמור את המלאכה. אם כך נגזר עלינו, חובתם של הדרג המדיני והצבאי לעשות כל מאמץ בשעות ובימים הקרובים כדי להשכיב (כך במקור) את חזבאללה על הרצפה".¹³⁴

אך מעניין להיווכח שבדיווחי התקשורת ניכר היה, כי דווקא בקרב שרי הקבינט קיננו ספקות משמעותיים ביחס ליכולת הצבא "לספק את הסחורה". עיון בפרשנות העיתונאית בימים שקדמו להתקפה מגלה כי סימני השאלה הוצבו כבר אז. מי שאותת ברורות בכיוון היה נחום ברנע, שתיאר את שהתרחש בישיבת הקבינט ב-9 באוגוסט תוך שימוש בעולמו הציורי של וולט דיסני: "ההתכתשות בין צה"ל לחזבאללה מזכירה את סרטי האנימציה המפורסמים 'טום וג'רי'... טום הוא חתול חזק ואמביציוזי. ג'רי הוא עכבר חלש ופיקח. ג'רי מציק לטום. טום משיב מלחמה. בכל ההתנגשויות ביניהם ג'רי העכבר מנצח. השרים שנפגשו אתמול עם צמרת צה"ל במסגרת הקבינט, איבדו את אמונם ביכולת של צה"ל להפוך מטום לג'רי".¹³⁵ טום וג'רי, או דויד וגולית, שורת המסר התחתונה מדאיגה ועצובה מאוד – צה"ל כבר לא יהיה הצד המתוחכם והמנצח בעימות הזה.

פרשן נוסף שהעלה תהיות בנושא היה עמוס הראל. נושא זה העסיק אותנו זמן ממושך ומצא אצלו ביטוי מרומז בדיווח כבר בתחילת החודש, לפחות ביחס ליכולות של כוחות המילואים.¹³⁶ מאוחר יותר, הוא טען (בשיתוף עם אבי יששכרוף), כי: "לפני שמטפחים ציפיות מוגזמות, ראוי לזכור שעד כה היו הישגים חלקיים, במקרה הטוב, ולציין ששתי המטרות העיקריות – הפסקת הקטיושות ושיקום ההרתעה הישראלית – טרם הושגו, חרף כל המאמצים שנקט צה"ל".¹³⁷

134 איתן הבר, "טרגדיה", בשולי ידיעות אחרונות, **ידיעות אחרונות**, 8 באוגוסט.

135 נחום ברנע, "נתק מגע", **ידיעות אחרונות**, 10 באוגוסט. אגב, היה זה ערפאת שעשה שימוש באותו דימוי וסיפר שהסדרה החביבה עליו היא טום וג'רי, מפני שהעכבר תמיד מסדר את החתול... (בארי רובין, ג'ודית קולם רובין: **יאסר ערפאת – ביוגרפיה פוליטית**, עמ' 238. הכותבים מצטטים מתוך: Robert O. Friedman, A Talk with Arafat, New York Review of Books, April 13, 1989.)

136 "ההצעה להכניס עוד כוחות מילואים גדולים ללבנון שנויה במחלוקת בתוך צה"ל. חיילים ביחידות המילואים הביעו בגלוי ספקות ברמת ההכשרה שלהם בשנים האחרונות ומידת יכולתם לפעול בעומק השטח. עשרות חיילים התלוננו על ציוד לוגיסטי באיכות ירודה ואמצעי לחימה חסרים. שר הביטחון, עמיר פרץ, שנתקל בעצמו בחלק מהתלונות, הורה אתמול לצה"ל לפעול בחדיפות לתיקון הליקויים. ואולם, מקורות צבאיים אמרו כי הפערים גדולים וכי ספק אם יטופלו כולם במועד". עמוס הראל, "צה"ל תופס את אזור הביטחון", **הארץ**, 3 באוגוסט.

137 עמוס הראל ואבי ישכרוף, "בעמדת המתנה לפני התקדמות לליטני", **הארץ**, 8 באוגוסט.

סימני השאלה הועלו אצלם גם למחרת: "צה"ל, אומרים קציניו, עדיין מתנהל כאילו היתה זו פעילות ביטחון שוטף מתוגברת, במקום מלחמה. התאום בין הגזרות האוגדתיות לוקה בחסר והמפקדים, כמו חייליהם, מתקשים לראות את הקשר בין המשימות המסוכנות ליעדי הלחימה 'עד עכשיו, העורך נותן לנו הרבה יותר קרדיט מכפי שמגיע לנו', מודה מקור צבאי. 'נצטרך להיות קשובים מאוד כדי לדעת מתי מגיעה הנקודה שבה לציבור לא תהיה עוד סבלנות לספוג אבידות לנוכח המשך הקיפאון' ¹³⁸.

מסר זה התחדד אצל הראל במיוחד למחרת הדיון בקבינט: "ראש הממשלה ושר הביטחון התגאו בשבועות האחרונים כי ריפאו את ישראל מהטראומה ההיא (מלחמת לבנון הראשונה). מידת צדקתם תתברר בשבוע הבא, אם תצא לדרך התכנית הגדולה של כיבוש השטח עד לליטני, כפי שאישרו אתמול חברי הקבינט... אולם מרבית השרים סברו שאין מדובר במהדורה חוזרת של 82'. להבדיל מהפעם הקודמת, לא מקנן אצלם הפעם ספק באשר לצדקת המלחמה. החשש הוא אחר: הייתכן, לנוכח מה שנחשף בשבועות האחרונים על יכולתו של הצבא, שצה"ל פשוט לא מסוגל לספק את הסחורה? האם יש סכנה שיאבדו כאן חיי רבים, מבלי שתושג לבסוף המטרה? אהוד אולמרט החוויר מעט, כשקציני המטכ"ל הציגו בפניו השבוע את אומדן הנפגעים. באוגדות האמורות לפעול בשטח, ישנם קצינים הסבורים שזה עוד היה תרחיש אופטימי. הם מציגים שאלות לא פשוטות: האם כיוון הפעולה המתוכנן יושבת בהכרח את כל אתרי השיגור? האם באמת אפשר לסכל את הירי עד הליטני, כשחזבאללה מצליח, גם בימים אלה, לשגר מתוך האזורים שצה"ל כבר תפס?" ¹³⁹.

הראל חזר על אותו מסר למחרת, כשהציף שוב את ספקות הקבינט ביחס ליכולת הצבא: "נוסח ההחלטה מבטא את החשש המקנן אצל השרים שלא מדובר עוד בצבא שחשבנו שיש לנו. נדמה כי גם הם ישמחו אם תימצא הנוסחה המדינית הגואלת, שתפטור את ישראל מההימור. זו בפרוש אינה דעת המטכ"ל וגם לא דעת מפקדי השדה. הרמטכ"ל, דן חלוץ, תומך בהרחבת המבצע – גם במחיר נפגעים רבים. אצל רוב מפקדי החטיבות והאוגדות (בניגוד בולט לקציני המילואים שלהם, המטילים ספק בסיכויי ההצלחה) קיימת תמיכה גורפת במהלך" ¹⁴⁰.

לא רק פרשנים ביטחוניים "שמו אצבע" על הבחנה חשובה זו – היא היתה גם נחלת אחרים. כך למשל אלוף בן, שהעמיד סימן שאלה ביחס ליכולת צה"ל לעמוד במצופה ממנו במאמר שפורסם בבוקר ישיבת הקבינט: "שר הביטחון עמיר פרץ והרמטכ"ל דן חלוץ לוחצים עליו לבצע מהלך קרקעי נרחב. אולמרט מהסס... להכנסת אלפי

138 עמוס הראל ואבי יששכרוף, "לחימה עקובה מדם", **הארץ**, 9 באוגוסט.

139 עמוס הראל, "האם צה"ל מסוגל", **הארץ**, 10 באוגוסט.

140 עמוס הראל ואבי יששכרוף, "עוד מעט רעידת אדמה", **הארץ**, 11 באוגוסט.

חיילים מעבר לקו העמדות הנוכחי של צה"ל, עמוק לתוך חזבאללה-לנד, יהיה מחיר כבד בחיי אדם. ההתלבטות האכזרית: האם ההישג האפשרי של המבצע שווה מאות משפחות שכולות? האם צה"ל יכול להבטיח תוצאות טובות יותר מבארבעת השבועות הקודמים?"¹⁴¹

גם גדעון סאמט התייחס לאותה סוגיה: "אלה ימים, שייזכרו לשנים רבות, אשר בהם התברר בעליל כי צה"ל מיצה את יכולתו להכריע. זה לקח קשה מאוד לעיכול בשביל מדינה שצבאה היה תמיד סמל עליון של קיומה בסביבה מתנכלת. סיבוב המלחמה החדש, שממשלה קרועה ועצבנית אישרה שלשום, נועד להוכיח שלא תש כוחו כנגד צבא גרילה קטן. למרבה התסכול, מתרבים הסימנים שהמאמץ לא יעלה יפה. הברירה לפני ממשלת אהוד אולמרט – אזרחית מבעבר, אך שבויה בידי המלצות צה"ל – איננה אלא מבוכה גדולה יותר או פחות"¹⁴². סאמט איבחן במדויק את המלכוד שבו היתה הממשלה שרויה והעריך נכונה את סיכויי המהלך הצבאי. אך קשה שלא להתייחס לגישה הכוללנית והסוחפת באמירתו הקשה של סאמט. כמו באינתיפדה השנייה, צה"ל אמנם לא הצליח להכריע את האויב במלחמה האחרונה. כפי שניתן לראות גם בזירות לחימה א-סמטריות אחרות ברחבי הגלובוס (עיראק, אפגניסטן), סוגיית ההכרעה הפכה בעייתית מאוד בעימותים נמוכי עצימות. אך האם באמת "מיצה צה"ל את יכולתו להכריע"? יש יסוד סביר להניח שלא היה זה המקרה לו נקלע צה"ל לעימותים סימטריים גבוהי עצימות עם אויבים מדינתיים, למשל – עם סוריה ואיראן. גם אם זו היתה מציאות המלחמה האחרונה, הגיוני שלקחיה ויישומם בצבא מאז יאפשרו מתן מענה טוב יותר גם לאתגרי מלחמה נמוכת עצימות בעתיד.

זו היתה גם רוח דבריו של נחום ברנע, זמן קצר לאחר צאת המתקפה לדרכה, בדברים אמיצים שחזרו למעשה על המסר החד ("נתק מגע") שאותו הפיץ בציבור ערב היציאה לקרב: "השאלה מה קרה לישראל במלחמה הזאת ראויה לדיון נוקב... המכה הקשה מכל: הגילוי שצה"ל לא מסוגל לספק את הציפיות שנבנו סביבו... משבר האמון שנוצר בין הצבא להנהגה הפוליטית מזכיר בחריפותו את מלחמת יום הכיפורים. כאשר הצד הערבי נקלע לצרה הוא מתחיל לשקר... כאשר הישראלים נקלעים לצרה הם מדברים אמת. זהו אחד מסודות היתרון שלנו על הצד השני. האמת מחייבת לומר שאת המלחמה הזאת לא ניצחנו"¹⁴³.

הקשר זה מחייב כעת לחזור לתהליך המוזר של דיון שהתנהל בקבינט ב-9 באוגוסט ולהחלטות שהתקבלו בו. בתארו את שהתרחש בקבינט, טען זאב שיף כי "נראה בברור שמרבית השרים וראש הממשלה מבכרים כי מועצת הביטחון תקבל החלטה

141 אלוף בן, "מבחנו של אולמרט", **הארץ**, 9 באוגוסט.

142 גדעון סאמט, "לצאת בכבוד", **הארץ**, 11 באוגוסט.

143 נחום ברנע, "לא ניצחנו", **ידיעות אחרונות**, 13 באוגוסט.

על הפסקת אש שתוביל להסדר מדיני נוח לישראל. למרות דבריהם המתלהמים של כמה מהשרים, נראה שמרביתם מעדיפים כי לוח הזמנים המדיני יקבע יותר מלוח הזמנים הצבאי".¹⁴⁴

סימה קדמון היתה נוקבת יותר: "אי אפשר לקבוע בוודאות אם הידיעות הקשות מדרום לבנון השפיעו על החלטת הקבינט. מה שכן ניתן להתרשם, שהקבינט קיבל החלטה שהוא לא רצה לקבל".¹⁴⁵ קדמון אף הוסיפה: "למרות הצבעת הקבינט, ספק אם יש שותפים אמיתיים בדרג המדיני למהלך כזה".

המתח והקונפליקט הרעיוני בין הצבא לשרים היה בהחלט טבעי, אך קשה להבין כיצד התאפשר פרקודס כה אבסורדי שבו שרים סברו דבר אחד, והצביעו עבור היפוכו? היה זה עמוס הראל שעשה שימוש בתיבה "הימור", מה שהיה ממש במקומו, משום שאין כנראה דרך אחרת לבטא את הדפוס המדאיג – אם לא יותר מכך – של קבלת ההחלטה הזו. התהיות, הספקות והשאלות המצוינות של קדמון והראל היו במקומו, אך כאמור, לא תפסו תאוצה וגוועו נוכח ההתלהמות הכוללת בכיוון ההפוך. היה זה מחובתה של התקשורת לחדד ספקות במציאות שבה מרבית השרים חשבו שנקיטה של המהלך הזה תהיה משגה, ובכל זאת הצביעו בעדו מטעמים שקשה לקבלם באותן נסיבות, כגון חשש לפגיעה בדימוי ההרתעתי של ישראל,¹⁴⁶ או שהציבור וחזבאללה יחושו בסדקים שיש בממשלה ובגיבוי שלה לצה"ל,¹⁴⁷ או על מנת שלא יגידו ש"לא נתנו לצה"ל נצח".¹⁴⁸ בדיעבד, היו אף שקבעו נחרצות כי המניע האמיתי של ראש הממשלה לתמוך בתוכנית שהציע צה"ל היה "חוסר רצון להתעמת עם הצבא – ובכך לעמוס את האחריות ולאבד את התירוץ שהקבינט בסך הכל נענה להמלצה של הדרג המקצועי".¹⁴⁹ אגב, מה שאולי ניתן לתאר כהרהורי חרטה על ההחלטה ("שלושם לפנות ערב, אחרי ששרי הקבינט הצביעו בעד הרחבת הפעולה הקרקעית בלבנון, הביעו רבים מהם תקווה שאלפי חיילי המילואים שכבר החלו להיערך סמוך לגבול לקראת כניסה לשטח, יחזרו בסופו של דבר הביתה"¹⁵⁰), ממש אינו יכול לשמש כניחומים.

144 זאב שיף, "מעדיפים הפסקת אש", **הארץ**, 11 באוגוסט.

145 סימה קדמון, "שתי אצבעות מניו יורק", המוסף לשבת, **ידיעות אחרונות**, 11 באוגוסט.

146 שמעון שיפר, "תחזיקו אותנו", **ידיעות אחרונות**, 10 באוגוסט, מביא מדברי שרת החוץ לבני בישיבת הקבינט: "אני נדרשת כאן להצביע על המבצע כשידי כבולות. אם אצביע נגד המהלך הזה אני מחלישה בכך את כוח ההרתעה שלנו". כך גם סימה קדמון המביאה את דברי לבני: "אתם מדברים כל הזמן על כושר הרתעה, אמרה לבני, אתם אומרים שכל העולם מסתכל על ההחלטה שלנו, ושהחלטה נגד כניסה קרקעית תפגע בכושר ההרתעה של צה"ל. מה אני אמורה לעשות עכשיו? הרי אם אצביע נגד, אני אפגע בכושר ההרתעה". שם.

147 אלוף בן, "תחזיקו אותי", **הארץ**, 10 באוגוסט.

148 נחום ברנע, "נתק מגע", **ידיעות אחרונות**, 10 באוגוסט.

149 עפר שלח ויואב לימור, **שבויים בלבנון**, עמ' 313.

150 שמעון שיפר, בכל מקרה – ניצחנו, **ידיעות אחרונות**, 11 באוגוסט.

בסיכומה של נקודה זו, יותר משהטיעונים בעד הפעולה נראים כסיבות טובות, הם נשמעים כתירוצים לא משכנעים של מי שחששו למלא את חובתם כשרים בקבינט – לעמוד על דעתם, גם אם אינה פופולארית. לו הוצף היבט זה בתקשורת באופן נרחב ובוטה יותר לאחר החלטת הקבינט, ייתכן שהיה בכך כדי למנוע את היציאה לקרב יומיים לאחר מכן. אך במקום זה, הולעט הציבור במידע והערכה אופטימיים, באשר ליכולת צה"ל לכבוש ולנצח.¹⁵¹

הסוגיה השנייה, שממנה התעלמה התקשורת הכתובה כמעט לחלוטין, היתה שאלת מחיר הכישלון. הכוונה אינה להערכת הנוק "חשבונאי" הישיר כתוצאה מהפעולה, שהרי בחרדה סביב היקף ההרוגים הצפוי נגעו רבים וטובים, והיא עלתה על סדר היום הממשלתי במלוא כובד משקלה. מה שחסר בעיקר היה דיון על המשמעות של כישלון אפשרי של המעשה הצבאי, בראייה לאומית ארוכת טווח, על מצב הרוח הלאומי ויציבות החברה הישראלית, על מוראל הצבא, וחשוב יותר, על הדימוי ההרתעתי של מדינת ישראל וצה"ל בעיני אויביה. נכון, אם ראש ממשלת ישראל היה מחליט ב-11 באוגוסט להימנע מלפתוח במהלך, היו ודאי רבים מזדעקים ומאשימים אותו מיד בתבוסתנות ובכך שהנציח את כישלון ישראל במערכה, על הנזקים הכרוכים בו. אך היה מקום נכבד לדיון מקדים – שלא נערך – בשאלה איזה שיעור נזק יהיה גדול יותר: זה הכרוך באי ביצוע המתקפה, שניתן היה להסבירו בשורת האילוצים המדיניים הבינלאומיים שהיו קיימים אז, או בזה הנובע מביצוע נפסד וכושל שלה, בעקבות "התאיידות" אפשרית של התסריט האופטימי. דומה, כי זה האחרון משקלו השלילי רב יותר ולכן חשוב להזכיר את הבודדים מבין הפרשנים שבכל זאת רמזו לכך בזהירות. איתן הבר התייחס לכך בדיעבד ובעקיפין,¹⁵² וגם הראל ויששכרוף היו רק בשולי העניין כששאלו: "השבוע האחרון...

151 דוגמה לכך ניתן לראות בדברים של עמיר רפפורט (בחזרה לאורנים, **מעריב**, 10 באוגוסט): "וכעת, כאשר הכוחות יוצאים למלחמה, חשוב להבין שמהלך ההסלמה שישראל נגרת אליו בהחלט עלול שלא להסתיים בליטני. לצה"ל יש תוכניות להעמיק את הפעולה גם מעבר לכך. קשה להאמין, אבל קצינים בכירים מדברים בימים האחרונים אפילו על האפשרות להגיע עד בירות 'אם יירו עלינו משם זילזאל'... הערכה: צה"ל יגיע לליטני תוך 4 ימים. 96 שעות, ארבעה ימים פחות או יותר, זה הזמן שניתן להעריך כי ייקח לצה"ל עד שיתייצב בקווים החדשים שאושרו לו. בגזרה המערבית, ליד הים התיכון, הוא יגיע עד לליטני. בגזרה המזרחית, מצפון למטולה, הליטני מרוחק רק חמישה קילומטרים מהגבול, ולכן יש להעריך כי הכוחות יחצו אותו. הנהר הכחול לא יהיה הקו האדום להתקדמות הכוחות... יש להניח שצה"ל יעמוד ביעדו להגיע אל הליטני עד תחילת השבוע הבא". גם בהיתן אז (10 באוגוסט) שהתוכנית שאושרה בקבינט למעשה הוקפאה, אפילו אם העריך הכותב שתופשר למחרת, הערכת הזמן לסיומה בשטח מאוד קצרה. לרשות צה"ל עמדו, בסופו של דבר, רק יומיים ומחצה, אך ניתן להתרשם כי גם אילו נהנה משבוע נוסף, ספק אם היה עומד בכך.

152 במאמרו "הקופסא האחרית" של אולמרט (**ידיעות אחרונות**, 24 שעות, 13 באוגוסט, עמ' 5), שאל הבר, "האם כל דרכי הפעולה האפשריות הונחו בפני מקבלי החלטות", ואמר ביציניות ש"רבין, ואומרים שגם שרון, כנראה לא הבינו בצבא וביטחון, לכן תמיד שאלו את מניחי ההצעות: ומה יקרה אם הפעולה תיכשל?".

מבשר כנראה תפנית בדעת הקהל באשר למלחמת לבנון השנייה. המחלוקת אינה על צדקת המלחמה, אלא על הדרך הנכונה לסיימה: האם אפשר עדיין לדבוק במנטרה 'הפעם מוכרחים לנצח' מארבעת השבועות הראשונים, או שהגיעה העת לחתוך, לצמצם הפסדים?¹⁵³ הכותבים הצביעו על הנקודה שבה ראוי היה להתלבט, אך חבל שלא העמיקו בכך, לא כל שכן שלא הביעו את דעתם בנושא.

גם עוזי בנזימן הפנה תשומת לב לכך, כשכתב בבוקר "יום הדין" ש"המחיר הכרוך בניסיון הזה יכרסם בסמכותם של אלה שיחליטו להוציאו אל הפועל, ויטריד את שלוות הנפש של כל אזרח חושב"¹⁵⁴. כידוע, גם לאמירה דרמטית (אם כי עדינה) זו, שחזתה היטב את הצפוי להנהגה המובילה של המדינה לאחר שוך הקרבות, לא היתה השפעה על מקבלי ההחלטות בישראל, כמו גם על השיח הציבורי. נושא זה ראוי היה שיוצף ויוחקף בפובליציסטיקה העיתונאית בחמת זעם, וחבל שלא כך קרה.

הסוגיה השלישית היא הכשל בהערכת משך הזמן שעמד לרשות ממשלת ישראל להמשיך בלחימה, ולרשות הכוחות התוקפים עם יציאתם לקרב. משום מה, בניגוד לכל היגיון (נוכח ההחלטה המתבשלת במועצת הביטחון ובשל ההתנגדות המפורשת של ארצות הברית, התומכת האחרונה שעוד נותרה לפעולה ההתקפית של ישראל בלבנון), בפרשנות העיתונאית ממשיך וצף לו המסר, כאילו אין לצה"ל מגבלת זמן של ממש. נראה שהתמיכה הממושכת של הקהילה הבינלאומית בעמדות ישראל בבלבה משהו לא רק את מקבלי ההחלטות (שלא היו מורגלים במדיניות דומה במלחמות ישראל הקודמות), אלא גם את פרשניה. אם בשבועות הראשונים היה קשה לעכל את כמות החול הבלתי-נדלית בשעון המדיני הבינלאומי, דווקא כאשר הבית הלבן הבהיר (ב-8 באוגוסט) שארצות הברית מתנגדת להרחבת המבצע הקרקעי בלבנון ומעוניינת להפסיק את האלימות, המסר לא כל כך נתפס, כולל בתקשורת הישראלית.

ביטוי לכך ניתן לראות באמירתו של פישמן שלפיה "הממשל האמריקאי לא ביקש מישראל להמתין. להיפך, בשיחות איתם הם מבינים שמהלך כוחני יכול רק לסייע למהלך המדיני"¹⁵⁵. יצוין כי פישמן תיקן זאת בגיליון העיתון למחרת, כאשר ציטט את דבריה של מזכירת המדינה ב-9 באוגוסט, שלפיהם "גם היא לא מתלהבת מן ההשתכשכות בליטני". פישמן טען, ובצדק, ש"זה כבר עניין רציני. כאן צריך היה צה"ל להבין שהמהלך הצבאי אליו יצא לפני חודש נמצא כבר מעבר לשיאו"¹⁵⁶.

153 עמוס הראל ואבי יששכרוף, "עוד מעט רעידת אדמה", **הארץ**, 11 באוגוסט.

154 עוזי בנזימן, "לבלוע את הצפרדע", **הארץ**, 11 באוגוסט.

155 אלכס פישמן, "פרק סיום ארוך וקשה", **ידיעות אחרונות**, 10 באוגוסט.

156 אלכס פישמן, "בינתיים הקטיושות ימשיכו ליפול", **ידיעות אחרונות**, 11 באוגוסט.

בשלב הזה – בבוקר ההחלטה על היציאה למבצע – גם פרשנים אחרים היו כבר מודעים לשינוי בעמדה האמריקאית. ביטוי לכך ניתן היה למצוא בדברי בן כספית, שלפיהם "עדיף להגיע לעסקה הכי טובה במישור המדיני, ולחזור הביתה. גם הלחץ האמריקאי עשה את שלו. הנשיא בוש הבין שאין לו הרבה מה לצפות מצה"ל ולכן בחר באופציה הדיפלומטית".¹⁵⁷

גם הרוח הפרשנית שנשבה באותו בוקר מושינגטון העבירה את אותו מסר. כתב שמואל רוזנר: "כשישראל מתקשה להגדיר את מטרותיה, רייס החליטה כי לא נותרה דרך אלא לסגור עסקה ולזוז הלאה. אנשיה אומרים כי היא שרתה בזה את ישראל הנבוכה, המבולבלת, המחפשת דרך לעצור את שפיות הדמים מבלי שתיתפס כמדינה נכנעת. למעשה, הצילה את ישראל מעצמה".¹⁵⁸

לא ברור מה עבר בצינורות הדיפלומטיים הרשמיים בין הצדדים, אך אם הדיווח התקשורתי משקף את המציאות (וכשדובר הבית הלבן מצוטט, קשה להניח שהדברים היו שונים), אכן לא ברור כיצד החליטה ישראל לצאת לקרב, במציאות של התנגדות (או לפחות "כתף קרה") אמריקאית. באותה מידה לא ברור, כיצד השינוי המדווח בעמדת ארצות הברית לא זכה לניתוח משמעותי פרשני נרחב ומעמיק יותר, כפי שניתן היה לצפות בנסיבות כאלה.

אי הערנות לבעיית הזמן בלטה גם בעיסוק הפרשני ביחס למהלך הצבאי. הייתכן שהיא שיקפה קהות חושים או התעלמות מהאילוץ בקרב צה"ל? כך למשל הראל ויששכרוף, בבוקר קבלת ההחלטה: "קצינים רבים מחזיקים בדעה שהצבא מסוגל להתייצב על קו הליטני בתוך שבוע מרגע הפקודה".¹⁵⁹

גם עמוס הראל ואלוף בן נקטו אותו דפוס חשיבה: "צה"ל עדיין ממתין להנחיה מהדרג המדיני להתחיל במהלך לכיבוש השטח שבין אזור הביטחון שתפס... לנהר הליטני. גורם בכיר במטכ"ל העריך אתמול כי למהלך קרקעי בגזרה זו יידרש כשבוע. לדבריו, יהיה צורך בעוד שישה עד שמונה שבועות לסרוק את השטח ולפגוע בחוליות חזבאללה ובמצבורי נשק של הארגון".¹⁶⁰

החרה החזיק אחריהם (או לפניהם) אלכס פישמן, שביטא הלך מחשבה דומה בחוגי הצבא: "זה הולך להיות מהלך כוחני מאוד, איטי וזהיר. זה לא הולך להיות אקורד דרמטי שיסיים באחת את המלחמה הזו. זה הולך להיות פרק סיום ארוך,

157 בן כספית, "אפשר לשמוח כדאי לדאוג", **מעריב**, 11 באוגוסט, עמ' 2.

158 שמואל רוזנר, "להציל את ישראל מעצמה", **הארץ**, 11 באוגוסט.

159 עמוס הראל ואבי יששכרוף, "עוד מעט רעידת אדמה", **הארץ**, 11 באוגוסט.

160 עמוס הראל, "האם צה"ל מסוגל?", **הארץ**, 10 באוגוסט; עמוס הראל ואלוף בן, "15 חיילים

נהרגו בלבנון" (כותרת ראשית) **הארץ**, 10 באוגוסט.

קשה ויקר... וזה ייקח – על פי הערכת הצבא – מספר שבועות, או עד שהתהליך המדיני יבשיל".¹⁶¹

עמיר רפפורט היה אמנם מתוחם יותר בזמן, אך גם הוא שיקף תפיסת זמן מרחיקת לכת: "שינוי כיוון. כך קוראים בצה"ל לשלב ההשתלטות על שטחים עד נהר הליטני שעומד בסוף השבוע הזה על הפרק. 96 שעות, זה הזמן לפי כל הערכות כדי לייצב קו חדש 25 קילומטר מגבול הצפון".¹⁶²

אמירות אלו ואחרות,¹⁶³ משקפות אמנם את הלך הרוח בצבא, אך היעדר כל התייחסות ביקורתית מצד הכותבים לאילוץ הזמן,¹⁶⁴ מרמז שלא ראו בו מרכיב מכריע, ודאי לא כזה שיפריע לביצוע המשימה. לאחר סוף השבוע הקשה של הלחימה חלה התעוררות בנושא (כמו למשל, אצל זאב שיף: "בעת ההצבעה על התכנית ואישורה היה ברור שקיימת בעיה קשה בתיאום בין לוח הזמנים המבצעי ללוח הזמנים המדיני... האיחור המבצעי עלול להתנגש בלוח הזמנים המדיני המושפע מהחלטת מועצת הביטחון על הפסקת אש. מכאן שצה"ל חייב להשלים את משימות המבצע עד היום, יום ראשון, בלילה או יום שני בבוקר. צה"ל הודיע לקבינט הביטחוני כי יעמוד במשימותיו בפרק זמן קצר זה".¹⁶⁵). אולם אז היה זה כבר מאוחר ולא רלוונטי.

מעניין, כי מי שרגליו כן היו על קרקע המציאות היתה שרת החוץ, שעל פי המדווח יצאה נגד דרישת הצבא לפרק זמן ממושך ללחימה, נוכח החלטת מועצת הביטחון שבפתח: "אני מודיעה כאן לצבא שאין לכם חודש-חודשיים לביצוע המשימה שהצגתם לנו כפי שאתם מבקשים. ייתכן שיהיה לכם רק יום או יומיים. הכל תלוי בשאלה אם נצליח להגיע להסכם במועצת הביטחון שיוביל לתהליך מדיני. אתם, המפקדים, צריכים להיות מוכנים לשנות כיוון".¹⁶⁶ עם כל הצער שבדבר, אמירת לבני לא היתה יותר מכפל לשון חביב – הצבא לא התייחס לדרישת שרת החוץ באופן שהמהלך יהיה רברסבילי, ו"שינוי כיוון 11" יצא לדרך תחתים שנעצרה

161 אלכס פישמן, "פרק סיום ארוך וקשה", **ידיעות אחרונות**, 10 באוגוסט.

162 עמיר רפפורט, "הפעם אין אשליות", מוסף לשבת, **מעריב**, 11 באוגוסט.

163 איתמר אייכנר, יובל קרני וסמדר פרי, "רק הישג מדיני יעכב המתקפה", **ידיעות אחרונות**, 10 באוגוסט: "הקבינט אישר את המלצת מערכת הביטחון להרחיב את הפעולה הקרקעית בדרום לבנון עד לליטני ובנקודות מסוימות אף מעבר לו... מפקדי הצבא העריכו בדיון כי צה"ל יגיע לליטני בתוך שבועיים מהינתן הפקודה".

164 למעט אולי חריג שניתן למצוא אצל סימה קדמון ("בתוך ענן עשן", **ידיעות אחרונות**, 7 באוגוסט): "חלון ההזדמנות הצבאי נטרק בפרצופנו, ממש על קצה אפנו... הזמן, הם (הכוונה לאמריקאים) קבעו לבסוף, לא משחק יותר לטובתו של אף אחד. לא של הישראלים, לא של הלבנונים, לא של האמריקאים. ולכן עדיף שנפסיק עכשיו, לפני שהעסק הולך ומסתבך... כשהאמריקאים רוצים משהו, הם יודעים להבהיר את זה מצוין. ועכשיו זה כבר לא אנחנו. זה כבר הם שאומרים: עד כאן".

165 זאב שיף, "בהיסוס ובאיחור", **הארץ**, 13 באוגוסט.

166 שמעון שיפר, "תחזיקו אותנו", **ידיעות אחרונות**, 10 באוגוסט.

רק עקב הלם הכישלון המבצעי והחלטת הממשלה לקבל את החלטת מועצת הביטחון 1701.

ב. התקשורת כגורם משפיע

תהיה זו יומרה לנסות לדעת עד כמה השפיעה התקשורת על קבלת ההחלטות הנוגעות לשלב הלחימה האחרון, הן ביחס להחלטה העקרונית של הקבינט מה-9 באוגוסט לאשר את המבצע ולהפקיד את קביעת העיתוי לכך בידי ראש הממשלה ושר הביטחון, והן ביחס להחלטת השניים להוציא את המהלך לפועל ב-11 באוגוסט. מעדות עקיפה ניתן אולי ללמוד, שראש הממשלה היה חשוף למאמר של ארי שביט בבוקר ה-11 באוגוסט, ואולי גם הושפע ממנו בדרך כלשהי בהחלטתו להניע את המהלך ההתקפי האחרון של צה"ל באותו יום.¹⁶⁷ יחד עם זאת, ברור למדי כי לו נשאל אולמרט לגבי מידת השפעת התקשורת על חשיבתו והתנהלותו, בכלל, או על החלטתו ב-11 באוגוסט בפרט, הוא היה מבטל זאת בשישים. הרי לא יעלה על הדעת להודות בכך שראש ממשלה עושה שימוש ברעיונות העולים בתקשורת או מושפע ממסריה בקבלת החלטותיו.

מעשית, אין כמובן לראות בתקשורת גורם עיקרי או שחקן מרכזי בתהליך קבלת ההחלטות בעניין. כמו בתהליכים דומים ברמה הלאומית, היו ודאי שחקנים רבים אחרים שיצקו את תשומותיהם ליורה הרוחת של תהליכי קבלת ההחלטות סביב ימי הלחימה האחרונים. בכלל אלה צריך לזכור את שר הביטחון ועוזריו הבכירים, את ראשי צה"ל, את ראשי קהילת המודיעין, את בכירי משרדי הממשלה שעבודתם רלוונטית לנושאי ההחלטה (למשל – משרדי החוץ, האוצר והמשרד לביטחון פנים), את ראשי המועצה לביטחון לאומי, ואותם אישים פרטיים למיניהם – מקורבים, יועצים, "ספינולוגים", ו"לשעברים", שבהם בחרו ראש הממשלה, או מקבלי ההחלטות המרכזיים האחרים, להיוועץ. לכל אלה יש להוסיף כמובן את דעת הקהל הרחב, כפי שהשתקפה בעיקר בכלים השונים של אמצעי התקשורת, וכמובן – את "המטען האישי" שמביאים איתם מקבלי ההחלטות בהגיעם לשולחן הדיון בנושאים מעין אלה. אולם, כפי שנטען בהנחות היסוד לעבודה זו, גם אם לא ניתן להפריד ולמדוד את ההשפעה הישירה של התקשורת, קשה להניח שלא היתה השפעה כזו. במציאות שבה משתמשים ראשי המערכת הפוליטית בתקשורת ככלי ללמידת המתרחש במדינה ולהכרת רחשי הלב של ההמונים, מצד אחד, ומנצלים אותה כדי להציג עמדות ולשכנע ציבורים רחבים, מצד שני, אין ספק כי שאלת

167 דוח "קשב", עמ' 162 מתאר, בציטוט מפי כתב ערוץ 10, עמנואל רוזן, שאולמרט התייחס באותו יום לשביט (כינה אותו "כותב המאמרים") ככעס. הדוח מציין ש"אפשר לנחש שהיתה למאמר השפעה כלשהי על ההחלטה האומללה לצאת למבצע הקרקעי – החלטה שעלתה, כאמור, בחייהם של 34 חיילים".

ההשפעה, ישירה (דרך עורכים, פרשנים וכתבים), או עקיפה (באמצעות מומחים ובעלי דעה, או מייצגים אקראיים של דעת הקהל), אינה יכולה להיות מוטלת בספק, אפילו היא משמשת רכיב במכלול גדול, שבו בדרך כלל קשה ומסובך להפריד בין גורמי ההשפעה השונים ולאפיין את מקורם. יותר מכך, ייתכן שהשילוב המסובך של ריבוי יועצים והתפלשות בהמלצות נוגדות, מחד גיסא, ושל ניסיון אישי מוגבל בצד הקברניטים הן בתחום האסטרטגי והן בניהול משברים ברמה הלאומית, מאידך גיסא, הוליך ליתר קשב למה שמתפרסם בפובליציסטיקה התקשורתית. בבחינת – אולי שם תימצא הישועה ונקודת האחיזה ליצירת ההחלטות.

ג. בין פרשן לפטריוט

כפי שניתן היה לראות בכתובים, הפובליציסטיקה בתקשורת הכתובה בימים האחרונים של המלחמה נטתה באופן מובהק לתמוך ביציאה לקרב היבשתי הכולל, לפני שיסתיים התהליך של גיבוש החלטת מועצת הביטחון והסדר ייכפה על השטח. שוב הוכח כי בעיתוי של "שקט, יורים"¹⁶⁸ קשה מאוד לאוחזים בקולמוס או למקיישים במקלדת לבטא דעות הנוגדות את הזרם המרכזי של דעת הקהל והם זקוקים לתעצומות נפש גדולות כדי לעשות את מה שהוא למעשה חובה עיתונאית בכל חברה דמוקרטית. בהסתכלות רטרוספקטיבית על אירוע הלחימה הסופי של מלחמת לבנון השנייה, מתחזקת התחושה כי הציבור בישראל, על האליטות המובילות שלו, סירב לקבל אצל אנשי תקשורת התנהלות בניגודיות-משלימה, בין מה שנתפס כמחויבות בסיסית הנדרשת מהעיתונאים-פרשנים לגישה לוקאל-פטריוטית, לבין חובתם (או לפחות זכותם) להביע את דעתם בהתאם לצו מצפונם, גם אם היא מנוגדת לרוח הרווחת.

בהרצאה מרתקת בערב זיכרון לזאב שיף, שאל נחום ברנע: "איפה עובר שביל הזהב בין העיתונאי לפטריוט, בין הפטריוט לעיתונאי", והוא ענה: "האם עיתונאי ישראלי יכול לטפל בנושאי ביטחון כאילו הוא משקיף או"ם, הילידים מצד א' נלחמים בילידים מצד ב' ואני מניף דגל לבן על הג'יפ הלבן שלי, מדווה ומפרשן ושופט, או אולי לא, אולי יש לו מחויבות נוספת. זאב (שיף) נהג כמי שאומר, כן, יש לו מחויבות נוספת, ואני חושב שהוא צדק. למחויבות יש שני מפלסים. האחד מובן מאליו, כל כך מובן מאליו שאנחנו נוטים לשכוח אותו. כלי-תקשורת בתוך עמו הוא יושב. הוא תבנית נוף מולדתו. יש לו מחויבות לקוראיו, למאזיניו, לצופיו. אלה האנשים שהקטיושות והקסאמים נופלים עליהם ועל ראש יקיריהם. אלה האנשים שהם או יקיריהם לוחמים בשטח. אסור שהמחויבות הזאת תשפיע על סיקור העובדות, או תרכך ביקורת כלפי הממסד הפוליטי והצבאי. אבל היא משפיעה בהכרח על

168 הצעת התיקון של לילי גלילי (יש להחליף את "שקט, יורים", ב"חושבים, יורים" – "נפשות סוערות", הארץ, 10 באוגוסט, חלק ב', עמ' 2) – בהחלט מקובלת...

סדר העדיפויות. עניי עירך קודמים, אמרו אבותינו. נפגעי עירך גם הם קודמים... מה שמעביר אותי למפלס השני, המורכב יותר. עיתונות ופטריוטיות. האם אפשר ליישב את האחת עם האחרת. האם בישראל של 2007 אפשר ליישב את האחת עם האחרת. התשובה לא קלה... אולי הבסיס לפתרון מצוי בשני לאווים: לעולם אל תהיה יותר פטריוט מראש-הממשלה שלך, שר-הביטחון שלך, הרמטכ"ל שלך, הממסד הביטחוני שלך. כעיתונאי אין לך זכות למנוע מהציבור מידע שיוצא מהם. ומצד שני, לעולם אל תהיה פחות ישראלי מהקורא שלך".¹⁶⁹

דברים כדורבנות, אך אם חצייה הראשון של משוואת ברנע קביל לחלוטין, יש מקום לתיקון קל בחצייה השני: הקביעה "לעולם אל תהיה פחות ישראלי מהקורא שלך" עלולה להטעות, כיוון שיש בה סיכון של גלישה לעדריות ולפופולזים, שמהם ברנע עצמו מזהיר בהקשר אחר. לכן, ראוי לו לעיתונאי שיהיה ישראלי כקוראיו, אך חובתו שיפתח בפניהם את הצוהר ויתריע על הבעיות והקשיים העלולים להיגרם בשל דבקות יתר ב"ישראליות", ואם ליישם עיקרון זה למקרה הספציפי שבו עוסק המחקר, משמעותה של גישה פטריוטית לא היתה צריכה להיות תמיכה ללא סייג בקידום יוזמת המתקפה האחרונה במלחמת לבנון השנייה. פטריוט יכול היה להיות גם מי שמותח ביקורת שקולה ועניינית, או מי שראה לנכון לשפוך צוננים על כוונות מתלהמות, כיוון שראה בהן פוטנציאל היזק למדינתו, ישראל.

לסיכום, פרשני התקשורת השונים כנראה לא יעמדו גם בעתיד למבחן אתי בגין הביקורת שיעלו בפובליציסטיקה שהסיצרו במהלך משברים דוגמת המלחמה האחרונה. הקוד האתי שסיכמה והמליצה עליו "הוועדה לקביעת כללי אתיקה לעיתונות בימי לחימה" של מועצת העיתונות, פוטר אותם מכך. אך נראה שגם כאשר חרב האיום בסנקציה לא תתנופף מעל ראשי הפובליציסטים, הציבור, או לפחות חלקים חשובים ממנו, עדיין ימשיך לצפות מכל פרשן, בכל כלי תקשורת, להתנהלות שתביא זאת בחשבון. הציפייה לגישה רצינית ואחראית מצד הפרשנים, היא תו שנחרת כבר מזמן בתרבות של צריכת הציבור את התקשורת במדינה, והיא חוליה נוספת בשרשרת החשובה של התקשורת כ"רשות רביעית", שהקהל מייחס לה תפקיד קריטי בשמירת הדמוקרטיה הישראלית. ראוי לכן שהאוחזים בקולמוס והמקישים במקלדת, יזכרו שלחירות האמירה נלווית גם אחריות רבה מאוד ויבדקו עצמם היטב קודם "שחרור כל נצרה". כי כוחן של מילים כתובות עשוי להיות לעתים רב אף יותר מזה של כל כלי משחית.

169 נחום ברנע, המכון למחקרי ביטחון לאומי, ערב עיון, הוקרה לזכרו של זאב שיף, אוניברסיטת תל אביב, אודיטוריום בר שירה, 30 ביולי 2007.

אפילוג

בסיום הדברים, אני חייב בגילוי נאות אישי, שניתן היה ודאי לחוש בו בבירור לאורך מסמך זה: כמי שליווה את ימי הלחימה בכתיבה פובליציסטית באתר החדשות האינטרנטי Ynet, קראתי, כבר שעות ספורות לאחר פעולת החטיפה של חזבאללה, "לא לשלוף מהמותן; לכוון לראש"¹⁷⁰. טענתי, ש"פעולות צה"ל מאז התקרית הקשה הבוקר אינן יותר מתרגולת, שסיכוייה להפריע להשלמת החטיפה – מוגבלים". הסברתי, שהתגובה במתכונת שבה התנהלה אותה עת, היא "שסתום שחרור לחצים לגייטמי, בנסיבות המתסכלות הללו, אך הוא בדיוק המעשה הצפוי על ידי הצד היריב – ואסור שיהפך לדפוס המאפיין את תגובת ישראל". ציינתי, כי "הגיע הזמן שבמקום להגיב אינסטינקטיבית מהמותן, תיקח ישראל פסק זמן לעשיית שיקול דעת נרחב ותבחן את כל האפשרויות, גם אם במנותק משדה הפעולה המיידית בשטח". הדגשתי, ש"היוזמה חייבת לעבור הפעם לצידה, וראוי להנהגתנו שתפתיע את היריבים". ב"שורה התחתונה" של המאמר המלצתי, בין היתר, לשנות מדיניות ולבצע סיכול ממוקד בנסראללה, לחסל את המערך הרקטי האסטרטגי של חזבאללה, ולפנות מיידית לתיווך גרמני כדי לפתור את בעיית החיילים החטופים. המסר, כמובן, לא נקלט.

אותו דפוס חזר על עצמו יממה קודם ליציאת צה"ל לקרב האחרון במלחמה. ביטאתי בכתובים התנגדות נחרצת לכך, אך כמובן ללא הועיל. אני סבור לכן שאין מתאים יותר מאשר לסיים את המחקר בציטוט מתוך המאמר שפרסמתי באותו אתר חדשות, למחרת הדיון בקבינט ב-9 באוגוסט:

"כותרת) לעצור את הסוסים

(כותרת משנה) נוכח מחיר הדמים הצפוי והסיכוי הקלוש להשגת היעדים, טוב יעשו אולמרט ופרץ אם ישאירו את החלטת הקבינט על הנייר

(מתוך המאמר) "הלוחמה ל'ניקוי' הדרום עלולה לעלות במחיר דמים קשה. גם אם יכולותיו הצבאיות של חזבאללה נשחקו ומצויות היום בגרף יורד (האמנם?), לא יהיה זה עניין של מה בכך... יימשך הירי לעבר יישובי הצפון מתוך תא השטח הכבוש... גם אם המהלך הצבאי יעלה יפה, בל נשלה את עצמנו כי עידן חזבאללה יחלוף. לצערנו, הארגון יידע להשתקם בזמן קצר, תוך שהוא נהנה מתמיכה חומרית

170 יוסי בן ארי, "לא לשלוף מהמותן"; לכוון לראש, Ynet, דעות ופרשנויות, 12 ביולי 2006.

נרחבת מצד אירן וסוריה... לא בכך תשקם ישראל את הרתעתה מול ציר הרשע... לא תהיה במהלך שום תרומה להשגת המטרה הנוספת שהוצבה למלחמה – החזרת החטופים. הוא עלול רק להקשיח את עמדות חזבאללה בסוגיה... מן הראוי שראש הממשלה ושר הביטחון ינצלו את פרק הזמן שנותר כדי למנוע את מימושה וידחקו בווינינגטון להגיע המהירות להסדר מדיני, שבו לכל הצדדים יהיה מה להרוויח. עם קצת תבונה והעזה מדינית, אפשר יהיה לנצל הסדר שכזה כמנוף לשינוי משמעותי עוד יותר של האזור כולו".¹⁷¹

הדברים מדברים בעד עצמם, וחבל שלא היה בכוחם להשפיע.

ביבליוגרפיה

פובליציסטיקה

- אייכנר, איתמר; קרני, יובל; ופרי, סמדר. "רק הישג מדיני יעכב המתקפה", **ידיעות אחרונות**, 10 באוגוסט, עמ' 4.
- אלדר, עקיבא. "זה מה שאולמרט קרא לפני השינה", **הארץ**, 10 באוגוסט, חלק ב', עמ' 3.
- ארלוזורוב, מירב. "משוואת דמים קרה", **הארץ**, 7 באוגוסט, חלק ב', עמ' 1.
- ארנס, משה. "הדרך לניצחון", **הארץ**, 8 באוגוסט, חלק ב', עמ' 2.
- ארנס, משה. "קינה לתבוסה", **הארץ**, 13 באוגוסט, חלק ב', עמ' 1.
- בן, אלוף. "מבחנו של אולמרט", **הארץ**, 9 באוגוסט, עמ' 1-2.
- בן, אלוף. "תחזיקו אותי", **הארץ**, 10 באוגוסט, עמ' 1, 4.
- בנבנשתי, מירון. "דור שלם אחורה", **הארץ**, 10 באוגוסט, חלק ב', עמ' 2.
- בנזימן, עוזי. "הפסקת אש מיידית", **הארץ**, 6 באוגוסט, חלק ב', עמ' 1.
- בנזימן, עוזי. "לאן נעלמה ציפי לבני", **הארץ**, 9 באוגוסט, חלק ב', עמ' 1.
- בנזימן, עוזי. "לבלוע את הצפרדע", **הארץ**, 11 באוגוסט, עמ' 1, 16.
- בנזימן, עוזי. "נותנים לצה"ל לנצח", **הארץ**, 13 באוגוסט, חלק ב', עמ' 1.
- בן ישראל, יצחק. "האומץ לנצח", **ידיעות אחרונות**, 7 באוגוסט, דעות אחרונות, עמ' 5.
- ברנע, נחום. "אולמרט, נתק מגע", **ידיעות אחרונות**, 10 באוגוסט, עמ' 1, 18.
- ברנע, נחום. "יומן מלחמה", **ידיעות אחרונות**, 11 באוגוסט, המוסף לשבת, עמ' 2-5.
- ברנע, נחום. "לא ניצחנו", **ידיעות אחרונות**, 13 באוגוסט, עמ' 3.
- גבירץ, יעל. "חטופים בצריח", **ידיעות אחרונות**, 9 באוגוסט, 24 שעות, בשולי ידיעות אחרונות, עמ' 4.
- גילת, מרדכי. "כך לא יוצאים למלחמה", **ידיעות אחרונות**, 24 שעות, דעות אחרונות, עמ' 4.
- גלילי, לילי. "נפשות סוערות", **הארץ**, 10 באוגוסט, חלק ב', עמ' 2.
- גפן, יהונתן. "למי צילצלו האזעקות", **מעריב**, 28 ביולי, מוסף שבת, עמ' 9.
- דן, אורי. "מערכה הכרחית וגורלית", **מעריב**, 10 באוגוסט, דעות, עמ' 7.
- הבר, איתן. "הפסקת אש? הגיע זמן מלחמה", **ידיעות אחרונות**, 7 אוגוסט, עמ' 7.

הבר, איתן. "טרגדיה", **ידיעות אחרונות**, 8 באוגוסט, 24 שעות, בשולי ידיעות אחרונות, עמ' 4.

הבר, איתן. "הקופסא האחורית" של אולמרט", **ידיעות אחרונות**, 13 באוגוסט, 24 שעות, עמ' 5.

הבר, איתן. "המשך יבוא", **ידיעות אחרונות**, 14 באוגוסט, 24 שעות, בשולי ידיעות אחרונות, עמ' 4.

הראל, עמוס. "צה"ל תופס את אזור הביטחון", **הארץ**, 3 באוגוסט, עמ' 1, 6.

הראל, עמוס. "מישהו דיבר על הפסקת אש?", **הארץ**, 7 באוגוסט, עמ' 5.

הראל, עמוס. "האם צה"ל מסוגל?", **הארץ**, 10 באוגוסט, עמ' 1, 5.

הראל, עמוס. "מחיר הזיג זג המדיני", **הארץ**, 13 באוגוסט, עמ' 2.

הראל, עמוס. "רחוק מהליטני ומהמטרות", **הארץ**, 14 באוגוסט, עמ' 1-2.

הראל, עמוס; וכן, אלוף. "15 חיילים נהרגו בלבנון" **הארץ**, 10 באוגוסט, עמ' 1, 3.

הראל, עמוס; ויששכרוף אבי. "בעמדת המתנה לפני התקדמות לליטני", **הארץ**, 8 באוגוסט, עמ' 1-2.

הראל, עמוס; ויששכרוף אבי. "לחימה עקובה מדם", **הארץ**, 9 באוגוסט, עמ' 1, 4.

הראל, עמוס; ויששכרוף אבי. "עוד מעט רעידת אדמה", **הארץ**, 11 באוגוסט, עמ' 5.

הראל, עמוס; ויששכרוף אבי. "המטכ"ל לא אוהב את הפסקת האש", **הארץ**, 11 באוגוסט, עמ' 5.

יבין, יונתן. "בצבא, במקלט, בתל אביב", **ידיעות אחרונות**, 13 באוגוסט, עמ' 5.

יתום, דני. "לעצור עכשיו", **מעריב**, 13 באוגוסט, עמ' 5.

כספית, בן. "מבצע ליטני", **מעריב**, 4 באוגוסט, עמ' 7.

כספית, בן. "גורמים ביטחוניים: אפשר לשתק את סוריה תוך שעות", **מעריב**, 7 באוגוסט.

כספית, בן. "החל המרוץ אל הליטני", **מעריב**, 8 באוגוסט, עמ' 2-3.

כספית, בן. "ההחלטה הקשה ביותר", **מעריב**, 9 באוגוסט, עמ' 2.

כספית, בן. "מלחמת קיום", **מעריב**, 10 באוגוסט, עמ' 3-2.

כספית, בן. "אפשר לשמוח כדאי לדאוג", **מעריב**, 11 באוגוסט, עמ' 2, 8.

כספית, בן. "קודם ננצח", **מעריב**, 11 באוגוסט, מוסף שבת, עמ' 4-7.

כספית, בן. "המלחמה הבאה", **מעריב**, 13 באוגוסט, עמ' 4.

לוי, גדעון. "בזכות הכישלון", **הארץ**, 13 באוגוסט, חלק ב', עמ' 1.

לונדון, ירון. "התגוננות מפני תנועה משיחית", **ידיעות אחרונות**, 10 באוגוסט, 24 שעות, בשולי ידיעות אחרונות, עמ' 4.

- מרגלית, דן. "להצליח, לשפר, לנצח", **מעריב**, 11 באוגוסט, מוסף לשבת, עמ' 3.
- מרקוס, יואל. "מגדלי התאומים הם כאן", **הארץ**, 8 באוגוסט, חלק ב', עמ' 1.
- סאמט, גדעון. "לצאת בכבוד", **הארץ**, 11 באוגוסט, הארץ השבוע, עמ' 7.
- ענבר, אפרים. "בסוריה מבינים טורקיה", **מעריב**, 24 ביולי, דעות, עמ' 7.
- פיז-מלמד, יעל. "מערכה עם סימני שאלה", **מעריב**, 10 באוגוסט, דעות, עמ' 7.
- פישמן, אלכס. "הספירה לאחור", **ידיעות אחרונות**, 8 באוגוסט, עמ' 2.
- פישמן, אלכס. "יום ההכרעה", **ידיעות אחרונות**, 9 באוגוסט, עמ' 2.
- פישמן, אלכס. "פרק סיום ארוך וקשה", **ידיעות אחרונות**, 10 באוגוסט, עמ' 2.
- פישמן, אלכס. "בינתיים הקטיושות ימשיכו ליפול", **ידיעות אחרונות**, 11 באוגוסט, עמ' 3, 8.
- פישמן, אלכס. "יתנו לצה"ל לנצח!", **ידיעות אחרונות**, 11 באוגוסט, המוסף לשבת, עמ' 10-11.
- פישמן, אלכס. "משפרים עמדות", **ידיעות אחרונות**, 13 באוגוסט, עמ' 2.
- פלוצקר, סבר. "שבחי הלבטים וסופם", **ידיעות אחרונות**, 10 באוגוסט, 24 שעות, דעות אחרונות, עמ' 4.
- פלוצקר, סבר. "אנחנו והעולם נגד חזבאללה", **ידיעות אחרונות**, 13 באוגוסט, 24 שעות, בשולי ידיעות אחרונות, עמ' 4.
- קדמון, סימה. "בתוך ענן עשן", **ידיעות אחרונות**, 7 באוגוסט, עמ' 5.
- קדמון, סימה. "שתי אצבעות מניוירק", **ידיעות אחרונות**, 11 באוגוסט, המוסף לשבת, עמ' 6-8.
- קדמון, סימה. "בין אש לאש", **ידיעות אחרונות**, 13 באוגוסט, עמ' 7.
- קוטס-בר, חן. "המפץ הגדול – ראיון עם הרמטכ"ל רא"ל דן חלוץ", **מעריב**, 28 ביולי, מוסף שבת עמ' 6-8.
- קליינברג, אביעד. "חלומות של הכרעה", **ידיעות אחרונות**, 9 באוגוסט, 24 שעות, דעות אחרונות, עמ' 5.
- קרן צבי, דורית. "עוד על ייסורי דן מרגלית", **הארץ**, 16 בפברואר 2007, מוסף הארץ, עמ' 18-22.
- רוזנר, שמואל. "להציל את ישראל מעצמה", **הארץ**, 11 באוגוסט, עמ' 3.
- ריקווין, דייוויד ב'; וקייסי, לי א'. "לנצח – גם למען הדוד סם", **הארץ**, 11 באוגוסט, חלק ב', עמ' 1.
- רפפורט, עמיר. "מאניה או דיפרסיה", **מעריב**, 3 באוגוסט, עמ' 3.
- רפפורט, עמיר. "מנצחים בחזית, מפסידים בעורף", **מעריב**, 8 באוגוסט, עמ' 4, 18.

- רפפורט, עמיר. "פעולה בלתי נמנעת", **מעריב**, 9 באוגוסט, עמ' 3, 22.
- רפפורט, עמיר. "בחזרה לאורנים", **מעריב**, 10 באוגוסט, עמ' 4.
- רפפורט, עמיר. "מחיר ההסכנות הישראלית", **מעריב**, 11 באוגוסט, עמ' 3.
- רפפורט, עמיר. "הפעם אין אשליות", **מעריב**, מוסף לשבת, 11 באוגוסט, עמ' 10-13.
- שביט, ארי. "רוח אחרת", **הארץ**, 10 באוגוסט, חלק ב', עמ' 1.
- שביט, ארי. "אולמרט חייב ללכת", **הארץ**, 11 באוגוסט, עמ' 1, 16.
- שביט, ארי. "מה קרה לנו", **הארץ**, 13 באוגוסט, חלק ב', עמ' 3.
- שוחט, אורית. "כרעם ביום בהיר", **הארץ**, 13 באוגוסט, חלק ב', עמ' 1.
- שטרסלר, נחמיה. "הז'טון הגורלי", **הארץ**, 7 באוגוסט, חלק ב', עמ' 1.
- שיף, זאב. "מהלך לשינוי המערכה", **הארץ**, 7 באוגוסט, עמ' 1.
- שיף, זאב. "לא נכבש אזור ביטחון", **הארץ**, 10 באוגוסט, עמ' 1, 2.
- שיף, זאב. "מעדיפים הפסקת אש", **הארץ**, 11 באוגוסט, עמ' 2.
- שיף, זאב. "הסטיירה שחטפנו", **הארץ**, 11 באוגוסט, הארץ השבוע, חלק ב' עמ' 2.
- שיף, זאב. "בהיסוס ובאיחור", **הארץ**, 13 באוגוסט, עמ' 1, 10.
- שיפר, שמעון. "תחזיקו אותנו", **ידיעות אחרונות**, 10 באוגוסט, עמ' 5.
- שיפר, שמעון. "בכל מקרה – ניצחנו", **ידיעות אחרונות**, 11 באוגוסט, עמ' 2.
- שריד, יוסי. "מי ימרה את פי נסראללה", **הארץ**, 10 באוגוסט, עמ' 8.

שונות

- הארץ**, "מוקדם לחטוף ניצחון". מאמר מערכת, 8 באוגוסט, חלק ב', עמ' 1. תמצית מאמר המערכת – בחלק א', עמ' 1.
- * הראל, עמוס; רביד, ברק; ושטרן, יואב. "ישראל: סוריה לא רוצה הסלמה...", **הארץ**, 15 באוגוסט 2007, עמ' 1.

ספרים

- שלח, עפר; ולימור, יואב. **שבויים בלבנון**, ידיעות ספרים, 2007, עמ' 313.
- בארי, רובין; וקולם רובין ג'ודית. **יאסר ערפאת – ביוגרפיה פוליטית**, ידיעות אחרונות ספרי חמד, 2006, עמ' 238.

הרצאות

- ברנע, נחום. הרצאה בערב עיון, הוקרה לזכרו של זאב שיף, המכון למחקרי ביטחון לאומי, אוניברסיטת ת"א, אודיטוריום בר שירה, 30 ביולי 2007.

אתרי אינטרנט

- * הוועדה לבדיקת אירועי המערכה בלבנון 2006, ועדת וינוגרד, מלחמת לבנון השנייה, דין וחשבון חלקי אייר תשס"ז, אפריל 2007, <http://www.vaadwino.org.il/pdf>
- * מבקר המדינה ונציב תלונות הציבור, היערכות העורף ותפקודו במלחמת לבנון השנייה – הדוח המלא, 18 ביולי 2007, <http://www.mevaker.gov.il/serve/contentTree.asp?bookid=493&id=188&contentid=undefined&sw=1280&chw=954>
- * הכנסת, הודעה לעיתונות מטעם ועדת חוץ וביטחון, 26 באוקטובר 2006, <http://www.kneset.gov.il/spokesman/heb/Result.asp?HodID=6734>
- * מועצת העיתונות בישראל, הוועדה לקביעת כללי אתיקה לעיתונות בימי לחימה, 18 באפריל 2007, <http://www.m-i.org.il/word/report.doc>
- * עמותת "קשב", "מלחמה עד הרגע האחרון, התקשורת הישראלית במלחמת לבנון השנייה", יולי 2007, <http://www.gama.co.il/ftp/keshevr/reportweb.pdf>
- * בן ארי, יוסי. "לא לשלוף מהמותן; לכוון לראש", Ynet, דעות ופרשנויות, 12 ביולי 2006, 1832.
- * בן ארי, יוסי. לעצור את הסוסים, דעות ופרשנויות, 10 באוגוסט 2006, 0732.
- * הראל, עמוס; שטרן, יואב; ורביד, ברק. "ברק באימון שריון בגולן: איננו רוצים מלחמה", **הארץ, גרסת אינטרנט**, 15 באוגוסט 2007, 23:20, <http://www.haaretz.co.il/hasite/pages/893324.html?more=1>
- * נחמיאס, רועי. "נסראללה: אם נותקף – מבטיח הפתעה גדולה", Ynet, פוליטי-מדיני, 15 באוגוסט 2007, 00:15.
- * סופר, רוני. "פיקוד צפון: המוטיבציה של חזבאללה נמוכה", Ynet, פוליטי-מדיני, 14 באוגוסט 2007, 16:43.

פרסומי בית ספר רוטשילד-קיסריה לתקשורת

סדרת התקשורת במלחמת לבנון 2006

- הביקורת הציבורית על התקשורת במלחמת לבנון 2006
פרופ' גבי וימן
ינואר 2007

- מ"קורי עכביש"ל"חומה בצורה":
המיצוב המשתנה של העורך במלחמת לבנון השנייה
פרופ' תמר ליבס וזוהר קמפף
אפריל 2007

- מלחמת ישראל-חיזבאללה 2006:
התקשורת כנשק בסכסוך א-סימטרי
מארווין קאלב וקארול סיון
אוקטובר 2007

פרסומי מכון הרצוג לתקשורת, חברה ופוליטיקה

מדד אמון הציבור בתקשורת

- תפיסות הציבור את התקשורת הישראלית
דו"ח מס' 1 – מרץ 2003
- אמון הציבור לעומת אמון העיתונאים בתקשורת הישראלית
דו"ח מס' 2 – ינואר 2004
- עמדות הציבור כלפי סיקור הסכסוך הישראלי-פלסטיני
דו"ח מס' 3 – מאי 2004
- צריכת חדשות באתרי האינטרנט
דו"ח מס' 4 – פברואר 2005
- הסיקור התקשורתי של מערכת הבחירות לכנסת ה-17
דו"ח מס' 5 – מרץ 2006
- עמדות הציבור לגבי הסיקור התקשורתי של בריאות מנהיגים ולגבי אשפוזו של ראש הממשלה שרון
דו"ח מס' 6 – אפריל 2006
- האם התקשורת משפיעה על המורל הלאומי?
דו"ח מס' 7 – יוני 2007

סדרת אגרתא

- התקשורת הישראלית והירדנית: האם השלום שינה את דימוי ה"אחר"?
פרופ' גדי וולפספלד, רמי חורי, ד"ר יורם פרי
ספטמבר 2003
- סיקור תקשורתי של בחירות בישראל: חשבון נפש של מחקרי ארבע מערכות בחירות
פרופ' גבי וימן, ד"ר תמיר שפר
פברואר 2004
- אשליית הבחירה הדמוקרטית: כיצד משיגות תכניות המציאות את שיתוף הפעולה של הצופים
ד"ר מוטי נייגר, אבישי יוסמן
דצמבר 2004
- דמוקרטיה, תקשורת ופוליטיקה בבית המשפט העליון: גבולות חופש הביטוי של פלסטינים בישראל בתקופת האינתיפאדה השנייה
ד"ר יובל קרניאל
פברואר 2006

- **סיקור תקשורתי של מעשי טרור: אירועים מדאיגים והצעה להנחיות**
פרופ' רפאל כהן-אלמגור
יוני 2006
- **מדינה פלסטינית – כן או לא? מודל ניסיוני להבניית שיח ציבורי-פוליטי ולקידום עיתונות שלום**
ד"ר מולי פלג, ד"ר איתן אלימי
אוקטובר 2006
- **עיצוב הגוף וחיטוב הזהות: ייצוגי הגוף בטלוויזיה המסחרית**
ד"ר דליה לירן-אלפר, ד"ר עמית קמה
מאי 2007
- **מטריושקה.קום: יצירת זהות טראנס-לאומית של מהגרים מחבר העמים באמצעות רשת האינטרנט**
נלי אליאס ומרינה זלצר-שורר
יוני 2007

סדרת התקשורת המגזרית

- **"חטיבה אנושית אחת, עם ישראל אחד": על כינון זהויות קיבוציות במכתבים למערכת "הארץ"**
ד"ר עמית קמה
מרץ 2005
- **שימושי תקשורת כאסטרטגיית השתלבות: המקרה של מהגרים מחבר העמים בישראל**
ד"ר נלי אליאס
ספטמבר 2005
- **"רבות רעו"ת צדיק": קווים לתולדות העיתונות החרדית בישראל, למאפייניה ולהתפתחותה**
ד"ר קימי קפלן
ינואר 2006
- **הציבור הדתי-לאומי והתקשורת: יחסי אהבה-שנאה**
אינס גבל
מאי 2006
- **העיתונות הערבית בישראל 1984-2006 כמכשיר לעיצוב זהות חדשה**
ד"ר מוסטפא כבהא
דצמבר 2006

פרסומים מיוחדים

■ **"אין עם מי לדבר": מבט ביקורתי על הקשר פוליטיקה-תקשורת**

עורך: יחזקאל רחמים

יולי 2005

■ **"קשה אך יציב": התקשורת, הרופאים ומחלות מנהיגים**

עורך: יחזקאל רחמים

יולי 2006

פרסומי המכון לחקר העיתונות והתקשורת היהודית ע"ש אנדראה וצ'רלס ברונפמן

"הטור השמיני, מסע היסטורי בעקבות הטורים האקטואליים של נתן אלתרמן"

מאת מרדכי נאור

בהוצאת הקיבוץ המאוחד בשיתוף
המכון לחקר העיתונות והתקשורת של
העם היהודי על שם אנדראה וצ'רלס
ברונפמן, אוניברסיטת תל-אביב
עיצוב עטיפה: רוחמה ש', 360 עמודים

במשך 33 שנים, מ-1934 עד 1967, כתב המשורר נתן אלתרמן למעלה מ-1000 טורים אקטואליים, רובם מחוזרים, בשני עיתונים – בדבר, במסגרת המדור "הטור השביעי", ובהארץ – במדור "רגעים".

בפרקי הספר נעשה ניסיון שטרם נוסה: לכתוב את קורות הארץ הזאת, בעשרות השנים הסוערות הללו, באמצעות הטורים האקטואליים, כפי שהופיעו בעיתונים וכונסו בספרים.

ענייני העולם, הארץ, היישוב, מדינת ישראל הצעירה, היחסים עם הערבים, מלחמות קרובות ורחוקות – כל אלה ועוד הרבה תוארו וטופלו על-ידי אלתרמן, והם שהעטו עליו, במידה רבה, את גלימת המשורר הלאומי. הטור השמיני – בעקבות הטור השביעי המיתולוגי – בא להציע דרך חדשה ומקורית להכרה וללימוד של ההיסטוריה שלנו. הוא גם עומד על תרומתו הייחודית והמונומנטאלית של נתן אלתרמן לעיתונות ולתרבות ישראלית.

ד"ר מרדכי נאור הוא סופר וחוקר תולדות ארץ-ישראל. כתב וערך למעלה מ-100 ספרים בנושא זה, ביניהם ביוגרפיות של פנחס ספיר וחיים לסקוב, "ספר העליות" ו"ספר המאה". בעבר – מפקד גלי צה"ל ומרצה בכיר באוניברסיטת תל-אביב ובמכללת בית ברל. חתן פרס סוקולוב (2002) ופרס הרצל (2006).

כתב עת לחקר תולדות העיתונות והתקשורת בעולם היהודי ובישראל המכון לחקר העיתונות והתקשורת היהודית ע"ש אנדראה וצ'רלס ברונפמן

בְּפֶה

בְּפֶה כתב-עת האקדמי היחיד בישראל ובעולם העוסק בחקר תולדות העיתונות והתקשורת היהודית, נוסד בשנת 1987 ומציין השנה עשרים שנה להופעתו, שחודשה ב-2006 לאחר שלש שנות הפסקה.

ב **בְּפֶה** משתתפים מיטב החוקרים בנושאים אלה מתחומים שונים בארץ ובעולם. בכל גיליון גם ביקורת ספרים ומידע על עבודות מחקר חדשות.

המכון לחקר העיתונות והתקשורת היהודית ע"ש אנדראה וצ'רלס ברונפמן, אוניברסיטת תל אביב, קריית האוניברסיטה ת"ד 39040, תל אביב 69978
presstau@post.tau.ac.il

ראש המכון, עורך אחראי של קשר: פרופ' יוסף גורני
 עורך: פרופ' גרעון קרץ
 מערכת: פרופ' דן כספי, ד"ר מרדכי נאור, פרופ' יורם פרי, ד"ר אורלי צרפתי, ד"ר ברוך לשם, ד"ר עוזי אלידע
 רכות המערכת: דפנה כנר כהן

יחיאל בריל מרווח מירושלים: מלחמה בלבנון
 דמוקרטיה מתוקשרת ונגעיה - דן כספי
 מלחמות ישראל בראי עיתון הארץ - מרק ביאנו ורפאל כהן אלמרו
 "חייל שמור על קשר": לתמונת פני מציאות בין חייל ויקיריו בגלויה
 צה"לית בישראל של שנות השישים והשבעים - חיים גרוסמן
 איסאק באבל - סופר צבאי (אם לא למעלה מזה) - יובל שחל
 כתב העת המאסף בטרם שקיעת ההשכלה בגרמניה - משה פלאי
 אל תחרול בוא בנינו: כתב-העת פרוזי צפון ותפקידו במערך החברתי-משכילי
 באימפריה הרוסית - מרדכי זליקין
 הכרמל (1860-1880) והריון כבעיית העיתונות העברית - גרעון קרץ
 בשער קשר: דברים על דבר
 העיתונות הסוציאל-דמוקרטית באירופה: עלייתה ושקיעתה - שלמה שפיר
 תפיסת התרבות של ברל כצנלסון - אניטה שפירא
 עמדות העיתונים דבר והפועל הצעיר כלפי הקמת מפא"י - יעקב גולדשטיין
 דב סדן כעורך המוסף לספרות של דבר - נורית גוברין
 הראגה שהייתה לזעק: דבר וחסרו לשואה בשנים 1939-1942 - יוסף גורני
 "בא ליד לחתום על דבר לילדים": מניסוח ואי מניסוח ברבר לילדים בתקופת
 היישוב - יעל דר
 למרחב - גלגולו של עיתון בין פילוג לאיחוד - אורלי צרפתי
 תחייתה של העיתונות המעורבת - יורם פרי
 ישראלים בכפר הלוקאלי וככפר הגלובאלי: הוהות הלאומית במכון הגלובליזציה
 והרב-תרבותיות בעידן התקשורת הרב-ערוצית - הלל נוסק וזנה ארזי
 אוקטובר 2000 - אוקטובר 2001: הקהילה היהודית המדומיינת בשבועוני
 החדשות של צרפת - שמואל טריגאנו
 מדיניות תקשורתית בעת מלחמה וטרור - מלחמת לבנון השנייה - זאב סגל
 קשר לספרים
 קשר למחקר

חופש הביטוי והעתונות: דברים בערב הוקרה למר שלום רוזנפלד
 - מאיר שמגר
 "נשיא על הכוונת": המאודעוונטס במקרה מבחן למגבלות 'התיקון
 הראשון' - אהוד מנור
 הענבר העירום הוליד הכרה מוגבלת בחופש האסתייה - זאב סגל
 בין לדיצה למייננק - יוסף גורני
 ייצוג השואה בעיתונות של ארגונים ציוניים בארץ-ישראל ובארצות הברית
 בשנים 1945-1948 - ליליאן שטייר-לכני
 אלטרמן והתקשורת - מרדכי נאור
 כתבי-העת העבריים הראשונים של ההשכלה העברית: המעבר מהמאסף
 (1783-1811) לכברית העתים (1820-1831) - משה פלאי
 הסאטירה נגד האוטופיה: ג'ורג'י בורב (באנרוב) והמניאק שלו - יעקב שביט
 בשער קשר: היום
 היום - עיתון "עממי" ראוביקטיבי - גרעון קרץ
 היום - ימים ראשונים - דוד טל
 ללכת בשביל הזהב: מיכל כהן, אברהם ווסמן והאריאל המחרש, תרל"ז-תרל"ו:
 1876-1877 דן גלעדי
 בין סנסציה לפוליטיקה: העיתון דואר היום ומאורעות 1929 - עוזי אלידע
 עשור לרצח רבין: "מה דינו של מסייע לאויב מסיבות אידאולוגיות" - עיתוני
 חב"ד במאבק נגד רבין - אורלי צרפתי
 "עושים טלוויזיה ישראלית" - דיונים לקראת כינון טלוויזיה בישראל,
 1948-1968 - רנה וינקלר
 תהליך האמריקניזציה בתעמולת הבחירות בטלוויזיה בישראל - ברוך לשם
 קונפליקטים בשיח, שיח בקונפליקט: וכחנות בשיח תוכניות מלל בישראל -
 מיכל חמו
 קשר לספרים
 קשר למחקר

בְּפֶה יוצא לאור פעמיים בשנה. מחיר כל גיליון 45 ₪ ומחיר המנוי לשני גיליונות 80 ₪ בלבד!

ontime@ontime.co.il • Tel: 04-8405051 • Fax: 04-8401888 • 10012 מפרץ חיפה 26110